

VIGILIA

1998 / 8

**SIMONE WEIL: Rendszertelen elmélkedések
az istenszeretetről**

**Laikusok az egyházban
Juhász Ferenc, Marosi Ernő, Mohay Tamás,
Paczolay Péter és Révay Edit írása,
a laikus mozgalmak bemutatkozása**

**LUKÁCSY SÁNDOR: Pokol és menny
a régi magyar irodalomban**

Beszélgetés Lankó Józseffel a cigánypasztorációról

63. évfolyam	VIGILIA	Augusztus
LUKÁCS LÁSZLÓ:	Első és Nyolcadik nap	561
SIMONE WEIL:	Rendszertelen elmélkedések az istenszeretről (<i>Bende József fordítása</i>)	562

LAIKUSOK AZ EGYHÁZBAN

JUHÁSZ FERENC:	Világiak a lelkipásztori szolgálatban	568
RÉVAY EDIT:	A papság létszáma és a világiak szerepe	572
MOHAY TAMÁS:	Kulturális antropológia az egyházban	577
PACZOLAY PÉTER:	A laikus jogász az egyházban	582
MAROSI ERNŐ:	„Uram, szeretem házadnak ékességét”	585

KÜLHONI MAGYAROK A SZOCIÁLIS KÖRLEVÉLRŐL

Jakubinyi György, Lászlóffy Aladár, A Vajdasági Pax Romana, Bartal Károly, Puss Sándor	587
---	-----

SZÉPÍRÁS

LUKÁCSY SÁNDOR:	Pokol és menny a régi magyar irodalomban	600
MARIANO ROLDÁN:	Thomas Merton utolsó levele Getszemáni trappistáihoz (<i>Rónai Zoltán fordítása</i>)	603
GY. SZABÓ ANDRÁS:	A függőhíd metamorfózisa	605
VIDOR MIKLÓS:	Tenger-fantáziák; Akkor (<i>versek</i>)	609
JAROSLAV DURYCH:	Isten szívárványa (IV. rész; <i>Körtvélyessy Klára fordítása</i>)	611

A VIGILIA BESZÉLGETÉSE

KOVALCSIK KATALIN:	Lankó Józseffel	617
--------------------	-----------------	-----

DOKUMENTUM

Laikus mozgalmak az egyházban 624

Cursillo; A neokatekumenális út; Szent Egyed Közösség; Equipes Notre-Dame; Ferences Világi Rend; Magyar Bárka Közösség; Magyar Kolping Szövetség; Kalász; Katolikus Ifjúsági Mozgalom; Katolikus Ifjúsági és Felnőttképzési Szövetség; Magyar Pax Romana Fórum; Keresztény Értelmiségi Társaság; Keresztény Értelmiségi Szövetség

SZEMLE

(a részletes tartalomjegyzék a hátsó borítón)	638
---	-----

Első és Nyolcadik nap

II. János Pál pápa apostoli levelet adott ki a vasárnap megszenteléséről, sürgetve a vasárnap méltóságának és szentségének helyreállítását. A fölvetett kérdések nemcsak a hívőket érintik, hanem minden embert. A technikai fejlődés következtében rövidül az átlagos munkaidő, általánossá lett az ötnapos munkahét. A szabad szombat kétnapossá tette a „weekend”-et, a megnövekedett szabadidő eltöltésére sokféle programot kínál a szórakoztatóipar és a turizmus. Évek óta folyik a vita az üzletek vasárnapi nyitvatartásáról.

Felhasználjuk s jól használjuk-e fel ezt a lehetőséget? Tudunk-e mit kezdeni az időnkkel, amelyet nem köt le a munka; magunkkal és egymással, amikor megszabadulunk a tennivalóktól? Vagy pedig gyorsan el kell kábitanunk, le kell foglalnunk magunkat valami szórakozással, tevékenységgel, nehogy szembe kelljen néznünk igazi magunkkal, rákényszerüljünk az igazi találkozásra egymással?

Augusztusban sokan az évi szabadságukat töltik — ilyenkor a kérdés még égetőbbé válik: hogyan telik el a nyaralásunk?

Az Ószövetség a Szombatot tette szentté, az Úr napjává. A Biblia embere úgy pihent meg, hogy részt kért és kapott az Úr pihenéséből. Föltekintett az égre, s Isten magasából tekintette át az életét.

A keresztények legnagyobb ünnepe a húsvét, az Úr feltámadásának ünnepe. Reá emlékezve tették a hét első napját az Úr napjává a legelső időktől kezdve. Életük idejét hozzákötötték Krisztus halálához és feltámadásához, aki „az idő és az örökkévalóság”. Az „Úr napja” így lett a „napok urává”, ahogyan írták. Szent Jeromos szerint „a vasárnap a feltámadás napja, a keresztények napja, a mi napunk”. A vasárnap a teremtés és az új-teremtés, a feltámadás, a megváltás ünnepeként vált a hét első napjává, Szent Ágoston szavával „a húsvét szentségévé”.

Az egyházatyák azonban szívesen utaltak arra is, hogy a vasárnap „a teremtés nyolcadik napja”: az a nap, amely túl van már a múlt időn, s belenyílt az örökkévalóságba. Nemcsak visszaemlékeztek Krisztus feltámadására, hanem előre is pillantottak a végső feltámadásra.

Szükségünk van pihenésre, szórakozásra, kapcsolódásra. Igazi felüdülést azonban csak az hozhat, hogy a napi gondokba és örömekbe beleágyazott életünk fölött megnyílik az örökkévalóság horizontja: Isten gyöngéd szeretete, amely létünk kezdetétől körülvesz, amely kiment minden bajból, még a bűnből és a halálból is, s amely hazavár bennünket a végső boldogságba. Hetünk csak akkor válhat teljessé, ha az Úr Első és a Nyolcadik napja között telik az időnk, nyitottan Isten örök szeretetére.

Rendszertelen elmélkedések az istenszeretetről

SIMONE WEIL

Simone Weil alábbi írása (*Réflexions sans ordre concernant l'amour de Dieu*) Marseille-ben született, valószínűleg 1942 tavaszán. In: *Pensées sans ordre concernant l'amour de Dieu*. Gallimard, 1962, Párizs, 35-45.

Létünk szövete, lényege minden pillanatban a szeretet, amelyet Isten áraszt felénk. Teremtő, életető szeretete nem pusztán nagylelkűségének túláradása. Lemondás, áldozat is. Nemcsak a Passió, de maga a Teremtés is lemondás és áldozat Isten részéről. A Passió csak bevégzése annak. Isten már Teremtőként kiüresíti magát istenségéből. Egy rabszolga formáját ölti magára. Aláveti magát a szükségyszerűségnek. Megalázkodik. Szeretete önálló és szabad létezését biztosít olyan lényeknek, akik középszerűek, akik mások, mint ő, mások, mint a jó. Szeretet által kiszolgáltatja őket bűnnek és szerencsétlenségnek. Mert ha nem mondana le róluk, nem léteznének. Jelenléte megfosztaná őket létüktől, miként a láng is elpusztítja a lepkét.

A vallás azt tanítja, hogy Isten a középszerűség különböző fokain álló véges lényeket teremtett. Megállapíthatjuk, hogy mi emberek a határon állunk, azon a végső határon, amelyen túl már nem lehetséges sem felfogni, sem szeretni Istent. Alattunk csak az állatok találhatók. Olyan középszerűek vagyunk, olyan messze Istentől, amennyire csak egy értelmes teremtmény lehet. Ez nagy kiváltság. Istennek értünk kell megterennie a leghosszabb utat, ha meg akar látogatni minket. Amikor birtokába vette, meghódította, átváltoztatta szívünket, ránk vár a leghosszabb út, hogy elérjük őt. A szeretet arányos a távolsággal.

Isten felfoghatatlan szeretet által teremtett tőle oly távoleső lényeket. Felfoghatatlan szeretet által száll alá. Majd ők felfoghatatlan szeretet által emelkednek fel hozzá. Ez ugyanaz a szeretet. Csak a szeretet által tudnak felemelkedni, amit Istentől nyertek, amikor értük jött. S ez ugyanaz a szeretet, amiért önmagától olyan messze teremtette őket. A Passió nem választható el a Teremtéstől. Maga a Teremtés is egyféle szenvedés. Létezésem olyan, mint Isten szétszaggatása — szétszaggatás, amely szeretet. Minél középszerűbb vagyok, annál világosabban látszik az életető szeretet végtelen nagysága.

A rossz, amit bűn és szerencsétlenség formájában látunk mindennütt a világban, Istentől való távolságunk jele. Csakhogy ez a távolság szeretet, következésképpen szeretnünk kell. Nem mintha szeretni kellene a rosszat. De szeretni kell Istent a rosszon keresztül

tül. Ha egy gyermek játék közben eltör egy értékes tárgyat, anyja nem örül ennek a rombolásnak. Ám ha fia később messze megy vagy meghal, végtelen gyengédséggel gondol erre a balesetre, mert már csak gyermeke létezésének egyik megnyilvánulását látja benne. Nekünk is így kell szeretnünk Istent: minden rosszon és jón keresztül, kivétel nélkül. Amíg csak a jó által szeretünk, nem Istent szeretjük, hanem valami földi dolgot, amit nevével illetünk. Ne próbáljuk jóvá formálni a rosszat kárpótlásokat, igazolásokat keresve. Szeretni kell Istent a bekövetkező rosszon át pusztán azért, mert minden reális, ami történik, s minden realitás mögött Isten rejtezik. Egyes realitások többé-kevésbé áttetszőek, mások teljesen átlátszatlanok; de Isten áll kivétel nélkül mindegyik mögött. A mi dolgunk csak az, hogy feléje fordítsuk tekintetünket, akár megpillantjuk, akár nem. Ha nem lenne egyetlen áttetsző realitás sem, semmilyen elképzelésünk sem lenne Istenről. De ha minden realitás átlátszó lenne, csak a fény érzetét szeretnénk, s nem Istent. Amikor nem látjuk, amikor valóságát lelkünk egyetlen része sem érzékeli, valóban önmagunk fölé kell emelni szívünket ahhoz, hogy szerethessük őt. Ez jelenti: szeretni Istent.

Ezért kitartóan Isten felé kell fordítani tekintetünket anélkül, hogy valaha is mozdulnánk. Különböznél, hogyan is ismerhetnénk a helyes irányt akkor, ha átlátszatlan akadály iktatódik a fény és miközben? Teljesen mozdulatlanok kell lenni.

Mozdulatlanul maradni nem azt jelenti, hogy óvakodni kell a cselekvéstől. Szellemi mozdulatlanságról van szó, nem fizikairól. Ám nem saját akaratból kell cselekedni vagy éppen nem cselekedni. Először is csak azt kell megtenni, amire pontos kötelezettség kényszerít, azután amiről tényleg azt gondoljuk, hogy Isten parancsolja. Végül, ha még marad bizonytalan terület, amit természetesen hajlam sugall, feltéve, hogy nem valami méltatlan dologról van szó. A cselekvések birodalmában akaratunkkal csak a pontos kötelezettségek teljesítésén szabad fáradoznunk. A hajlamból eredő cselekedetek nyilván nem minősülnek erőfeszítésnek. Ami az Isten iránti engedelmisség cselekedeteit illeti, ott passzívak vagyunk. Akármilyen gyötrelmekkel is járjanak, valójában nem igényelnek aktív erőfeszítést, inkább türelmet, szenvedésre és elviselésre való képességet. Krisztus keresztrefeszítése a példa rá. Még ha kívülről nézve úgy is látszik, hogy az engedelmisség cselekedetét nagyfokú aktivitás kifejtése kíséri, valójában a lélek bensejében csak passzív szenvedés van.

Létezik egy erőfeszítés, amely messze a legnehezebb mind közül, de nem a cselekvések birodalmából való: kitartóan Istenre tekinteni, újra és újra felé fordítani figyelmünket, időnként olyan intenzitással figyelni rá, amire csak képesek vagyunk. Ez nagyon nehéz, mert önmagunk egész középszerű része — amely csaknem azonos lényünkkel, amely mi magunk vagyunk, amit mi „én”-ünknek nevezünk — halálra ítéltnek érzi magát, ha Istenre tekin-

tünk. És nem akar elpusztulni. Lázad. Mindenféle hazugságokat eszel ki, amelyek képesek eltéríteni tekintetünket.

Az ilyen hazugságok közé tartoznak a hamis istenek, akiket Istennek nevezünk. Azt hihetjük, hogy Istenre gondolunk, pedig valójában csak néhány emberi lényt szeretünk, akik beszéltek nekünk róla, vagy egy bizonyos szociális környezetet, az élet néhány szokását, vagy egyféle lelki békét, a vigasztalás, a vigasz, a reménység, az érzéki öröm bizonyos forrását. Ilyen esetben a lélek középszerű része teljes biztonságban van, még az ima sem fenyegeti.

Egy másik hazugság az öröm és a fájdalom. Nagyon jól tudjuk, hogy bizonyos mulasztások vagy bizonyos cselekedetek, amelyeket az öröm vonzereje vagy a fájdalomtól való félelem eredményez, arra kényszerítenek, hogy elfordítsuk tekintetünket Istentől. Ha átadjuk ezeknek magunkat, azt hisszük, hogy az öröm vagy a fájdalom győzedelmeskedett felettünk, de ez sokszor csak illúzió. Az érzéki öröm és fájdalom nagyon gyakran egyszerűen csak ürügy, amivel középszerű részünk eltérít Istentől. Önmagunkban véve nem is olyan nagy az erejük. Nem nehéz lemondani egy mégoly csábító örömről vagy alávetni magunkat egy mégoly heves fájdalomnak. Középszerű emberek naponta megteszik. De végtelenül nehéz lemondani még egy nagyon kis örömről is, vagy egy nagyon enyhe fájdalomnak kitenni magunkat egyedül Istenért. Az igaz Istenért, azért, aki a mennyeekben van, s nem másutt. Hiszen ha ezt megtesszük, nem a szenvedés, hanem a halál vár ránk. Egy testi halálnál is tökéletesebb halál, amely hasonlóképpen borzalmat kelt természetünkben. Annak halála, ami azt mondja bennünk: „én”.

A test néha elfordít Istentől, csakhogy a valóságban gyakran éppen az ellenkezője megy végbe annak, amit hiszünk. A lélek képtelen elviselni Isten halálos jelenlétét, az égető érzést, s a test mögé rejtőzik, mintegy ellenzőként használva azt. Ebben az esetben nem a test távolítja tőlünk Istent, hanem a lélek rejtőzik el a testben, igyekszik megfedkezni Istenről. Ez pedig nem gyengeség, hanem ámulás, s az ilyen ámulás kísértése mindaddig fennáll, amíg lelkünk középszerű része felülkerekedik a tiszta részen. Önmagunkban véve apró hibák képesek ilyen ámulást okozni, s akkor végtelenül súlyosabbak a gyengeség okozta, önmagunkban vett súlyos hibáknál. Az ámulást nem erőfeszítéssel, önmagunk elleni erőszakkal tudjuk elkerülni, hanem egy egyszerű választás révén. Elegendő, hogy középszerű részünket, amely el akar rejtőzni Isten elől, ellenségnek és idegennek tekintsük, még akkor is, ha középszerű részünk csaknem lényünk egésze — még ha az lényünk egésze is. Folytonosan ismételtetni kell önmagunkban odaadásunk szavát azon részünk iránt, amely követeli Istent, még ha, ez a rész végtelenül kicsi is. Ez a végtelenül kicsi odaadásunk révén exponenciálisan növekszik a 2, 4, 8, 16, 32 stb. sorozathoz

hasonló fejlődés szerint, akár egy mag, s mindez anélkül, hogy mi akármit is tennénk. Megállapíthatjuk a fejlődést, ha visszautasítjuk odaadásunkat, lassíthatjuk, ha a lélek testi részének rendszertelen mozgásai ellen irányuló akaratot elhanyagoljuk. De ha végbemegy a növekedés, nélkülünk megy végbe bennünk.

Egy másik csapda a rosszul irányított erőfeszítés a jó Isten iránt, önmagunk középszerű részének hazugsága, mely igyekszik elkerülni a halált. Nagyon nehéz megérteni, hogy ez hazugság, s ezért nagyon veszélyes. Minden úgy fest, mintha önmagunk középszerű része nálunknál sokkal többet tudna az üdvözülés feltételeiről, ez pedig valami olyasmi elfogadására kényszerít, mint a démon. Vannak, akik oly módon keresik Istent, mintha valaki páros lábbal ugrálna abban a reményben, hogy egy kicsit mindig magasabbra ugorva egy napon nem fog többé visszaesni, s felemelkedik az égbe. Hiábavaló remény. Grimm *A derék szabólegény* című meséjében egy óriás versenyez egy szabólegénnyel, hogy ki az erősebb. Az óriás olyan magasra hajít egy követ, hogy csak hosszú-hosszú idő múlva esik le. A szabólegény, akinek egy madár van a zsebében, azt mondja, hogy ő még nagyobb tud dobni, s amelyik követ ő eldobja, az nem esik le. És elengedi a madarat. Aminek nincs szárnya, az végül mindig visszahull. Akik páros lábbal ugrálnak az ég felé, elmerülve az izommunkában, nem nézik az eget. Pedig egyedül a tekintet lehet hatásos. Mivel általa száll alá Isten. Ha Isten meglátogat minket, felemel, szárnyakat ad. Az izommunkának nincs hatása, igazából csak arra használható, hogy eltávolítsuk, letörjük mindazt, ami akadályozza tekintetünket; ez negatív használat. A léleknek azt a részét, amely képes Istenre tekinteni, kutyák veszik körül, akik ugatnak, haragnak és mindent összezavarnak. Korbácsot kell fogunk idomításukra. Egyébként semmi sem tiltja, hogy ha lehet, a szelídítéshez kockacukrot használjunk. Korbáccsal vagy cukorral — valójában mindkettőre szükségünk van a vérmérsékletek szerinti különféle arányban —, csak a kutyák szelídítése a fontos: csendre és mozdulatlanságra kell kényszeríteni őket. Ez az idomítás a szellemi felemelkedés egyik feltétele, de önmagában véve nem jelent felemelő erőt. Egyedül Isten a felemelő erő, s ő akkor jön el, ha feléje fordulunk. Feléje kell fordulni, vagyis szeretni kell. Nincs más kapcsolat Isten és ember között, csak a szeretet. Istenszeretetünknek olyannak kell lennie, mint annak az asszonynak a férfi iránti szeretete, aki nem meri megtenni a közeledés első lépéseit, aki pusztán várakozás. Isten a Jegyes, s a jegyesnek kell eljönnie választottjához, beszélnie kell hozzá, magával vinnie. A jövődöbéli hitvesnek csak várnia kell.

Pascal mondása: „Nem keresnél, ha már meg nem találtál volna.” — nem az igazi kifejezése Isten és ember kapcsolatának. Platón sokkal mélyebben mondja: „Egész lelkünkkel el kell fordulnunk minden mulandótól”. Az embernek nem kell keresnie, még

hinnie sem kell Istenben. Csak meg kell tagadnia szeretetét mindattól, ami nem Isten. Ez a visszautasítás nem feltételez semmiféle hitet. Elég belátni azt, ami mindenki számára egyértelmű: az világ múltbéli, jelenlévő vagy eljövendő, reális vagy képzeletbeli javai végesek és lehatároltak, alapvetően képtelenek kielégíteni a folytonosan bennünk égő tökéletest és végtelen jó utáni vágyat. Mindenki tudja ezt, életében többször bevallja magának egy-egy pillanatra, de azonnal hazudik önmagának azért, hogy ne tudja többé, mert érzi, ezzel a tudással nem élhetne tovább. S érzése helyes: ez az ismeret öl, csakhogy olyan halált ró ki ránk, amely feltámadáshoz vezet. Ezt nem tudjuk előre, csak a halált sejtjük meg. Választani kell: az igazság és a halál vagy a hazugság és az élet. Ha az elsőt választjuk, ha kitartunk, ha makacsul visszautasítjuk szeretetünket attól, ami méltatlan rá, vagyis kivétel nélkül minden földi dologtól, akkor ez elegendő. Nem kell többé kérdéseket feltenni, kutatni. Ha valaki kitart a visszautasításban, Isten előbb vagy utóbb eljön hozzá. Ahogyan Elektra Oresztészt, látni fogja, hallani, magához öleli Istent, bizonyosságot szerez egy visszautasíthatatlan realitásról. Továbbra is lesznek kétségei; az emberi szellemnek mindig lehet és kell is kételkednie. Csakhogy a nagyon hosszan tartó kétkedés lerombolja a bizonytalan dolgok iránti illuzórikus bizonyosságot, s megerősíti a biztos dolgokba vetett hitet. Ha valakit Isten magához ragad, számára az Isten realitására vonatkozó kétség sokkal üresebb és absztraktabb, mint az érzékelhető dolgok valósága iránti kételkedés. Valahányszor felmerül egy ilyen kétely, elegendő minden megszorítás nélkül fogadni, hogy lássuk, ilyen üres és absztrakt. Ezután a hit problémája már nem vetődik fel. Amíg egy emberi lényt nem kerített hatalmába Isten, nincs hite, csak valamiféle hiedelme. S egyáltalán nem számít, hogy van-e vagy nincs, mivel a hitetlenség révén is a hithez fog eljutni. Az embernek csak annyi választása van, hogy a földi világhoz köti-e a szeretetét vagy sem. Tagadja-e meg szeretetét a földi élettől, s maradjon mozdulatlan, keresés és mozgás nélkül, várakozva, anélkül, hogy megpróbálná tudni, kire is vár, Isten bizonyosan megteszi hozzá az utat. Aki keres, jobban zavarja Isten munkáját, mintsem megkönnyítené. Akit Isten meglátogatott, többé egyáltalán nem keresi őt abban az értelemben, ahogyan Pascal használja a keresni szót.

Hogyan is kereshetnénk mi Istent, hiszen ő magasban van, abban a dimenzióban, amit mi nem tudunk bejárni. Mi csak horizontálisan mozdulhatunk. Ha javunkat előrehaladva keressük, s kutatásunk célhoz ér, az csak képzeletbeli, nem Istent találjuk meg. Egy kisgyermek, aki az utcán egyszer csak nem látja maga mellett édesanyját, sírva szalad minden irányba, csakhogy téved; ha elég esze és lelkiereje lenne megállni és várni, anyja gyorsabban megtalálná. Csak várni kell és hívni. És nem kell szólítani valakit, amikor még nem is tudjuk, vajon van-e. Kiáltani kell, hogy

éhesek vagyunk, s kenyeret kérünk. Hosszabb-rövidebb ideig ki-
áltozni fogunk, ám végül elnyerjük a táplálékot, s akkor már nem
hinni fogjuk, hanem tudni, hogy valóban létezik kenyér. Milyen
biztosabb bizonyítékot is akarhatnánk, ha már ettünk belőle?
Amíg nem ettünk abból, nem szükséges, még csak nem is igazán
hasznos hinni a kenyérben. Az a lényeges, hogy tudjuk, éhesek
vagyunk. Ez nem hiedelem, biztos tudás, amit csak hazugság lep-
lezhet le. Akik azt hiszik, hogy létezik vagy egyszer létezni fog
földi eredetű táplálék, mindannyian hazudnak.

Az égi táplálék nem pusztán növeli a bennünk lévő jót, de a
rosszat is lerombolja, ami saját erőfeszítésünkéből sohasem történ-
het meg. A bennünk lévő rossz mennyisége csak egy tökéletesen
tisztá dologra tekintve csökkenhet.

Bende József fordítása

Megjelent

SIMONE WEIL
Ami személyes,
és ami szent

Ára: 790,— Ft

Kapható és megrendelhető
a Vigilia Kiadóhivatalban
1053 Bp., Kossuth L. u. 1.
Tel.: 317-7246, fax: 317-7682

Karácsonyra várható:

SIMONE WEIL:
Szerencsétlenség és Istenszeretet

Világiak a lelkipásztori szolgálatban

JUHÁSZ FERENC

— *ahogyan egy klerikus látja* —

Született 1955-ben Gyöngyösön. Az egi főegyház-megye papja, a Szent József Kollégium igazgatója.

Többszöri sürgetésre szántam rá magam, hogy az alábbi gondolatokat hagyjam megfogalmazódni. Ha nem sikerül kerek tanulmányra formáznom, az csak részben műfaji zavar, döntően inkább az élet lekerekíthetetlen valósága teszi. Gyakorta előfordul, hogy kiséghetem paptestvéreimet. Ha közülük valaki hirtelen megbetegszik, meghal vagy szabadságra megy, gyakran fordulnak hozzám segítségért, mondjam el a vasárnapi miséket, temetni, esketni, keresztelni kellene. Ezenközben tapasztalom, mit jelent egy-egy közösségben a lelkipásztor akár hirtelen, akár várható hiánya. Mindehhez másként dolgozzák fel ezt a hiányt. Egyvalamiben közösek: a tanácsstalanságban. Most mi lesz? — olvasom a szemekből, valahányszor találkozunk a tekintetek. Készületlenül ér mindenkit a hirtelen támadó betegség, esetleg halál, és szinte minden alkalommal elmondható: a vesztesek nemcsak a pap, hanem sok esetben a hívek is. Messze nincs már meg az a biztonságérzet, hogy majd az egyházmegyei hatóság küld valakit. Ezidőtájt sikerült minden közösséget szembesíteni azzal a ténnyel, hogy nincs több pap. Nem is lesz egy jó ideig.

**A paphiány
következményei**

A kérdés, hogy a világiak lelkipásztori szolgálatának háttérben a paphiány, vagy a II. Vatikáni zsinat szemlélet-váltása áll-e, alig eldönthető. Szívesen mondjuk persze azt, hogy a zsinati szemléletváltás, mert így szépítjük a dolgot. Valószínűleg mindkét magyarázat igaz. Azt viszont el kell fogadnunk, hogy az egyház történetében nem annyira a belátás, mint inkább az „idők jelei”, vagyis az égető szükséghelyzet is tud olyan szituációt teremteni, amely utat nyit egy-egy felismerésnek. A mai magyar mentalitást érzékelve mégiscsak úgy tűnik, hogy egyfelől ha nem csökkent volna az elmúlt húsz évben a szolgálati papság létszáma, másfelől ha a rendszerváltás elmúlt tíz éve alatt nem indultak volna újra egyházi intézmények, akkor zsinat ide, zsinat oda, maradt volna minden a régiben. Egyre szűkülő mozgástérben egyfajta klerikális rezervátum-jelleggel.

**A világi feladatvállalás
néhány sajátossága**

A lényeg: lesznek-e világiak, akik vállalkoznak arra a feladatra, amely mind az utóbbi időkig inkább a klerus szerepköréhez kapcsolódott? Másrészt a lelkipásztorkodás területének folytonos és

zárt hierarchikus rendszere beengedi-e valahol a világiakat, és enged-e, hogy a nélkülözhetetlen és megfelelő hivatali és anyagi presztizs hozzárendelődjen a világiak szolgálatához is. Ezen külön figyelmet érdemel a férfiak és a nők jelenléte és szolgálata folyamatosabb és legitimebb az egyházi segítő szolgálatban, mint a férfiaké. Sajátos helyzetet teremt a szerzetesek és a lelkeségi mozgalmak reaktivizálódása is. Jóllehet ezeknek a közösségeknek inkább beszívó hatásuk van: saját rendszerük ésszerű feltöltése, és nem annyira a lelkipásztori területek ellátása a céljuk. A klérus, a szerzetesek és a lelkeségekhez tartozók tagjai abban is elkülönülnek a kereszténység egyéb közösségeitől (egyházközségek), hogy személyes létük egy pontján radikális, nyilvános és többnyire visszavonhatatlan döntéssel kell elkötelezni önmagukat valamilyen közösség szolgálata mellett. A világiak lelkipásztori munkáját ilyen döntés többnyire nem előzi meg. Alkalmazásuk személyes ismeretségekre épül, megbízhatóságuk pedig a szubjektív garancia miatt sérülékenyebb. És jelenlétük egyházi munkakörben valójában foglalkozásszerűvé lesz, úgy azonban, hogy a végzett munka nem tudja őket eltartani. Emiatt sokan más területeken is dolgoznak. E megosztottság nem minden esetben hátrányos. (E téren a földrajzi adottságunk miatt hasznos kitekinteni nyugatra és keletre. Tőlünk keletre a nyugati és a keleti kereszténység találkozásánál, ahol valójában mindkettő úgy ér véget, hogy egyik átmegy a másikba, természetes a világiak részvétele az egyházi szolgálatban. Rahón, Kőrösmezőn, Terebesen — csak az általam bejárt néhány kárpátaljai településen is — minden ideológiai probléma nélkül végzik a világiak a szertartásokat, ha a harminc-negyven településre jutó egyszem pap nem tud eljutni az adott helyszínre. E területen az egyházközségek meghaltak volna a világiak segítsége nélkül. Teljesen más aspektusa van a nyugati országokban az egyházközségek világi alkalmazottainak. Valójában hivatalnokok, akik az egyházközség adminisztrációját intézik. Akik nélkül azonban az egyházközségek légüres térbe kerülnének. Magyarországon a kettő között kell valahogyan elhelyezkednie a világiak lelkipásztori szolgálatának.)

A világiak bevonásának területei

A világiak bevonását a lelkipásztori szolgálatba döntően befolyásolja az, hogy mely területet tekintjük. Hagyományos lelkipásztori szolgálatról van-e szó, mint a plébániai élet területei; vagy pedig gyökeresen új, épp a rendszerváltás óta megnyílt lehetőségek kínálta szerepköréről. A hagyományos lelkipásztori szolgálatban az a tapasztalat alakult ki, hogy nem csupán a papság, maguk a világiak is erős fenntartással élnek a laikus kisegítő lelkipásztorok iránt. Hagyományosan a pap személyéhez társult feladatokat, mint például a temetés, az igeliturgiák és egyéb templomhoz és rituáléhoz kapcsolt tevékenységek, csak nehezen fogadják el. Ennek a problémának a háttérben többnyire az a spártai mentalitás is meghúzódik, hogy mindaddig, amíg a pap fel

Ha a plébánia pap nélkül marad

tudja emelni kezét, ki tudja nyitni száját, maga végzi el a szertartásokat, akkor is, ha a megengedett határt túl kell lépnie. A fogyasztói társadalom szemléletébe egyébként is jól beleillik ez a megrendelői és szolgáltatói attitűd. Ha mise kell, mise van, ha temetés kell, temetés van, ha keresztlő kell, keresztlő van, ha esküvő kell, esküvő van és így tovább. Egy ponton túl azonban nem lehet tovább feszíteni, elszakad a szál — vagy több már nem fér bele a pap idejébe, erejébe. A vidéki tapasztalat azt mutatja, hogy a pap nélkül maradt plébániák hívei mindent elkövetnek azért, hogy újra paphoz jussanak. Erejükön felüli építkezésbe kezdenek, csak hogy rendbe hozzák hatalmas, kúriaszertű, üresen árválkodó plébániaépületeiket, hátha ezzel nagyobb csáberőt jelenthetnek a nyárvégi dispoziciók (papi áthelyezések) időszakára. (Városi környezetben ez úgy jelentkezik az újonnan, vagy újraindított intézmények szintjén, hogy az intézmények igyekeznek tevékenységeikhez papot szerezni — mintha ez lenne létük egyház és világ előtti legalizációja.)

A papság feladatai a világiak szerepvállalása terén

E probléma gyökere nemcsak a hívekben van, hanem abban az egyházi struktúrában is, amely nem vonja be időben a világiakat — akár tanácsadói szerepkörben — az egyház azon gondjainak megoldásába, amelyet többek között a paphiány kelt. Gondot okozhat maga a lekipásztor is azzal, hogy saját hívei körében vagy az általa bejárt területen nem készíti elő az embereket a gyökeres változásra: hogy esetleg pap nélkül kell továbbvinniük a kereszténységet. Itt-ott persze előfordul, hogy ezt megteszi, de gyakran akkor is csak fenyegetés formájában: „Majd megtudjátok — majd megtudják, ha nem lesz papjuk”.

Mesterséges életbentartás vagy előremenekülés

Kétségtelen, hogy a laikusok lekipásztori szolgálatba állítása érdekében legtöbbet a még működő papság tehet, mégpedig úgy, hogy jó szemmel és jó érzéssel kiválasztja, esetleg felneveli azokat a személyeket, akiket alkalmasnak ítél az egyházközség jövőjének formálására és a közösség építésére. Ehhez a neveléshez mindenképpen hozzátartozik a képzés is, melynek teológiai és szakterületi aspektusa mellett fontos a nagy közösségben való (és nemcsak helyi szintű!) gondolkodás szellemének kialakítása. Az egyházmegyei hatóságok komoly dilemma előtt állnak: a pap nélkül maradt területek mesterséges életben tartását, vagy a hirtelen halált válasszák-e? Sok egyházközséget, oldallagos ellátás címén mesterségesen tartanak életben ideig-óráig. A hirtelen halál ez esetben azt jelentené, hogy a hatóság radikálisan felszámolja a plébánia hagyományos struktúráját, elvonja a papot, hagyja összedőlni vagy eladja az üres kúriákat — és pap nélküli közösséget kezd építeni. Ez a hirtelen halál. Ebben az előre menekülésben új típusú közösség és szemlélet, ezzel együtt új „nedvkerítés” alakulhat ki a kegyelmi élet számára. Ez a hirtelen halál tudatos döntés, amely irányítottan és tudatosan újra felépíti (és nem le!) a helyi közösségeket. Ez utóbbi azt jelentené, hogy felgyorsít-

juk a folyamatot, és ahol biztosnak látszik, hogy a következő 6-8 év alatt megszűnik a plébánia, ott ennek elébe megyünk, és megszüntetjük úgy, hogy közben a lelkipásztorkodás ne szűnjön meg, hanem annak egy új típusa alakuljon ki. Itt kaphatnak igazán fontos szerepet a világi kisegítő lelkipásztorok, és ekkor talán már nem a magyar nyelvben oly pejoratív hangzású kisegítő lehet a megszólításuk.

A hívek szerepe

A világiak részvételét e szolgálatban megkönnyíti, ha az egyházmegye vezetése konstruktív partnernek tekinti a híveket, és nem csupán ünnepi díszletnek, hogy vasárnaponként és ünnepnapokon megtöltsék a templomot. Erre az egyházmegyei zsinatok tesznek kísérletet, miszerint főleg világiakból álló testületeket hoznak létre, melyeknek egyházmegyei szinten tanácsadói szerepük van. E téren a huszonegyedik órában vagyunk, mert már szakadozik az a háló, amely a papokkal fedi le Magyarország katolikus egyházmegyéit. Mászt jelent persze a világiak részvétele a rendszerváltás után indult egyházi intézményekben. E téren a társadalom sokkal befogadóbb, és a munkakör kevésbé személyfüggő. Azok a nem hagyományos területek, amelyek az egyház számára megnyíltak az elmúlt tíz esztendőben, mint a lakótelepi közösségszervezés, hitterjesztés, sajtóapostolság, nevelési-oktatási intézmények, szociális otthonok, karitatív csoportok, vállalkozói tevékenységi körök, információ-áramoltatási rendszerek és a kultúra sokféle területe, mind lehetőséget ad arra, hogy a világiak bekapcsolódjanak az egyház missziós tevékenységébe.

Ezeket a területeket természetesen csak átvitt értelemben nevezhetjük pasztorációnak, mégis nélkülözhetetlen az egyház praxisában ez az indirekt evangelizáció. Az egyház ezen intézményeiben mintegy műhelyben alakul, formálódik a jövő egyházi szerkezete. Ma még az elmúlt évtizedek hatásai nyomán természetes, hogy igen kevés olyan személy tevékenykedik eme intézményekben, akik amellet, hogy jó szakemberek, vallásosak is. Vagyis az egyház elvárásai szerint élnek és tevékenykednek. Inkább az a gyakori, hogy ez intézmények körében résztvevők nem élnek az egyház elvárásai szerint, de kiválóan végzik szakmai feladatukat.

Összegzés tehát nincsen. Furcsa párhuzam: miközben a föld népessége nő, s így a világ fiatalodik, a kereszténység növekedése evvel a növekedéssel nem képes lépést tartani. Az, hogy Magyarországon a társadalom jórészt még katolikus (és keresztény), csak annak tudható be, hogy az ország lélekszáma évtizedek óta csökken. Evvel együtt hiányoznak az egyházból is azok a fiatalok, akik jelenlétükkel esélyt adnak az életnek. Ha most zajló politikai változás generációváltást is jelent, akkor ez az ifjúság növekvő éleletesélyét és ebből fakadóan látszámának növekedését jelentheti. Ez elkerülhetlenné teszi, hogy minél több fiatal világi vegyen részt a lelkipásztori szolgálatban is.

A papság létszáma és a világiak szerepe

RÉVAY EDIT

Született 1966-ban Budapesten. Egyetemi tanulmányait az ELTE szociológia szakán végezte. Az OLI Vallásszociológiai Központjának tudományos munkatársa. Legutóbbi írását 1997. 9. számunkban közzöltük.

Korunk egyházát leginkább foglalkoztató kérdések közé tartozik a papok létszámának alakulása és a világiak egyházi szerepvállalása. A két kérdés valójában szorosan összetartozik, hiszen a világiak szerepe a papság létszámának folyamatos csökkenése következtében kezdett előtérbe kerülni. Azokban az országokban, melyekben az egyházak szabadon működhetnek, a II. Vatikáni zsinatot követően egyre erősödtek, illetve azóta is folyamatosan erősödnek a papság tehermentesítésére, a világiak mind szélesebb bevonására irányuló törekvések. Kelet-Európában az ismert okok miatt ez a folyamat csak jóval később, a rendszerváltás után indulhatott el igazán. Noha Európa korábban is demokratikus fele és a volt kommunista blokk egészen más feltételek között és sok tekintetben másként élte meg az elmúlt fél évszázadot, bizonyos területeken mégis nagyon hasonló problémákkal kell megküzdenie. A papság létszámának fogyása és a világiak mind erőteljesebb bevonásának kérdése a közös problémák közé sorolható. Sok kérdésben hasonló a magyar és az európai országok, egyházak helyzete. Az összehasonlításhoz jórészt a TÁRKI Társadalmi Riport 1998-as kötetében *Papok, férfiszervezetek, apácák* címmel most megjelenő, Tomka Miklóssal közös tanulmányunkban szereplő adatokat ismertetem.

E tanulmány két fő kérdést, a papok létszámának csökkenését és a nem kimondottan papi funkciók átruházhatóságának lehetőségeit tárgyalja. A főbb megállapításokat két tézisben foglalom össze.

1. A katolikus papság létszáma az elhalálozás és a pályaelhagyások következtében évről-évre folyamatosan csökken, s ezt az új hivatások számának lassú emelkedése sem képes ellensúlyozni.

A létszámcsökkenés okai

A papság és a világiak szerepének újragondolását leginkább az tette szükségessé, hogy a közel kétezer év során az egyház mind méretében, mind szerveződési fokában sokat változott. Minél nagyobb lett az egyház, annál inkább bürokratizálódott és különültek el egymástól a különböző feladatok, tisztségek. A teljes országra kiterjedő plébániarendszer kialakulásával egyre több papra lett szükség. Kétezer éves egyházunk életében a 19. század végén, 20. század elején kezdtek egyre nyilvánvalóbbá válni a paphiány jelei. Ennek okai részben az egyházat is közvetlenül érintő társadalmi változásokban, mindenekelőtt a modernizációban, részben pedig az egyházban zajló, különösen a szerveződés terén jelentkező változások révén hirtelen megnövekvő igényekben keresen-

dők. A modernizálódó egyházban végbemenő változások miatt egyrészt a meglévő paplétszám már nem volt elegendő, másrészt a papi hivatal fokozatosan elszemélytelenedett, és a papságra háruló feladatok egy részének elvesztésével a papi szerep leszűkült, így a papi pályával együttjáró presztízs csökkent. A papi pálya utánpótlási nehézségei az imént említett okok mellett a társadalomban és a családokban bekövetkező változásokra is visszavezetők. Miután a modern korban a tudás mindenki számára hozzáférhetővé vált, és a társadalmi felemelkedésnek már nem csak a papi hivatás vállalása volt az egyetlen útja, kevesebbet vonzott a papi pálya. A modern korban a családokban is mélyreható változások mentek végbe. Az egyre inkább általánossá váló női munkavállalás, a hagyományos értékek fokozatos háttérbe szorulása, az igények ugrásszerű növekedése, az egyre terjedő individualizmus, az együttlakó többgenerációs családok lassú eltűnése a családok zsugorodásához vezetett. Amíg a nagycsalád általános volt, és nem kínálkozott más lehetőség a társadalmi felemelkedésre, addig nagyobb hajlandóság mutatkozott a papi hivatás vállalásának terén. A gyermekvállalási hajlandóság csökkenése és a társadalmi felemelkedés lehetőségeinek bővülése egyértelműen kihatott a papi hivatások számának csökkenésére is.

A papság fogyása a világban és Magyarországon

A papság fogyásának, az utánpótlás, a világiak bevonásának kérdésében sok hasonlóságot fedezhetünk fel a 90-es évektől demokratizálódó volt kommunista és a korábban is demokráciában élő országok tapasztalatai között. A második világháborút követően a katolikus papság létszáma Afrika, Ázsia és Latin-Amerika kivételével világszerte folyamatosan csökken. Noha a szerzetes és világi papság együttes létszáma mind Európában, mind Magyarországon folyamatosan csökken, míg Európában mind a világi, mind a szerzetes-papság külön-külön is folyamatosan csökken, addig Magyarországon a szerzetes-papság létszáma a rendek rendszerváltás utáni újraindulását követően ugrásszerűen emelkedett. Ez a változás azonban csak átmeneti, mert vannak ugyan új belépők, ám e hirtelen létszámnövekedés oka főként az, hogy a korábban szétszórásban élő szerzetesek visszatértek a rendjükbe. (1. tábla)

1. tábla: A 100 000 katolikusra jutó (egyházmegye és szerzetes) papok számának változása Európában és Magyarországon 1977. december 31. és 1995. december 31. között (abszolút számokban)

	1980	1885	1990	1995
szerzetes és egyéb pap Európában	90,0	83,7	79,1	75,2
szerzetes és egyéb pap Magyarországon	48,3	46,3	47,0	41,5
szerzetes pap Európában	27,5	25,8	24,1	22,8
szerzetes-pap Magyarországon	1,2	3,0	9,4	9,4

Magyarországon a világi papi és a szerzetes papi hivatást vállalók számának alakulásában 1955 és 1995 között az 1980-as év volt a mélypont, melyet folyamatos emelkedés követett, és ez a tendencia ma is tart. Mind Európában, mind Magyarországon a világi és a szerzetesi papi pályára jelentkezők aránya folyamatosan emelkedik a nyolcvanas évek közepe óta. Ez a növekedés nagyjából azonos időre esik a vallásosak arányának Európa-szerte és Magyarországon is tapasztalt emelkedésével, illetve azt követi. Azonban mind az Európában, mind Magyarországon tapasztalt utánpótlás növekedés nem elegendő ahhoz, hogy az előregedett papság folyamatos elhalálózásából és a pályaelhagyásból adódó fogyást kiegyensúlyozza (2.-3. tábla).

2. tábla: A 100 000 katolikus hívőre jutó papnövendékek létszámának alakulása 1977-1995 között Európa átlagában és Magyarországon (abszolút számokban)

	1977	1983	1989	1995
Európa	8,54	9,62	10,09	10,16
Magyarország	4,49	4,66	5,8	6,86

3. tábla: A világi és a szerzetes papi pályára készülő katolikus teológusok létszámának alakulása Magyarországon 1977-1995 között (abszolút számokban)

	1980	1983	1986	1989	1992	1995
világi papnak	255	264	279	312	288	337
szerzetesnek	15	45	58	64	115	116

**A papság
kormegoszlása**

A papság évtizedek óta tartó állandó fogyása nemcsak azt jelenti, hogy egyre kevesebb katolikus pap van, hanem egyben azt is, hogy a korstruktúra eltorzult. A magyarországi katolikus papság folyamatosan előregedett, vagyis sokkal többen vannak az idős korosztályhoz tartozók, mint a fiatalabb generációk tagjai (4. tábla). Ez mindaddig, míg nem válik kiegyensúlyozottabbá a papság korstruktúrája, tartósan magas halálzási arányhoz vezet,

4. tábla: Az aktív magyar katolikus papság kormegoszlása 1964-ben, 1980-ban, 1984-ben és 1996-ban (százalékban)

	1964	1980	1984	1996
23-30 év	7,7	8,2	5,8	7,3
31-40 év	21,1	13,6	15,0	17,6
41-50 év	25,0	19,1	16,0	20,9
51-60 év	31,9	24,8	25,2	17,9
61-70 év	14,3	26,2	23,0	23,1
71 és idősebb	0,0	8,0	15,0	13,2
összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

amely különösen az idősebb generációba tartozókat sújtja. A fiatalabb nemzedékeket képviselő papok számára az idősebb papi generációk fokozatos kiesése a feladatok megnövekedését jelenti. Ez az amúgy is túlterhelt papságra olyan terheket ró, melyek viselése lassan lehetetlenné válik.

Az aktív papság létszámának várható alakulása

Az 1964 és 1996 között jelentkező tendencia a számított előrejelzés szerint 1996 és 2006 között változni fog. Azonban az előrejelzés csak a jelenlegi aktív papság adataiból készült, így csak azt lehet viszonylagos pontossággal előre jelezni, hogy az egyes korcsoportokból most aktív papok közül várhatóan hányan fognak élni. Nagy valószínűséggel a most 24-30 év közötti papságnak a 96,8 százaléka, a 31-40 év közöttieknek 91,5 százaléka, a 41-50 éveseknek a 82,4 százaléka, az 51-60 éveseknek 69,5 százaléka, a 61-70 éveseknek 48,9 százaléka és a 71 éveseknek, illetve annál idősebbeknek mindössze 20,9 százaléka fog élni 2006-ban (5. tábla). Az így kapott előrejelzésnél azonban jobb helyzet várható, hiszen az eddigi tapasztalatok szerint minden évben van valamennyi utánpótlás, erre azonban nem készült becslés.

5. tábla: Az aktív magyar katolikus papság létszámának várható alakulása az utánpótlás figyelembe vétele nélkül 1996 és 2006 között (abszolút számban)

1996-ban:	1996	2001-ben valószínűleg élni fog	2006-ban valószínűleg élni fog
24-30 évesek	127	125	123
31-40 évesek	306	295	280
41-50 évesek	364	334	300
51-60 évesek	311	263	216
61-70 évesek	403	291	197
71 évesek és idősebbek	230	109	48

2. A létszámcsökkenés okozta nehézségek megszüntetésére többféle lehetőség kínálkozik, de ezek bevezetése részben az ismert történelmi-politikai okok, részben a már korábban elindult és ma is zajló, a nemzeti sajátosságoktól többé-kevésbé független társadalmi változások miatt valószínűleg csak lassan valósulhat meg.

A plébániák oldallagos ellátása

Mind a papság tehermentesítésének, mind a világiak fokozottabb bevonásának felvetésekor az egyház valójában az alapokhoz tért vissza azzal, hogy újra megfogalmazta a papi hivatal eredeti feladatát és az egyetemes papságra szóló meghívásunkat. A hívők ellátásának biztosítására az eddig kialakított gyakorlat kétféle megoldást is kínál a növekvő paphiány enyhítésére. Az egyik, hazánkban leginkább elterjedt megoldás a plébániák oldallagos ellátása, összevonása vagy beolvasztása. Ez azonban csak látszólagos

megoldást eredményez, mivel a papra sokkal több feladat hárul. 1977 és 1995 között Európában a katolikus egyházközségek lélekszáma 2020, Magyarországon 2839 fő volt. Azóta is egyre emelkedik az egy papra jutó hívek száma és az oldallagosan ellátandó terület is. Az oldallagos ellátás hátránya, hogy a paphoz egyre több hívő tartozik, és az ellátandó terület sokkal kiterjedtebb, ami azt is jelenti, hogy több időt kell utazásra, munkaszervezésre is fordítani. Így kevesebb ideje jut a hívekkel való élő kapcsolatra és azok ápolására. Ez a megoldás különösen akkor nem szerencsés, ha az előrejelzések szerinti fogyást nem enyhíti az utánpótlás növekedése és így egyre nagyobb terület ellátása hárul a papokra. Az így megnövekedett terhelés következtében várhatóan a százalékos megoszlás az előrejelzethnél nagyobb csökkenést fog mutatni.

A papság mentesítése

A másik megoldás a papság mentesítése a nem szükségszerűen papi feladatoktól. Ez egyrészt a világiak, másrészt a szerzetesek és szerzetesnők papi rendet nem igénylő feladatokba való mind fokozottabb bevonásával valósítható meg. Mind a szerzetesek, mind a világiak bevonása elősegíti az egyház hierarchizált és centralizált rendszerének feloldását, ezzel is hozzájárulva az egyház megújulásához. A szerzetesek körében is tapasztalható azonban, hogy az utánpótlás mértéke nem egyenlíti ki a szerzetesek létszámának elhalálózás és pályaelhagyás miatti csökkenését. A szerzetesek kormegoszlása ugyanis hasonló tendenciát mutat, mint a papoké. Ebből következően, amíg a szerzetes rendek nem erősödnek meg, addig a korábban általuk vállalt, nem szükségszerűen papi feladatok ellátásában csak kevéssé tudnak részt venni.

A világiak bevonása

A világiak bevonásával kapcsolatban azonban másfajta problémák merülhetnek fel. Az évszázadok során a papokban és a hívőkben kialakult magatartásmódok gátolhatják a világiak egyházi feladatokba való bevonását. Amíg a világiak a fogyasztó kereszténységre szocializálódtak, arra, hogy az egyház szolgáltatásokat nyújt, melyeket csak passzívan kell befogadnia, addig a pap arra szocializálódott, hogy a szent tudás birtokosaként van felhatalmazva a szolgálatra. A világiak számára jelenleg kínáló munkaterületek a nem szükségszerűen papi feladatok terén a lelkipásztori kisegítés, hitoktatás, plébániai adminisztráció, közösségszervezés, karitatív tevékenységek, önképzés, felnőttképzés. Amennyiben a világiak ezeket a ma még főként a papságra háruló feladatokat lassan átveszik, a papok felszabadulhatnak a papi rendhez kötött feladatok végzésére. A világiak bevonásának feltétele azonban a két oldal közeledése, ez viszont hosszú, kölcsönös tanulási folyamat.

Kulturális antropológia az egyházban

MOHAY TAMÁS

Született 1959-ben Budapesten. Néprajzkutató, egyetemi docens az ELTE BTK-n. Családos, négy gyermek apja. Legutóbbi írását 1996. 12. számunkban közzöltük.

Helyzetkép

A következő írás mindössze rövid hozzászólás kíván lenni ahhoz a kérdéskörhöz, mi módon találhat helyet az egyházban az az igen összetett ismeretanyag, amit az egyszerűség kedvéért röviden kulturális antropológiának nevezünk? Abban a reményben érdemes megfogalmazni bármit is, hogy az segítségül szolgálhat a további gondolkodáshoz.

Induljunk ki abból, hogy a kereszténység idestova húsz évszázada él és hat szerte a világban, a kulturális és szociális antropológia mint tudomány pedig alig másfélszáz éves. Utóbbinak — legalábbis a modern időkben — központi és szerves része a tisztelet az élet mindenfajta berendezkedése iránt. Ugyanez a tisztelet joggal várható el a Krisztus-követőktől is, akik a szeretet jegyében járnak. Az antropológia iránt az egyházban sok más társadalomtudományhoz hasonlóan bizonyos gyanakvással, lenézéssel viseltetnek, esetleg valamiféle „szolgálóleány” szerep jut neki. Ennek okai között ott találjuk a Darwint követő kiélezett vitákat az ember származásáról, a tudomány sok művelőjének kétségtelen agnoszticizmusát és pozitívizmusát; és talán leginkább az antropológiában általánosan elfogadottnak számító kulturális relativizmust, ami éles ellentétben látszik állni az abszolút moralitás elvével. Másfelől komoly intézetekben tanítanak — főként misszióra készülőknek — antropológiát.¹

Jézus Krisztus tanítását az emberi emlékezetre, a szóbeli hagyományra bízta, annak minden esetlegességével együtt. Bármilyen volt is víziója a jövőről, mégis: szervezetnek, intézménynek éppen csak a csíráit hozta létre. Az egyház születése a Szentírásban a Szentlélek eljövételének és ezzel szoros összefüggésben a nyelvcsodának az elbeszélésével kezdődik. Akár szó szerint, akár allegorikus értelemben fogjuk fel a pünkösdi történetet, biztosan kiolvasható belőle a tapasztalat: a megértés kétezer éve is csodaszámba ment. A hit átadása — akár a saját, akár a más kultúrában — csakis e csoda naponkénti létrejötte folytán lehetséges. A kegyelem ebben a csodában nem nélkülözheti a kitartó és fáradságos emberi közreműködést, ami annak megismerésére irányul, hogyan is működik az egyént körülvevő kultúra és a társadalom, hogyan is értenek mások fogalmakat, értékeket, amelyekre, talán nincs is alkalmas szavunk, mi is a vallás értelme; hogyan is fordítható le mondandónk és tanúságtételünk más nyelvekre. A kulturális antropológiát ebben az összefüggésben felfoghatjuk úgy is, mint igen értékes hozzájárulást ehhez a munkához, a kultúrák közötti megértéshez. Világos, hogy a megértés itt nem a toleranciának önfeladásig menő követelményét, értékek irán-

¹ *New Catholic Encyclopaedia.*

McGraw-Hill Book Comp.
1967, New York.

A hitátadás csodája

²*Concise Dictionary of the Christian World Mission.* Ed. Neill, Stephen, Anderson, Gerald H., Goodwin, John. Lutterworth Press, 1970, London.

³*World Christian Encyclopaedia.* Ed. Barrett, David B. Nairobi, Oxford University Press, 1982.

A misszionáriusi tapasztalat

⁴Latourette, Kenneth Scott: *A History of the Expansion of Christianity* I-VII. 1947, London.

⁵Lévay Mihály: *A katolikus hittérítés története* I-II. Budapest, 1938.

⁵Waigand József: *Ismerd meg, dolgozzál érte! Rövid missziós enciklopédia.* 1945, Budapest.

Lévay Mihály: *A katolikus hittérítés története* I-II., 1938, Budapest.

⁶Dr. Wolkenberg Alajos: *A katolikus világmiszió könyve*, Budapest, Szent István Társulat, 1929.

Altdorfer Károly: *Missziológia* I-II. H. é. n. (1974)

⁷Bitterli, Urs: *Vadak és civilizáltak.* Budapest, 1982.

ti közömbösséget vagy semlegességet jelenti, hanem arra való képességet, hogy felfoghassuk, mi rejlik a szavakban, a szavak mögött, a gesztusokban, a formákban, a szokásokban — miközben a legjobb lelkiismerettel törekedhetünk a meggyőzésre.²

A kereszténység kívülről nézve úgy kezdődött, mint egy kis zsidó szekta, egyike a Római Birodalom számos vallási csoportjának. Ám azután földrajzilag és kulturálisan minden más történelmileg ismert vallásnál jobban elterjedt. 1980-ban 96 olyan nyelvet tartottak számon, amelyek mindegyikét 1 milliónál több keresztény beszélte; a katolikus egyház pedig ugyanekkor 220 országban volt jelen.³ A hitterjesztés, voltaképp az egyház egyetemes története annak bizonyossága, hogyan lehetséges más és más környezetben, új és új nyelveken, folytonosan mássá alakuló hagyományvilágokban hiteles tanúságot tenni Krisztusról.

Misszionáriusokat a szó modern értelmében a nagy földrajzi felfedezések óta tart számon az egyháztörténet; ám természetesen az azt megelőző évszázadokban is az történt, hogy (szent)lelkes és elszánt emberek megtanulták idegenek (sokszor: barbárok) nyelvét, közéjük mentek, és megértették velük magukat.⁴ A 15. századot követően a táguló világban sokfajta misszionáriusi módszer honosodott meg. Igazi sikereket azok értek el, akik a lehető legnagyobb mértékben igyekeztek megismerni a befogadó kultúra saját hagyományait: a jezsuita Matteo Ricci, Adam Schall Kínában, Roberto de Nobili Indiában, Jacques Marquette Kanadában, a ferences Bernardino de Sahagún Mexikóban, a dominikánus Las Casas az Antillákon és sokan mások. Az ő útjuk sem volt persze diadalmenet: sokszor saját társaik és rendjük vezetése fordult ellenük, tiltotta el módszereiket.⁵ A trentói zsinatot követő egyházi fejlemények és a politikai-gazdasági erőviszonyok eltolódása egyaránt közrejátszottak abban, hogy a 18. században egyházi felsőbbiségek részéről egyre kevesebb megértés mutatkozott a „megértő” és „alkalmazkodó” misszionáriusokkal szemben.⁶ A „rítusvitát” korlátozó értelmű pápai bullák zárták le 1742-44-ben. Talán nem túlzás azt mondani, hogy mire a 19. században az összehasonlító etnológia, majd a kulturális antropológia lassacskán kialakult, egyházi körökben talán még az emléke is feledésbe merült annak, hogy e tudományoknak gazdag forrásanyagát éppen a misszionáriusok beszámolóí jelentik.

Mindezzel voltaképp azt szeretném jelezni, hogy a más kultúrák megismerésének évszázados tapasztalatára már kialakulásakor messzemenően támaszkodhatott a kulturális antropológia (de éppúgy más társadalomtudományok is; lehetne szemléletes példákat hozni akár a történettudomány, akár az összehasonlító nyelvészet területéről). Az antropológiai gondolkodás eredete egyik ágon voltaképp erre a reflektált misszionáriusi tapasztalatra nyúlik vissza, és az lehet a benyomásunk, hogy ha a folytonosság valamiképp nem szakad meg, akkor az antropológia akár egy évszázaddal korábban szaktudománnyá válhatott volna.⁷ A ferences Sahagún például Me-

**Az antropológiai
gondolkodás gyökerei**

xikóban az 1540-es években szabályos kérdőíveket és módszeres interjúkat használt forrásul saját személyes megfigyelései mellett, amikor 12 könyvben megírta *Historia general e las cosas de Nueva España* című könyvét nahuatl nyelven, amelyből rövidebb spanyol kivonatot is készített (aztán királyi rendelet fosztotta meg mindenétől nyolcvan évesen). Az első antropológiai összefoglalások és elméletek igen nagy mértékben támaszkodtak azokra a beszámolókra, amelyeket misszionáriusok írtak más népekről. A folytonosságot e tekintetben P. Wilhelm Schmidt S.V.D. jelenti, aki 1906-ban indította meg *Anthropos* című folyóiratát, és nagyszabású, sokat vitatott elméletet dolgozott ki a vallások fejlődéséről.⁸ Az antropológiában a 20. században szinte kanonizálódott terepmunka-módszertan magva, a legalább egy évig tartó részt vevő megfigyelés a nyelv megtanulásával és a kultúra minél teljesebb el- és befogadásával évszázados misszionáriusi tapasztalat volt már.

⁸*The Encyclopaedia of Religion* Ed. Mircea Eliade. Macmillan Publishing Company, 1987, New York.

**A kulturális
antropológia tárgya**

A kulturális antropológia tárgyát a legtágabb értelemben felfogott emberi kultúra jelenti kultúráközi és funkcionális vonatkozásban egyaránt. A kultúráközi szempont összeveti néhány jól megismert különböző nép kultúráját, és lehetővé tesz általánosításokat és feltételezéseket. A funkcionális szempont az életet mint egységes egészet szemléli, amelynek számos összefüggő része egymást kiegészíti, egyúttal feszültségben is van egymással. Feltárja a viselkedés értelmét ott, ahol az máskülönben különösnek, idegennek vagy értelmetlennek látszik. Mint a kultúra tudománya, azt tanulmányozza, hogy bármely társadalomban, bármely feltételek között az emberek hogyan fejlesztenek ki és tanulnak meg közös viselkedési formákat, és hogy ezek a viselkedési formák hogyan hoznak létre — gyakorta tudattalan — modelleket, amelyek szerint élnek.⁹ Tanulmányozza az életről való gondolkodás és a való élet különbségeit, a formákat adó integratív erőket, az életnek értelmet adó világnézetet, valamint azokat a gyakran egymásnak feszülő nyomásokat, amelyek mindezt fenyegetik. A korai időktől fogva igen sokat töprengenek antropológusok a vallásnak a társadalmakban elfoglalt szerepén, megnyilvánulásának beláthatatlan változatosságán, fejlődésén, tipológiáján, működési módjain, átalakulásain. Keresik a vallási gyakorlat funkcionális helyét, azt a módot, ahogyan a vallás át-szövi az élet más területeit, azt, ahogy alátámasztja és értelmet ad nekik, és ahogyan azokra támaszkodik.¹⁰ Az antropológia elsődlegesen a sokfajta módon összegyűjtött empirikus tapasztalatra támaszkodik; általánosításait és elméleteit erre támaszkodva fogalmazza meg.

⁹*Mérföldkövek a kulturális antropológiában*. Szerk.: Bohannon, P. — Glazer, M., Budapest, 1997.

¹⁰*The New Dictionary of Theology* Ed.: Komonchak, Joseph A. — Collins, Mary — Lane, Dermot A., Gill and Macmillan, 1987.

Európában és különösen Magyarországon az antropológia mindig is szoros kapcsolatokat tartott az etnológiával, valamint a néprajzkutatással (amely a közhiedelemmel ellentétben távolról sem szorított kizárólag a saját parasztság kutatására). Legjobb teljesítményeiben kölcsönösen figyelembe veszik egymást a filozófiai és a teológiai antropológiával, de azoktól jól el is különíthető. Mivel az elmélyedt vizsgálatra bármely kulturális jelenség alkalmas, a tudomány specializálódása manapság már olyan mértékű, hogy akár feltehető a kérdés, vajon tudó-

mány-e még az antropológia, vagy inkább szakterületek „szövet-sége”. A válasz az lehet, hogy mindkettő egyszerre. A szakterületek között az alkalmazott antropológiát is jó ideje számon tartják: gyakran hívnak szakembereket tanácsot adni a társadalom, politika, gazdaság vagy vallás területén felmerülő gyakorlati kérdések megoldásához.

Sokszínű kultúra

Mivel az antropológia hosszú időn keresztül az elavult szóval „primitív”-nek nevezett, vagyis többnyire a törzsi társadalmakban élő kultúrákat vizsgálta, sokan gondolhatják úgy, hogy az európai környezetben dolgozó, távoli missziókra nem induló egyházi értelmiségnek vajmi kevés köze lehet hozzá. E tartózkodással szemben két ellenvetés is tehető. Egyrészt a modern világ minden korábinál inkább kitágította a horizontokat. Az utazások, a találkozók, a média, a hírek átfogó tapasztalattá teszik a másokkal való találkozást személyes és társadalmi szinten egyaránt. Ma már korántsem lehetséges olyan mozdíthatatlanul benne élni egyetlen kulturális hagyományban, ahogy az sokféle korábban talán lehetséges volt. A másik ellenvetést az antropológia újabb fejleményei alapozzák meg: a kutatók az utóbbi harminc-egyven évben egyre inkább saját társadalmuk felé is fordultak, és — éppen a néprajzi hagyományokkal is rendelkező közép-európai országokban — ezáltal igen valóságközeleli eredmények, valamint igen sokrétű módszerek születhettek meg.¹¹ Ezek arra figyelmeztetnek, hogy egyazon kulturális hagyományon, az egy nyelvet beszélők közösségén belül is egyre inkább rétegződik a kultúra. Olyan sokszínűségnek lehetünk tanúi — még olyan viszonylag kis országban is, mint Magyarország —, ami szinte kiált az antropológiai megértési módszerek hathatós alkalmazása után.

Manapság sajnos egyre kevésbé evidens, hogy a városi ember megérti a falusit vagy a tanyán élő, a kisvárosi a fővárosit, a vállalkozó az értelmiségit, a politikus a köztisztviselőt, a tősgyökeres a frissen érkezett, a menekült a befogadót, a nagyszülő az unokáját, férj a feleségét — és fordítva. Tegyük ehhez hozzá a többi, ahol számos jele van annak, hogy megértési nehézségek támadnak: püspökök, papok, igazgatók, szerkesztők, novíciusok, nevelők, apátok, káplánok, sekrestyések, csoportvezetők, mozgalmakat szervezők, hivatalokat működtetők egymás közt minden relációban szembetalálkoznak sajátos zárkózottságokkal, félelmekkel, egyedül üdvözítőnek hitt elgondolásokkal, zavaró korlátokkal. Mindez voltaképp már azt is megnehezíti, hogy fontos kérdések megfogalmazása, döntő helyzetek érzékelése és értelmezése a helyzeteknek megfelelően adekvát legyen. Ha komolyan számot akarunk vetni magunkkal és egymással, akkor nem bízhatunk mindent a kegyelemre vagy a szívből jövő szeretetre — kell hozzá olyan képzettség és ismeret is, aminek egy részét a kulturális antropológiában találhatjuk meg. A *társadalmi terepismeret* sokféle lehetséges útja közül ez az egyik, abba a csoportba tartozik, ahol a szociológia, a szociográfia, a néprajz is van, tágabban még néhány történelmi és társadalomtudomány. Hogy mi módon érhető ez el, ehhez próbá-

¹¹Fél Edit—Hofer
Tamás: *Arányok és mértékek a paraszti gazdálkodásban*,
Budapest, 1997.

A megértés esélye

lunk végezetül néhány szempontot adni annak felhasználásával, ahogy abban gyakorlottabb országokban az antropológiát segítségül hívják a missziológiához.

A missziológia mint segédtudományt használja a kulturális antropológiát. Először is az antropológia mintegy kikövezi az utat a beleérző megértés irányába azzal a néppel kapcsolatban, ahova a misszionárius indulni készül. Megvilágítja és megkönnyíti az innováció folyamatát, ami a missziós munka velejárója. Talán a legfontosabb, hogy az antropológia tanulmányozása létrehozza a misszionáriusban saját kultúrája behatóbb ismeretét, és képessé teszi arra, hogy felismerje a vallási gondolatok és gyakorlatok azon részét, ami kifejezetten a sajátja — egyszerűen annál fogva, hogy ő valamelyik sajátos kultúrához, annak örökségéhez tartozik. Ha fel van vértézve ezzel a tudatossággal, a keresztény misszionárius valószínűleg kevésbé fogja összetéveszteni saját hazája vallási szokásait az egyetemes egyház tanításával. Valószínűleg hajlik majd arra, hogy hű maradjon küldetéséhez, ami az egyház születése óta azonos: hogy hirdesse Krisztust oly módon, hogy megtartsa és előmozdítsa minden kultúrában azt, ami ott értékes. Némileg kitégíthatjuk ezeket a szempontokat, ha misszionárius helyett egyházban dolgozó értelmiségit mondunk, és a távoli népek helyett (vagy mellett) a saját kultúránk számunkra alig-alig megértett csoportjaira gondolunk.

Mindehhez hozzá kell tenni, hogy távolról sem arról van szó, hogy a megértés és a helyzetérzékelés képességének fokozásához mindenkinek szak-antropológussá (és még egy sor szakmában tudóssá) kellene válnia. Arról viszont igen, hogy az értelmiségi körben feladatot vállalók (köztük papok, szerzetesek, szerkesztők, hivatalviselők) számára nélkülözhetetlen *valamiféle* társadalomtudományi alapképzettségen keresztül szemléleti alapokat elsajátítani; valamint arról is, hogy adott helyzetekben és döntéseket előkészítő folyamatokban igen célszerű lehet(ne) antropológiai szakismeretet magabiztosan használók ötleteit és elemzéseit felhasználni. Világos, hogy közvetlen egyházi használatban egyfajta alkalmazott egyházi antropológia képzelhető el. Ma még várat magára, különösen nálunk az a felismerés egyházi részről, hogy erre szükség lehet; s az antropológia részéről is várat magára az a hajlékonyság, amivel a saját eredményeit és szemléletét az egyházi alkalmazás számára is hozzáférhetővé tudná tenni. Talán eljön az idő, amikor megszülethetnek az antropológiai ismeretek továbbadásának, felhasználásának intézményes lehetőségei is; addig is rendkívül sok tehető az érdeklődés felkeltésével, az önképzéssel, az egymásra figyelés és a egymás segítése számos informális lehetőségével.

Persze azt is tudjuk, hogy a pusztá ismerettől a gyakorlatig, a gyakorlattól a reflexszerű rutinig hosszú út vezet, s hogy ezen az úton a kegyelem és a szeretet vezethet csak el. Reményeink szerint mindez az egyházban azt az alapvető küldetést (missio) fogja elősegíteni, amely minden emberhez — a hozzánk hasonlókhöz és a tőlünk nagyon különbözőkhöz is — szól, a krisztusi tanúságtételre.¹²

¹²Ad Gentes. In: A második vatikáni zsinat dokumentumai, 1975. Budapest.

A laikus jogász az egyházban

PACZOLAY PÉTER

Született 1956-ban Budapesten. Jogász, a szegedi JATE Állam- és Jogtudományi Karán tanszékvezető egyetemi docens. 1996 óta az Alkotmánybíróság főtitkára.

Amikor a jogászság és az egyház viszonyáról a 20. század végén beszélünk, nem feledhetjük azt a történelmi tényt, hogy az európai jogász — a téma kiváló hazai kutatója, néhai Bónis György professzor szavával a „jogtudó értelmiségi” — a középkor folyamán az egyházi emberből, a klerikusból alakult ki. A jogtudomány két tápláló forrása a római jog és a kánonjog volt. Az újkorban a kánonjog és a világi jog véglegesen kettévált, a kánonjogot egyházi emberek művelték, míg a szekularizált világi jog nemcsak függetlenedett, hanem távol is került az egyháztól. A kánonjog — az egyházjog — művelése jelenleg sem a laikusok feladata, ezért kívül esik gondolatmenetünk körén. Ezek után mi lehet napjainkban a laikus jogász feladata a katolikus egyházban?

Természetes, hogy a mindennapi élet alig-alig képzelhető el jogászai közreműködés nélkül, és egy olyan hatalmas szervezet, mint az egyház, ügyeinek intézése elképzelhetetlen jogászai szakértelem nélkül. A vagyoni ügyek intézése, az egyházat is óhatatlanul érintő perekben a képviselő stb. megoldhatatlan jogászai szakértelem nélkül. A jogászai szakértelemre az egyház minden szintjén szükség lehet. A mai világban, a piacgazdaságban, a kárpótlás szövevényében, a jogszabályok bonyolult világában már egyre reménytelenebb ösztönösen vagy valaminő „házi jogtanácsadó” segítségével eligazodni. Az egyház — saját jól felfogott érdekében — nem mondhat le a jogi képviselőről. Ugyanakkor ennek a laikus jogászai részvételnek a jelentőségét nem túloznám el. Az itt jelzett jogászai közreműködés ugyanis aligha tér el attól, amikor bármelyik magánszemély vagy jogi személy ügyvédet fogad vagy jogi tanácsot kér. Arra azért érdemes felhívni a figyelmet, hogy először is célszerű igénybe venni a jogász szaktudását, másodsor pedig ez elképzelhető nem szigorúan vett megbízás keretében, hanem — a jogszabályok adta keretek között — jogász foglalkozású hívők „baráti” tanácsadása révén.

Az általam elképzelt laikus jogászai szerep az egyházban ennél magasabb; s leírása alapjaiban régebb óta szerepel az egyház társadalmi tanításában. E szövegekre szeretném irányítani a figyelmet a következőkben.

A társadalmi tanítás

Arra gondolok, hogy a laikus jogászai szakértelmére az egyháznak társadalmi tanítása közvetítése érdekében is szüksége van. Az egyház társadalmi tanítása ugyanis világosan körülírja a jog szerepét a társadalomban. Az ezzel összefüggő gyakorlati cselek-

vést az egyházi tanítás nem a klérustól, hanem döntően a világi hívőktől várja. Ebből következik, hogy a papságnak szüksége van a világi jogászokra, másrészt a világi jogászok szakmájukat adott esetben az egyház küldetésének szolgálatába állíthatják.

Pacem in terris

Az egyház társadalmi tanítása már kialakulásától, a 19. század végétől kezdve szorosan összefüggött a jogászai tevékenységgel, hiszen ez a tanítás — a kor súlyos szociális kihívásaira válaszolva — a magántulajdont kívánta a közjővel összhangba hozni. A vonatkozó pápai enciklikák a későbbiekben még pontosabban és máig ható érvénnyel jelölték ki a társadalmi együttélés jogi kereteinek problematikáját. XXIII. János *Pacem in terris* kezdetű enciklikája (1963) az emberek közötti rendet a természet szerinti jogok és kötelezettségek viszonyaként írja le. „A helyesen felépített emberi együttélés követeli, hogy ugyanazoknak a jogoknak ugyanazok a kötelezettségek feleljenek meg minden esetben. Ebből következik az is, hogy mindenki nagylelkűen működjék közre a polgárok olyan társadalmának kialakításán, ahol a jogokat és kötelezettségeket lelkiismeretesebben és gyümölcsözőbben teljesítik.” Aligha lehet kétséges, hogy az emberek közötti jogegyenlőség ilyen kialakításában a jogászok szerepe és felelőssége fokozott.

Ugyanez az enciklika a közhatalomról szólva megállapítja, hogy „az állam jogszolgáltatási rendjének meg kell egyeznie az igazságos és helyes szabályokkal, valamint az állam alkotmányának fejlődésével, hogy a közjót a lehető legnagyobb mértékben szolgálja”. Az enciklika az „idők jeleként” foglal állást az alkotmányos jogállam mellett:

- az emberek alapvető jogait foglalják az állam alkotmányába,
- az alkotmány határozza meg az államvezetés jogkörét és hatalmát,

- „a polgárok jogait és feladatait meg lehessen ismerni, azt tiszteletben lehessen tartani, egymással szemben egyeztetni, védeni, pert indítani”.

Octogesima adveniensi

VI. Pál pápa *Octogesima adveniensi* kezdetű apostoli levele (1971) ismételten felhívja a figyelmet az emberi jogok meghatározásának, továbbá a faji, kulturális, vallási és politikai diszkrimináció felszámolásának fontosságára. Az apostoli levél figyelmeztet a jogalkotás korlátaira: „Nagyon sokszor megtörténik az is, hogy a törvényhozás késésben van az élet valóságos követelményeinek képest. Törvényekre persze szükség van, csakhogy ezek korántsem elegendők a valódi igazságosságon és méltányosságon alapuló emberi kapcsolatrendszer kialakításához.”

Kereszténység a jogrendszerben

A laikus szakemberek küldetésének megfogalmazását VI. Pál korábbi, 1966-ban közzétett *Populorum progressio* kezdetű enciklikájának záró felhívásában olvashatjuk: „A világiaknak (...) fel kell ismerniük: az ő speciális feladatuk az evilági élet rendjének jobbá alakítása. Ha ugyanis a papság rendeltetése, hogy tanítsa és tekintélye alapján értelmezze az e téren követendő törvényeket és

erkölcsi elveket, akkor a világiaknak pedig az a feladatuk, hogy szabad döntéseik és kezdeményezéseik alapján — és semmiképpen sem tétlenül máshonnan várva az utasításokat és előírásokat — hatékonyan munkálkodjanak azon, hogy ne pusztán az emberek értékrendjét és gondolkodásmódját járja át a keresztény életfelfogás, hanem az állam jogrendszerét és struktúráit is.” Ez a kulcsmondat, amely rávilágít minden hívő jogász felelősségére, aki e téren helyzeténél fogva bármit tehet: elő kell mozdítani, hogy az állam jogrendszerét áthassa a keresztény életfelfogás!

A „jogállam” elvére kiemelten utal II. János Pál *Centesimus annus* kezdetű enciklikája is (1991). A jogállam lényege, hogy a törvénynek és nem az emberek önkényes akaratának van alárendelve minden. A jogászok lehetőségei e téren nagyobbak, mint másoké, hiszen a jogállam működtetésében kiemelt szerepet játszanak: a szűkebb értelemben vett jogászai munka mellett az államhatalom legkülönbözőbb pozícióiban is — a parlamenttől a kormányzatig — meghatározó számban foglalnak helyet jogászok.

Öntevékeny szolgálatok

Ugyanez az enciklika (49.) külön is szól az öntevékeny szolgálatokról, amelyeket az egyház bátorít. Ezek a szervezetek a felebaráti szeretet alapján segítenek a rászorultaknak, például a hontalanoknak, bevándorlóknak, elhagyatottaknak stb. Ez a lényegében emberi jogi aktivitás a jogászai segítségnyújtás sajátos területe lehet, akár szabadidőben végzett önkéntes karitatív munkaként, akár élethivatásként is.

Összefoglalás

E rövid vázlatból láthatóan a jogász hivatását és tudását több módon és eltérő területeken kamatoztathatja az egyház szolgálatában. Erre sort keríthet tehát:

- az egyház napi ügyeiben, bajaiban,
- rászorultaknak nyújtott öntevékeny, az egyházhoz kapcsolódó szolgálatokban, az emberi jogok védelmében,
- az egyház társadalmi tanításának közvetítésében, a jogrend keresztény szemlélettel történő átításában.

A jogászoknak nagyok a lehetőségeik a társadalomban, hiszen a társadalom egészének működését átszövő szabályrendszer ismerői. E tudást a keresztény jogász úgy használja föl, hogy — Szent Ágostonnal szólva — „inkább igazságosabb, mint hatalmasabb” legyen (Az *akadémikusok ellen* 1.1.3.).

„Uram, szeretem házadnak ékességét”

MAROSI ERNŐ

Művészettörténeti emlékek az egyházban

Született 1940-ben Miskolcon. Művészettörténész. Az MTA Művészettörténeti Kutatócsoportjának igazgatója.

Az a művészettörténész, akit az elmúlt ötven évben az egyházi emberek örömmel, bizalommal fogadtak, manapság gyakran találkozik elzárkózással. Sokszor hallhatja is, hogy „az az idő már elmúlt”, amikor műkincseik kedvéért világiak „ugráltathatták” a papságot. Megfelel ez az újkeletű ellenszenv a templomokban sok helyen a turisták rendszabályozására kifüggesztett viselkedési és öltözködési szabályzatoknak. Ezek többnyire azzal a figyelmeztetéssel kezdődnek, hogy „a templom nem múzeum” (mintha az utóbbi maga a gyehenna lenne). Általában véve az egyház tiltakozik muzeális jellege ellen, mert elevenként kíván megjeleni az emberek között. Egyház és művészet, múlt és jelen között tehát konfliktus jelei mutatkoznak.

A 26. (25). zsoltár fent, a címben idézett 8. verse, amelyet a középkor óta szívesen hangoztattak az egyházművészet donátorai, a szentszéki bibliafordításban így hangzik: „Szeretem házadnak táját”. A Vulgata-szöveg közismert jelentéséből éppúgy eltűnt az Isten materiális házának díszítésére utaló árnyalat, ahogyan problematikussá vált a művészet és a vallásos kultusz viszonya is. A probléma régi; a korai kereszténység korszakától rá adott válasz — a szélsőségesen radikális megoldásoktól, képromboló mozgalmaktól eltekintve — pragmatikus. E gyakorlatiaság evangéliumi példája „Kinek a képe és a felirata ez? A császáré. (...) Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és az Istennek, ami az Istené!” (Mt 22,20-21). A kérdés elvi problematizálására tudvalevőleg a reformáció során került sor — a reneszánsz idején kialakult modern művészetfogalomnak megfelelően —, és először Luthernél vált el a művészet a vallásos kultusztól, s lett az egyén magánügyvé. Az így átalakult felfogás alapjaiban változtatta meg a katolikus egyháznak a művészethez való viszonyát is; az nem pusztá folytatása a középkori gyakorlatnak.

A művészet jelenléte az egyházban

A művészetre azonban mint az önkifejezés eszközére a vallásos egyén, a vallásos emberek közössége és az egyház is igényt tart. Noha nosztalgikusan keresik a kapcsolódási pontokat a régebbi formákhoz, ezek a formák mégis a minket tőlük elválasztó idő ellenére, határozott döntéssel választott formák. Megindít a gregorián zene, de nem olyan szervesen szabályozza szertartásainkat, mint egykor; magyarázatra szorul a liturgia is, a paramentumokkal és kegytárgyakkal együtt. Ez a távolság adja az „egyházi archeológia” létjogosultságát. „Uram, tetszik nekem házadnak ékessége” — szólhatna (és szól is) a fenti zsoltárvers modern parafrázisa. Ha pedig a mű-

vészethez való alapvető viszonyunk az ízlésítélet, a tetszés, ez joggal igényli a modernséget, az önkifejezés a korszerűt, a spontán módon átélhető, a mi vizuális kultúránkba illőt. Az elevenség elutasítja a muzealitást, a spontaneitás borzad a történeti preparátumoktól.

A művészettörténet a felvilágosodás szülötte. Kettős értelemben is szekularizált tudomány, tehát a vele szemben megnyilvánuló idegenkedés indokolt. Először is azon a művészet-fogalmon alapul, amelynek középpontjában a középkor után emancipálódott, autonóm újkori művész típusa áll.

Másodszor alapfeltevései közé tartozik ennek a művészetnek minden más tényezőtől független története. A művészettörténeti érték az egyházban idegen, konfliktust teremtő tényező. Jegyében meghitt templomokat restaurálnak alig használhatókká, fekete Madonnák öltének ragyogó színeket, ereklyetartókat és monstranciákat babrálnak profán restaurátorkezdek. De ezeknél is élesebb, tudathasadásig erősödhet az odaadás és a kritikai megközelítés ellentéte. Oskar Schnütgenről, a 19. századi keresztény művészeti mozgalom nagy műgyűjtő vezéralakjáról (nevét a kölni Schnütgen Múzeum őrzi, gyűjteményéből számos tárgyat őriz az esztergomi Keresztény Múzeum) hallottam egyszer egy anekdotát. Halálos ágyához egy kölni kanonok társa vitte a szentségeket, s végül csókra nyújtotta a feszületet. „19. századi” — állapította meg borzadva a kifinomult ízlésű műértő.

**A művészettörténet
szerepe az ellentét
feloldásában**

Csupán illúzió, hogy ez az ellentét feloldható. Az elevenségét őrző, élő vallásosság élő formákat keres, s nem önmagától, hanem kompromisszumként fér meg a hagyományosakkal. Jobb, kedvezőbb anyagi lehetőségek híján marad meg a régi templomban, az immár virágtartónak használt ősi oltárok között, a legfeljebb diavetítő elhelyezésére felhasznált barokk szószék alatt, a fogyatkozó, töredező, szakadozó, avitt kegytárgyak használata mellett. Esetleg illedelmesen, de meggyőződés nélkül engedve a műemléki ismertetőkből olvasható rábeszélésnek, akár némi (például lokálpatrióta érzelmekre, a nemzeti jelentőségre vagy akár a világörökségre hivatkozó) történelmi büszkeségtudattal is. Ilyenfajta kompromisszumnak sok addig érintetlen szentélyberendezés, áldoztató rács, történelmi enteriőr esett áldozatul a II. Vatikáni zsinatot követő liturgikus reformok során. Mégis, egyedül a kompromisszum, az egymással ellentétben álló értékrendek kibékítése a járható út.

Az egyház nem múzeum, a pap sem nem teremőr, sem nem művészettörténész. Mégis, az emberiség művészeti örökségének jelentős része van rájuk bízva. Erről az örökségről mint halott vagyronról lehetetlen volna gondoskodni, radikális szekularizálásával — ha talán a vallásgyakorlat kevesebbet is — az egyház is vesztené. Az örökség értékének tudatosítása, megtanulása azok közé a kulturális feladatok közé tartozik, amelyek az egyház sokrétű szociális teendőihez, sőt küldetéséhez tartoznak. Változatlanul papok és laikusok közös kötelezettsége ez.

JAKUBINYI GYÖRGY

Gyulafehérvári érsek

Katolikus egyházunknak száz év óta sajátos, napjainkra már részleteiben is kidolgozott társadalmi tanítása van, amely a természetes emberi értelemben és a kinyilatkoztatásban gyökerezik. Ez a tanítás általános irányelvek formájában, a kor problémáira való megoldáskeresésben fogalmazódott meg a pápák enciklikáiban, nyilatkozataiban, valamint a II. Vatikáni zsinat tanításában.

A Magyar Katolikus Püspöki Kar II. János Pál pápa *Centesimus annus* kezdetű enciklikájában kinyilvánított kívánságának megfelelően megragadta a történelmi pillanatot, hogy a magyar társadalom számára jelentős és mélyreható változások következtében előállt helyzet kapcsán „az Evangélium fényében értékelje az ország gazdasági, társadalmi és kulturális helyzetét”. Tette ezt — amint a pápák társadalmi tanításra való gyakori hivatkozás is mutatja — a hivatálos egyházi tanításban fellelhető értékek konkrét alkalmazásával.

A körlevél megjelenését követően számtalan — túlnyomórészt pozitív — értékelés született, amelyhez, úgy gondolom, nem sokat lehet hozzátenni. Ha mégis véleményt kell nyilvánítanunk, fontosnak tartom felhívni a figyelmet néhány jelentős szempontra:

1. Amikor az egyház Krisztus utasítása szerint hirdeti az Evangéliumot, akkor — ennek rendkívül jelentős momentumaként — a megtérést hangsúlyozza. A megtérés pedig a bűnbánat szentségében az önmagunkkal való számvetéssel kezdődik, ami nem csupán a jelenben tapasztalt hiányosságok feltárását, hanem a múltban elkövetett tökéletlenségek fölötti bánkódást is magában foglalja. Ez ad alapot arra a reményre, hogy Isten kegyelméből a jelenből induló jövő emberhez méltóbb, Isten előtt kedvesebb legyen. Ehhez hasonlóan az egyház társadalmi tanítása, konkrétan a Magyar Katolikus Püspöki Kar körlevele sokkal hitelesebb lehetne, ha a megtérésnek is hangot adna. Habár nem „bűnbakokat” keres, mégis jó volna, ha először méltó önkritikát gyakorolva nézne vissza, úgy vizsgálná azt, hogy az utóbbi évtizedekben hogyan felelt meg küldetésének, mennyire védelmezte a gyengék és elnyomottak jogait, megvizsgálva azt is, hol késlekedett megtenni ezt, vagy maradtak szavai üres formák.

2. Amikor a körlevél 36. pontjában utal arra, hogy a „felebaráti szeretet áldozathozatalt kíván”, akkor a társadalmi, gazdasági és kulturális változások egyik leglényegesebb feltételét említi. Sajnos csak említi, mert megítélésem szerint túl kevés csupán megemlí-

teni. Külön fejezetben kellett volna tárgyalni, helyzetképet és szempontokat, illetve ajánlásokat adni.

3. Mivel Magyarország és Románia helyzete politikai és részben gazdasági vonatkozások szempontjából is hasonló, a körlevél által tárgyalt problémák számunkra is aktuálisak, és ezért a körlevél anyaga jól használható, hasznos lehet. Azonban az a tény, hogy a katolicizmus súlya a román társadalomban részben szám szerinti aránya miatt, részben nemzeti kisebbségi voltunkból kifolyólag is elenyésző, csak „belső használatra” teszi értékesé számunkra a körlevelet. Elsősorban annak tudatosítására hasznos, hogy a társadalmi problémák megoldásában nekünk, katolikus magyaroknak is feladatunk van.

4. Egy számunkra rendkívül aktuális és égető kérdésről, a nemzeti és felekezeti kisebbségi helyzetről alig esik szó a körlevélben. Bár egyrészt Magyarországon kisebb az aktualitása, másrészt a magyar állam kisebbségi politikája példaértékű, mégis, meglátásom szerint, amennyiben a körlevél a határokon kívüli magyarokról sem kíván elfelejtkezni (9. pont), úgy behatóbban kellett volna foglalkoznia a kérdéssel. Ugyanakkor a cigányság demográfiai robbanásának figyelembevétele és a magyarországi zsidó-magyar kisebbség helyzete által a magyar társadalomban kiváltott viták is ezt kívánták volna.

A körlevél átfogó módon tárgyalta a kommunizusból a piacgazdasági alapokon működő kapitalista társadalmi rendre való átállásból adódó szociális, gazdasági, politikai és kulturális problémákat és lehetőségeket. A gyakorlatba való átültetés következik. Ez olyan lehetőség, amelynek megvalósításában az egyháznak is szerepet kell vállalnia, ha nem akarja a szó és a tett közötti diszcrepancia vádját viselni.

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Költő, író „Részint építő, részint viszont romboló események részesei vagyunk” — mondatik ki mint alapdiagnózisunknak és helyzetünknek a Magyar Katolikus Püspöki Kar *Igazságosabb és testvériesebb világetért!* című körlevelében. Nem marad kétség afelől sem, hogy döntő mértékben az egyház immár kétévezredes, az igazságosságért folytatott harcának kiteljesedéséről van szó ebben a gesztusértékűnél jóval súlyosabb közbelépésben, amely az egység és a béke forrásául is kínálkozik olyan pillanatban, amikor a konfliktusok a lét megannyi terén elkerülhetetlenül felmerülnek. Hiszen bármi legyen az új fejlemény — részint építő, részint romboló.

Mint erdélyi katolikus, a Trianon utáni nemzedékek egyik emeletéről, óhatatlanul arra emlékezve fogadom magamba és gondolom át az egész kérdéskört, amely e század elején egyik fő-fő aggodalma volt eleinknek: „Jaj, csak a fejekben ne válják határrá!...”

És vált bizony mégis. Ezért a magyarországi helyzetet, melyhez ezer érzelmi, lelki-testi, szellemi szállal kapcsolódik eme egyik különválasztott nemzetrész, a maga gondjainak hozzá-elemzésével látja át igazán a '89 után szabadon hangoztatható „csak egy-egy magyar nemzet, magyar kultúra, magyar irodalom, magyar satöbbi” illuzórikussá redukált gyakorlatának fényében.

A kelet-közép-európainak tételezett térség posztkommunista gyakorlata kicsi, jórészt némi választási naptárokat követő eltérésekkel, ugyanazokkal a megoldhatatlannak tűnő gazdasági, szociális és kulturális gondokkal került szembe; megoldáskeresésük esélyei eleve azonosak. Így az 1969-89 között beállt „helyezési sorrendet” viszik, viselik tovább a világrangadókon. Számunkra speciális hátrányt az hoz ebből kifolyólag, hogy a határok spiritualizálódásának nagyhangú programja mellett a Nyugat gyakorlata a továbbiakban olyan diszkriminációt fog érvényesíteni a volt kommunista tömb egyes országaival szemben, amelynek következtében Magyarország és elcsatolt részeinek magyarsága az elmúlt 80 évhez képest is „szétfejlődésnek” lehet alávetve.

Minden józan fő számára nyilvánvaló, hogy akik valami újabb földi paradicsom-recepttel fölöslegesnek és mellékesnek látszó nemzeti értékek és jellegek elhagyására biztatják a hiszékeny és a jobb létre mindig kívánczó milliókat (milliárdokat), pontosan az olyan eszményeket is szívesen mellőznék, amelyekre a katolikus egyházfő körlevele is, mint hagyományosan követett alapkövetelményekre épít. Ezek ama „romboló” események. Ez teszi sajnós a történelemben százezredszer illuzórikussá a párbeszédet, ha *sine qua non*ja valóban az emberek „jóakarátúsága”. Mint minden korban, a dolgok működőképességéről az arányok döntenek majd. A megindult „örvendetes fejlődés” ellenére az arányok megint nem a jóság oldalára hajlanak. Sajnos többször látszik úgy: nincs is kiút, az ember szerkezetileg képtelen a tárgyalásra, így bármilyen más megoldást előnyben részesít. A mai világban is az érzelmi érdekek kapnak — a látszat ügyes szervezése folytán — érthetetlen prioritást, miközben a kalkulált hasznok és hatások mozgatják a rugókat igazán. A világ annyira racionálisnak, veszettül anyagiassá néz ki, hogy a legemberibb csoda, világvallásunk alaptörvénye, a szeretet — a látszatok szerint — még mindig távol áll, hogy az ember belső természetéből „kormányra” kerülhessen.

Azért fontos mégis mindig, most is, ilyen intenzitással és következetességgel hangoztatni, mert az emberi lény átélés közben épül fel, nemzedékről nemzedékre. Az élet egzisztenciális élmény. A hit körülményeit igen, hitünket örökölni egyszerű, pusztán információ gyanánt — lehetetlenség. Minden kor embere hajlamos volt a bizalomból s a félelemből is magába szívni iszonyú adagokat. Mert minden kornak megvolt az alapos oka erre. Apolitikus megpróbáltatások és szenvedések dolgában se fejlődés, se visszafejlődés nincs az emberi lét körülményeiben. Magának az emberi

lénynek egyre több, felszínre törő, kiművelt és néha a túltényész-
tettség jeleként beomló képességei vetik fel a tévedések tévedésé-
nek, a tagadások tagadásának, az elrévedések elrévedésének
újabb kérdéseit és állításait. Az a nagyon egyszerűnek tűnő ténye-
ző: a szeretet is, mely a katakombák népének segített megőrizni a
maga ábelségét Róma irtó-geisztusával szemben (különben egy-
szerűen két Káin szimpla erőviszonyává redukálódott volna a
kezdet csodája, bája), a későbbi korokban mindmáig azzal semle-
gesítették, hogy a szeretet lefegyverzőnek, a kiszolgáltatottság biz-
tos útjának tüntetik fel a rettenetes tülekedésben. Korunk min-
denképpen még ilyen közegnek számít... Az egyház példát mutat-
hat, de valamennyi tagja helyett nem újulhat meg s nem szállhat
magába. Mint ahogy senki sem a más nevében.

A történelem (nagyon fentről és finoman): a befolyásért folyta-
tott küzdelem, nem holmi csapatjáték, ahol a bármilyen okból
gyengéket, lemaradókat, megsebesülöket valami könnyben úszó,
végre egymásra találó (akár negyvennyolcas, akár nyolc-
vankilences) illúzió szellemében feltáplálják és bevárják a bőség
kosaránál. Abban éppenhogy a fáraók óta a készenkapott, megka-
parintott kincseket tárolják a szerencsés felülkerekedők. Így lesz
például a piramisokból arab műemlék.

A Trianonnal kezdődő fordulattal kapcsolatban — mely nagyon is
jelentős mértékben a római katolikus egyház nemzetiséghez kapcsol-
ódó mártíriumának és diadalmas problémavállalásának és megoldá-
sának időszaka — soha nem viselkedhetünk úgy, mintha egyenesen
mi kértük volna, mivel azóta életenergiánk nagy része a következ-
mények elhárítására, elviselhetővé tételére megy rá. Egy bár lelkileg
közös háztartás közlekedőedény rendszerére hivatkozva ezt szeret-
nénk egybehangolni — ahogy arra oly határozott utalás történik a
Magyar Püspöki Kar körlevelében is — az anyaországi problémalá-
tás minden alkalmával és fórumával. Erdély sosem volt olyan sarok,
ahol összmagyar ügyben hátat fordítottak volna. Ezért hívjuk fel a
figyelmet aggodalommal telve arra az egyes nyugati körök által is
osztott szemléletre, mely hajdan egyedül a magyarságnak nem en-
gedélyezte a bűvös jelszóvá emelt nemzeti „önrendelkezést”, most
meg bürokratikus ridegséggel megpróbálja az *etnikai* teljes tartalmát
az *állampolgárra* áthárítani.

A Magyar Püspöki Kar körlevelének egész szemléletrendszeré-
ben és világot, országot, emberiséget megcélzó szemléletében biz-
tosítékot látunk arra, hogy az egyház mindenkor kiáll a (bármi-
ilyen mértékű és bármily jelzőjű) *kitaszítottakért*. Ha együtt aka-
runk élni, mert együtt kell — nem csak nekünk kell fegyelmelni
magunkat, jobbitani, engedni, hallgatni, elnézni, leírni, leszerelni.
Különben az idő sem gyógyít be semmit. A történelemnek nincse-
nek kedvencei, s nem csak a történelem számára kell megőrizni
az igazság, méltányosság, testvériesség adatrendszerét. Hitünk
gyakorlata mindig ezt fogja szolgálni.

A Vajdasági Pax Romana szervezete 1998. január 17-én Tóthfaluban megvitatta és értékelte a Magyar Katolikus Püspöki Karnak a hívőkhöz és minden jóakarató emberhez szóló *Igazságosabb és testvériesebb világot!* című körlevelét, amely a mai magyar társadalmat elemzi. Az értekezletet megelőzően a helyi csoportok áttanulmányozták a körlevelet, és véleményüket küldöttségek útján juttatták el (Szabadka, Topolya, Újvidék, Temerin, Kikinda, Törökbecse). Az írásos beszámolók és a vita alapján egy szerkesztőbizottság készítette el a nyilatkozatot. Fontos tehát hangsúlyozni, hogy ez az értékelés csupán a Pax Romana értelmiségének és szimpatizánsainak a véleményét tartalmazza, tehát nem foglalja magában a Jugoszláviai Püspöki Kar, a papok, sem pedig a jugoszláviai katolikus hívők álláspontját.

Öröm tudni, hogy a katolikus egyház is kezdeményezi a társadalmi megújulást, és e munkának maga is részese akar lenni. Tanújelét adta együttműködési készségének minden társadalmi tényezővel, felkínálja nekik jószolgálatait, szervezettségét és részvételét a társadalmi bajok, elsősorban az elszegényedés leküzdésében. Határozottan körvonalazza a 21. században majd minden bizonytalansággal uralkodóvá váló szemléletet a társadalmi kérdések megoldásában; ennek lényege, hogy civil társadalmi szerveződések formájában gyorsabban és eredményesebben lehet hozzájárulni a problémák megoldásához. Felelősséget érez a magyar társadalom szellemi, erkölcsi és gazdasági fejlődéséért, és ezzel a továbbiakban is be kívánja tölteni azt a szerepet, amit már ezer éve gyakorol a magyarság megmaradása és boldogulása érdekében.

A MKPK körlevelét tanulmányozva mindenkit megragadott annak szakszerűsége, tárgyilagossága, jobbítási szándéka, több helyütt pedig őszinte önkritikus állásfoglalása. Annak ellenére, hogy a körlevélnek minden tételével egyet lehet érteni, elolvasása után mégis felemásak érzéseink. Minden résztvevőnek ugyanis egyöntetű megállapítása volt, hogy sajnálatos az a tény, hogy a körlevél csupán egy fél mondatban (10. o.) foglalkozik a határon túli magyarság sorsával. Annak ellenére, hogy a MKPK hatásköre és befolyása nem terjed ki a Trianon után létrejött államok egyházmegegyezésére, mégis szükséges lett volna odafigyelni a kisebbségben élő magyarság jogfosztottságára, legalább annyira, mint amennyire főlemeli szavát a Föld bármely pontján elkövetett embertelenségek ellen. Ha már nem áll módjában a MKPK-nak értünk is tenni valamit, legalább buzdíthatná a magyarországi híveket arra, hogy az országon kívül élő magyarságot is vegyék figyelembe, építsenek vele minél szorosabb kapcsolatot. Számunkra az sem mindegy, hogy a MKPK miként viszonyul a határon kívüli magyar hívők egyházi vezetőihez. A karitatív és a papi oktatási kapcsolatokon kívül milyen formában kapcsolja be őket a magyarországi

egyházi élet érverésébe? Serkenti-e a papcseréket, az információ-cseréket, a különféle szintű munkatalálkozókat, megkérdezi-e egyáltalán: ti hogyan éltek?

Hogy miként élünk, azt a bánási küldöttek híven ábrázolták. A körlevél hatására ugyanis az itteni hívők is megmozdultak, és ezt a szellemiséget követve tették meg az észrevételeiket, vázolták fel a jugoszláviai magyarság életkörülményeit és megoldást jelentő javaslataikat az igazságosabb és testvériesebb világ kialakítása érdekében. Annak ellenére, hogy ők csupán a bánási magyar sorsot ecsetelték, ez a kép vonatkozik az egész jugoszláviai magyarságra is, mint ahogy a többiek meglátása, véleménye is.

**A társadalmi és
szociális helyzet**

A bánási és a szórványmagyarság elképesztően elszegényedett. E környezetben sokkal jobban észlelhető, hogy az elmúlt tíz év folyamán fokozatosan csökkent a magyar foglalkoztatottak száma az állami szerveknél. A menekültek aránytalanul nagy beáramlásával és foglalkoztatásukkal ez az aránytalanság még fokozódott, és a magyarság még nehezebb anyagi körülmények közé jutott. Figyelmet érdemel az a tény is, hogy az elbocsátásoknál vagy a kényszer szabadságoláskor mindig a magyarokat sújtják. A termelőeszközöket teljesen központosították, és az újbóli elosztáskor, új munkahelyek létesítésekor vagy a vállalkozások támogatásakor a magyarok kedvezőtlenebb helyzetben vannak. Véleményünk szerint ezek a megkülönböztető jogfosztások a forrásai a további nehézségeknek az oktatásban, a tájékoztatásban, a művelődési életben, a vallás ápolásában és a hitoktatásban. Mindezt még fokozza a cselekvőképességünket és a megmaradásunkat veszélyeztető széthúzás és a gyermekáldás nem vállalása.

Segítségre van szükségünk, főleg szakemberekre, mert nagyon kevés a magyar közgazdász, a jogász, a pszichológus, az orvos, a pedagógus és a műszaki értelmiség. A bánási és bácskai püspöknek, de a Magyar Katolikus Püspöki Karnak is oda kellene figyelnie arra, hogy nem oly rég a Bánágban még 72 katolikus plébánia létezett. Sokat megszüntettek vagy összevontak, jelenleg csak 26 plébános teljesít szolgálatot.

Állam és politika

A társadalom strukturális átrendeződése mellett a tudati átlényegülés is igen fontos, ez ugyanis a feltétele keresztény örökségünk megőrzésének. Csak ennek birtokában építhetünk emberarcú társadalmat, beszélhetünk egyén és közösség lelkiismeretéről, s élhetjük meg teljességgel a szeretet parancsolatát. Nekünk a globális világot a népek nagycsaládjaként kell megélnünk. Ezt kell tudatosítani és népszerűsíteni, annál is inkább, mivel egyházunk ezt mint „az emberiség legfontosabb hagyományát” jelölte meg.

Ne gondoljuk, hogy a kommunizmus bukásával a szürke egyformaságba süllyesztő szándék veszélye is elhárult. A vajdasági magyar politikai élet pluralizálódása a sokszínűség helyett hangzavart hozott, az értelmiség és a polgárság zöme kivonult a közéletből. Közös fellépés és hatékony cselekvés nélkül (a múltban és

a jelenben elszenvedett traumáinkkal együtt, kiábrándultan) biztosan a végső erkölcsi torzulás felé sodródunk. Ha már a politikai akarat nincs összhangban, akkor fogalmazódjék meg a társadalmi akarat. Ezt célozta 1997 májusában a Szabadkán megtartott értelmiségi tanácskozás egyik javaslata egy Ideiglenes Magyar Tanács megalakítására. Ezt sürgetjük mi is, s azt, hogy Erdély példájára a mi választott képviselőink is számoljanak be a világi és egyházi vezetők előtt elvégzett munkájukról. Igen fontos a délvidéki magyarság nemzeti öntudatának felébresztése, ápolása úgy, hogy az ne sértsen másokat!

Oktatás és kultúra

A magyar nyelvű oktatás hatékonyságának növelése érdekében a következőket kell érvényesíteni:

1. Az oktatási törvények előkészületeiben, kidolgozásában és a tantervmódosításokban folyamatosan vegyen részt egy magyar kisebbségi szakbizottság.

2. Az új tantervben kötelezően szerepeljenek a magyar identitástudatot szolgáló ismeretek, főként a történelem, az irodalom, a képzőművészet, a zenekultúra, a földrajz és más olyan tantárgyak területén, amelyek anyagában például jeles magyar származású tudósokról, Nobel-díjasokról tanulhatnak a gyermekek.

3. Az iskolai dokumentációt — kivéve a bizonyítványokat — csak magyarul vezessék a pedagógusok, amit a szerb nyelven vezetett dokumentációval egyenragúnak tekintsenek.

4. Az anyanyelven való képzés az óvodától az egyetemig minden ember alapvető joga. Ez maradéktalanul érvényesüljön minden szintjén az oktatásnak, de különösen a pedagógusképzésben.

5. Az oktatást csak olyan szakemberek végezhetik, akik anyanyelvi szinten beszélnek a magyar nyelvet. Ha nincs megfelelő szakember, akkor külföldről vendégtanárokkal lehessen pótolni.

6. A magyar tagozatok megnyitása és megtartása nem függhet a létszámtól.

7. A kétnyelvű iskolák vezetőségében kívánatos a magyar nyelvű szakember; ez nélkülözhetetlen az iskolapedagógus és a pszichológus esetében.

8. A magyar tagozatok szakfelügyelője magyar legyen.

9. A tankönyveket hazai magyar szerzők írják, vagy magyarországi tankönyvek használatát engedélyezzék.

10. A magyar diákoknak hazánk területén anyanyelven kell lehetővé tenni a tanulmányi versenyt és a külföldi vetélkedőkön való részvételt, a pedagógusoknak pedig a továbbképzést.

Vallás és kultúra

Az utóbbi fél évszázados vallásellenes propaganda olyan módszert kényszerített rá az egyházra, amely szerint javarészt elméleti szinten tartottuk magunkat vallásosnak. Ideje most már gyakorlati téren meghatározni a vallásosságunkat, nemcsak szavakban, hanem az életben is. A céltalanság szedi áldozatait. A vallástalanság méreg. Sürgősen tenni kell valamit a nevelés érdekében. Meg kell határozni az egyházi munka modern kivitelezését. Ehhez szükséges

az egyháznak mint intézmények a megreformálása, mert e nélkül nem tud eleget tenni küldetésének.

A médiában az erkölcstelenséget népszerűsítik, s ehhez nincs köze a pártrendszernek. Tiltakozni kell ellene.

A plébániákon pedig nagyon sokat lehet tenni. A hitoktatáson kívül nyelvópolást lehet folytatni, oktatni lehet a magyar történelmet, népművészetet, zenét, képzőművészetet, általában a magyar kultúrát, ezzel is segítve a nemzeti öntudat erősítését és a katolikus hívők, a magyarság megmaradását. Egyes falvakban példás az együttműködés a plébániák és a művelődési egyesületek között, de nagyon elkelne az anyagi támogatás. Tehát a megmaradásunk érdekében meg kell tartanunk és fel kell újítanunk iskoláinkat, templomainkat, művelődési egyesületeinket, ahol már elhalt, ott újraszervezni az amatőr tevékenységet, és ehhez megszerezni a megfelelő anyagi támogatást. Ezek nélkül nem tudunk megmaradni katolikus hívőknek és magyaroknak.

A gazdaság

Gazdasági nehézségeink vázolásánál nemcsak az okoz gondot, hogy a társadalom gyarapodásából mi magyarok mindinkább kiszorulunk és elszegényedünk, de erkölcsi problémáink is vannak, amire a körlevél sem adott megfelelő választ. Pedig ez az anyaországban is létezik, sőt ott még kifejezettebben. A keresztény emberben mindennapi munkája során számos kétely merül fel, amire nem tudja mindig megtalálni az igazi választ. Ilyen például a család. Nem szabadna adócsalást elkövetni, mert ezzel megrövidítjük embertársainkat, akik az oktatásban, egészségügyben stb. dolgoznak. Tehát le a feketegazdasággal! De ha az adó 70%-át a rendőrségre, a hadseregre, golyóra, gyilkolásra, elnyomásra, a bűnözőkkel való szövetkezésre fordítják, akkor...? Becsületos adófizetéssel segítjük-e a gyilkos eszközök beszerzését, a hatalom és a maffia sajátos ötvözetének gazdagodását?

Az élet nem csupán pénzből áll, hanem emberi összefogásból is. A mindinkább elidegenedett világunkban sajnos a vállalkozók és mások közötti emberbaráti, segítőkész kapcsolatok kihaltak. Ezért csak önmagunkat hibáztathatjuk: miért nem tettünk többet legalább a keresztény vállalkozók összefogása érdekében? Miért zárkózunk be a saját gondjainkból kialakított ketrecbe? Mert naponta csak nagyon rövid ideig élünk igazán keresztényi életet. A gondok elvonják figyelmünket mindentől, ami emberi, ami szép. Nem nyugodhatunk bele. De bátorításra, serkentésre van szükségünk!

„A munka igen fontos eleme életünknek, nem válhatunk azonban ennek rabszolgájává. A túlélés kényszere vagy éppen a luxuscikkek megszerzése, a meggazdagodás sok embert különösen nagy erőfeszítésekre készítet” — olvashatjuk a körlevélben. Normális körülmények között helyénvaló megállapítás, de mi állandó bizonytalanságban élünk, s ennél (a súlyos betegséget leszámítva) nincs nagyobb földi átok egy vállalkozó számára. Vannak, akik

azért harácsolnak, mert élvezik, de van egy másik szempont is: a vállalkozó 10, 30 vagy 100 ember megélhetéséért felelős. Ők ugyan megdolgoznak keresetükért, túlélésükért, de ehhez az alapot a vállalkozónak kell megteremtenie. Ha ma van 100 dinárom, nem adhatom oda a rászorulóknak, hanem kuporgatnom kell, mert holnap talán/bizonyára szükségem lesz rá! Ez a bizonytalanság átka! Létünket, viselkedésünket tehát nem csupán emberiségünk foka, hanem környezetünk hatása is meghatározza. Tényként kell elfogadnunk, hogy a vállalkozókat nem lehet keresztények és nem keresztények csoportjába osztani. A környezet mindkettőre gyakorolt azonos hatása elmossa közöttük a különbséget. Sem az egyik, sem a másik nem tud már örülni barátja, üzlettársa sikerének, inkább irigy. A hideg közegben még a meleg szívű emberek is dideregnek...

Tényként kell elfogadnunk, hogy a gazdasági életben vannak főbenjáró és bocsánatos bűnök, csínytevések és vétkek. Kinek-kinek a saját mércéje szerint. De az is egészen bizonyos, hogy a hívő ember döntéseit hite határozza meg. Sajnos ezekre a kérdésekre a körlevélben nem kaptunk semmilyen választ. Még elszomorítóbb, hogy a Jugoszláv-Macedón Püspöki Kar sem hajlandó ezekkel a gondokkal foglalkozni, pedig itt nagyobb volt a válság, a bizonytalanság, a tanácstalanság, mint Magyarországon. Több szükség volt/van a hétköznapi kérdések ilyen megvilágítására. A jugoszláviai kereszténység eddig hiába várt ilyen megnyilatkozásra, beszélgetéssorozat kezdeményezésére. Sajnos, továbbra is kevés rá a remény. Pedig a papok, tanítók, orvosok sohasem voltak átlagemberek. Rájuk mindig felnézett a nép. Ha erre módot és alapot szolgáltatottak...

Hogyan tovább a gazdasági élet területén?

1. Minél előbb létre kell hozni egy délvidéki vállalkozási szövetséget, integrálni a már meglévő vállalkozásokat vagy szakági szervezetekbe tömöríteni.

2. Tőkére van szükség, ezért céleszközöket kell társítani egy általunk megalapított bankban.

3. Serkenteni kell vidékünk fő termelési ágazatát, a mezőgazdaságot, a feldolgozóipart és a kereskedelmet.

4. Előtérbe kell helyezni a külföldi (anyaországi) és hazai vállalkozások vegyessé tételét.

Evangelizáció

Melyek az elsőrendű feladatok az egyházban?

1. Óriási a paphiány, amit elsősorban az egyházi struktúrák reformjával (a cölibátus kérdése) kellene orvosolni.

2. Az egyház szervezzen magyar egyházi iskolákat, tanfolyamokat, az iskolán kívüliek (csavargók, gondozatlanok) számára otthonokat, irányítsa a börtönviseltek, kiskorú bűnözők nevelését.

3. Gondoskodjon külön rádió- és televízióműsorokról.
4. Szervezze meg a hitoktatást akár iskolákban vagy kívülük.
5. Vezesse be a családi hitoktatást szülők, nagyszülők vagy mások segítségével. Szakkönyvek nyomtatása, rádió- és tévéműsorok támogathatnák ezt a munkát.
6. Szükséges a felnőttek evangelizálása templomi keretekben vagy azon kívül, vallási oktatásuk és továbbképzésük.
7. Nagy gondot kell fordítani a papi hivatás népszerűsítésére, terjesztésére, segíteni a papok munkáját.
8. Laikusok alkalmazása az egyházi életben, bárhol is lehetséges.
9. Lelkigyakorlatos házak építése, lelkigyakorlatos mozgalmak szervezése, terjesztése. Minden plébánián legyenek lelkiségi csoportok.
10. Alkalmi évfordulók, zárandoklatok, lelkiségi előadások szervezése, városok, csoportok közötti kapcsolatok építése, nyugdíjasok nyaraltatása, gyermektáborozások szervezése.
11. A karitatív tevékenységnek nagy jövője van. Alkoholelvonók beindítása szükséges legalább a püspökségek keretében; ahol szükséges, minden plébánián meg kellene nyitni az aggok otthonát. Az alacsony népszaporulat ismeretében, ilyen tragikus körülmények között a művi vetélést nem elég sajnálattal tudomásul venni, hanem bölcsődéket kell nyitni, és támogatni a nagycsaládokat. A gyermeknevelés elsősorban vállalás kérdése! Az egyháznak szót kell emelnie az ellen a téves nézet ellen, hogy a gyermekvállalásnak kötelezően elszegényítő következménye van.

A jugoszláviai katolikus egyház a bonyolult helyzetben nem ismeri ki magát, ezért mély hallgatásba burkolódik. Történik ez akkor, amikor a jugoszláviai társadalomban ismét nagymértékben megerősödött a nagyszerb radikalizmus, amely veszéllyel fenyegeti a katolikus közösséget. A Magyar Katolikus Püspöki Kar körlevele lehetőséget nyújt arra, hogy a jugoszláviai katolikus egyház is kiszabaduljon abból a letargiából, amely meggyengítette felelősségtudatát a hívők és a jóakarató emberek közösségi gondjai iránt.

Nyilatkozatunkat azért is tesszük közzé, hogy Jugoszlávia bácskai, bánági és szerémségi részeiben magyar kisebbségünk életében hozzájáruljunk az igazságosabb és testvériesebb világ kialakításához.

BARTAL KÁROLY

Jászóvári apát Köszönöm az *Igazságosabb és testvériesebb világot!* című püspökkari körlevél egy példányát. Iparkodtam figyelmesen tanulmányozni. De nem érzem magam hivatottnak értékelni. Arról viszont meg vagyok győződve, hogy nagyon tárgyilagosan és átfogóan mérle-

geli a helyzetet. A mi környezetünkben hasonló gondokkal találkozunk.

Közismert dolog, hogy nálunk az ilyen jellegű kérdéseket feszegetni nem egyszerű vállalkozás. Erről a kérdéstről idézem a nagy-kaposi esperes-plébános, Gábor Bertalan szavait: „Sajnos, nem minden politikus szereti, ha az egyház kimondja véleményét, akár az abortuszról, a meggazdagodásról, akár az országlás módjáról” (Új Szó 1998. jan. 13.). Mégis az elmúlt év vége felé, legálábbis ahogyan erről értesültem, néhány szlovákiai püspök körlevelet adott ki a gazdasági, erkölcsi, szociális kérdések helyzetéről Szlovákiában. Itt gondolok a beszercebányai, szepességi püspökök és a kassai érsek körlevelére. A többi főpásztor megnyilatkozásáról ebben a kérdésben nincs tudomásom. Hogy egyes körök hogyan reagáltak a püspökök megnyilatkozásaira, nem szándékozom részletezni. Csak a Vranov nad Toplou-i járási hivatal elöljáróját említem, aki a kassai érsek, Alojz Tkáč körleveléről elítélően nyilatkozott. Az egész ügyet politikai síkra terelte. Szerinte az érsek úr az ellenzék szolgálatában áll. Úgy véli, az érsek úr epével írta a körlevelet (*SME na vychode* 1997. dec.)

Tudniillik a körlevélben az érsek úr említi az egyre romló szociális helyzetet. Szaporodik az erőszak, a megfenyítés, a zsarolás. A privatizáció példája a gazdasági pazarlásnak, amely által egyesek milliomosok lesznek, mások függőségbe kerültek.

A biztonság terén a körlevél említi a szervezett bűnözést. Úgy látja, mintha Szlovákia a félelmetes gonosztevők találkozóhelye lenne.

A nemzetiségi kérdés tekintetében hangsúlyozza az érsek úr, hogy keresni kell a szlovákok és a nemzeti kisebbségek békés együttélését.

A továbbiakban a körlevél elemzi az erkölcsi hanyatlást, amely főleg a médiának köszönhető, amely többé-kevésbé álcázva mérgezi mindenekelőtt a fiatalok lelkét.

Végül az érsek úr a parlament figyelmébe ajánlja a felvázolt bajok orvoslását, majd felhívja a családokat, jobban figyeljenek oda, mit néznek gyermekeik a televízió képernyőin.

Befejezésül az érsek úr kifejezi reményét, hogy ha mindnyájan törekedni fogunk az erkölcsi értékek ápolására, megérjük társadalmunk egészséges fejlődését.

PUSS SÁNDOR

Ijúsági referens,
Kárpátalja

Elolvastuk a Magyar Katolikus Püspöki Kar 1996-ban kelt *Igazságosabb és testvériesebb világot!* címmel kiadott körlevelét, és egy, az országhatárokat tekintve nemzetközi, szellemében baráti katolikus és magyar kiscsoport keretein belül megbeszéltük. Az alábbi gondolatok, hozzászólások ennek az alakuló közösségnek a kikristályosodott véleményét tükrözik.

Az 1. pont olvastán tisztáznunk kell identitásunkat, kik vagyunk. A körlevél a magyar katolikusokat szólítja meg, majd a „hazánk” fogalmat használja, értve ezen a mai Magyarország földrajzi határait. Kívül rekedtünk, és ez fáj. Sajnos, nem ez az első eset, hogy idegeneknek tekintenek bennünket a Kárpát-medencében: Magyarországon azért, mert „határon túliak” vagyunk, „hazánkban”, azaz a szülőföldünket, lakhelyünket jelenleg közigazgatásilag uraló (irányító) államban — és ebben az évszázadban már legalább négy ország polgárai lehettek a nagyszülő kort megért emberek, holott lakhelyüket el nem hagyták — azért, mert „idegenek”, magyarok vagyunk. Saját szülőhelyünkön, lakhelyünkön kisebbségnek tekintenek bennünket, pedig őslakosok vagyunk. A média következetesen használja az ukrainai magyar, szlovákiai magyar, romániai magyar stb. kifejezéseket (olykor ukránoknak, ruszinoknak, szlovákoknak, románoknak titulálva azokat az embereket, akik ezeket a nyelveket nem is beszélik), holott mi arra vagyunk büszkék, hogy őseink régen a felszabadító csapatok elől, mi pedig most a nehézségek elől nem menekülünk jobb megélhetést remélve Nyugat irányába. Mi mindig is kárpátaljai magyarok, felvidéki magyarok, erdélyi magyarok, délvidéki magyarok voltunk és vagyunk, és ez sokkal többet jelent számunkra — és azt szeretnénk, hogy ez megjelenjen a köztudatban is —, mint egyszerűen magyarnak lenni. Mi a „végvárakon” megharcoltuk, megharcoljuk a magunk harcát nemzeti öntudatunk és azonosságunk megőrzéséért, és ha egyszer elveszítjük a harcot, a túlerő győz, az a magyarországi magyarokra (akiknek a gondolkodása manipulált) is veszélyt jelent. Ha akár a Magyar Katolikus Püspöki Kar, akár Magyarország jóérezésű államférfiai, a Mi és Ti fogalmában gondolkodnak, akkor az igen veszélyes az egyetemes magyarság jövőjét tekintve. A Magyar Katolikus Püspöki Kar saját környezetünk véleményét kérte, íme: ha a Ti azaz mi politikai, nemzetiségi, kulturális törekvéseinkben alulmaradunk, akkor a Mi, azaz ti következtek!

A 2. pont foglalkozik a „függetlenség és a szabadság kérdéssel”. Ha a helyzetet ideológiai és gazdasági téren elemezzük, első gondolatunk, hogy a jelenlegi Magyarországon gazdaságilag szabadok, ideológiailag manipulált gondolkodásúak az emberek, a határokon túl élők pedig ideológiailag szabadok, viszont gazdaságilag igen szűk keretek között mozoghatnak. Magyarországon a Nyugat igen nagy összegeket áldoz arra, hogy a médián, elsősorban a TV-n, reklámokon keresztül fogyasztói társadalommá, fogyasztói gondolkodásúakká változtassa a magyarországi polgárokat. Ez a szellemiség végigsöpört Európán; megtorpanni látszott Európa keleti határsávjainál, és most bennünket fenyeget. Valószínűnek látszik, hogy csak idő kérdése, hogy a nyugati termékek és ideológiák teljesen eláraszzák az érintetlen Ukrajnát és Oroszországot, és ehhez Magyarországot ugródeszának használják.

Szemponatok és ajánlások (mevlátásaink):

1. Magyarország és a magyar nép emlékezzen rá, hogy Szent István országát Máriának ajánlotta. Keresztény katolikus erkölcsöket vallva és követve alapított államot, és maradhatott fenn ezer évig Magyarország.

2. A Kárpát-medence magyarsága fogjon össze, a Magyar Katolikus Püspöki Kar messzemenően támogassa az adminisztrációs határokat figyelmen kívül hagyó szervezetek létrejöttét és működését (lásd: Háló, Fokolare, Családok a családokért stb.), mivel tapasztaljuk, hogy az egység ellen dolgoznak némelyek, akik rontják a kárpátaljai magyarság megítélését Magyarországon.

3. A Magyar Katolikus Püspöki Kar tegyen meg mindent, hogy a média élére vagy vezető testületeibe keresztény gondolkodású vezetők kerüljenek, támogassa a Magyar Katolikus Újságírók Szövetségéhez hasonló szervezeteket. Próbáljanak teret biztosítani a médiában, hogy rendszeresen tudjunk tudósítani az egyház életéről.

4. Támogassa, ahol nincs, kezdeményezze vagy szorgalmazza a keresztény kamarák létrehozását és minden olyan fórumot, ahol keresztény gondolkodású értelmiség és szakembergárda találkozna. Ebbe vonják be az egész Kárpát-medencét.

5. Hívja fel Magyarország figyelmét a határokon túl élő családjaink, bár anyagilag szegényebb, de erkölcsileg tisztább életvitelére.

6. Fordítson figyelmet a pedagógusok továbbképzésére, szervezzen lelkigyakorlatokat, egyéb fórumokat, ahol az ifjúságneveléssel foglalkozó szakmabeliek találkozhatnak, gondolatot és tapasztalatot cserélhetnek, és ide hívják meg a határon túli elkötelezett katolikusokat.

7. Erkölcsileg és anyagilag támogassa a határon túl működő karitatív szervezeteket, rendezet, missziókat, fűzze szorosabbra velük kapcsolatait.

Pokol és menny a régi magyar irodalomban

LUKÁCSY SÁNDOR

Született 1923-ban, irodalomtörténész. Tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetem magyar-francia szakán végezte. 1962-1988 között az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa. 1968-tól az irodalomtudományok kandidátusa. Legutóbbi írását 1998. 3. számunkban közzöltük.

Az irodalom, melyet a kereszténység teremtett, kimeríthetetlen tenger, és gyakran kínál esztétikai értékeket, különösen a prédikáció műfajában. Egy nagy szövegcsoport a túlvilágról szól. Számos papi szerző írta le elrettentésül a poklot, reménykeltés végett a mennyei boldogságot. Mivel ezekről a témákról a Biblia csak szűkszavú közléseket nyújt, igénybe vették képzeletüket — igazi írók módján dolgoztak.

A pokol leírásában gyakran alkalmaztak szemléletes metaforákat. Kósa Benedek ferences szerzetes a 18. században ezt a sorozatot állította össze: „A pokol az átok feneketlen barlangja, a halál tartománya... Kapuja a kétségbeesés; udvara fogság; fala setétség; kárpitja és superlátja a függő gőzös bűdösség; asztala a megátalkodás; eledele az éhség; itala a túrhetetlen szomjúság; órája a szüntelen való kegyetlen ordítás; ágya a tűz; mulatsága ínséges örök keserűség; rendje pediglen az összezavart minden rendetlenség.”

A pokolban ki-ki azzal bűnhődik, amivel földi életében vétkezett. Akik buja tekintetekben gyönyörködtek, a kárhozat helyén undok viperákat, mérges kígyókat, hidrákat, iszonyú rút ördögöket látnak. A hallás által vétkesek csupa rettentő zajt és — meglepő esztétikai gyötrelemként — fülsértő, harmóniátlan énekeket kénytelenek elviselni. „Ott léssen az nagy sok sóhajtás, nyögés, fohászzkodás, siránkozás. Ott éjjel és nappal kiáltanak a hóhérok: A tűzre, a tűzre vesd, kegyetlenkedjél, öljed, vágjad, süssed, főzzed, csigázzad, nyúzzad, daraboljad, fojtsad, fűrészeljed, akaszszad, nyársaljad, vesd kerékre!” Ezt Lépes Bálint nyitrai püspök, a túlvilági dolgok specialistája írta 1617-ben.

Verseken is lefestették a pokol borzalmait. Egy ismeretlen 17. századi katolikus énekszerző, sok tudós mitológiai hozzátoldással, imígyen:

*Bujáknak szívét gyullasztja tüzes szuroknak lángja,
Torkosok gyomrokat rágják, kígyók fel s alá járnak,
Gyenge étkeknek izei mérges kígyók epéi,
Gyümölcsös tálak teteit gömbölyű pókok ülnek...*

Kitűnik a versből, hogy nagy sereglés lesz a pokolban, mert odajutnak a méltatlan egyházi személyek, a tirannus királyok, a képmutató udvaroncok, a páváskodó hölgyek és fodorított hajú ifjak, a bordélyosok és kerítők, a tolvajok és orgazdák, a pénzgyűjtő fősvények, a fondorlatos perlekedők...

Jaj néktek is hashizlalók, heliogabalusok,

Kik tömlőkkel duskát isztok, fél ökröt versben [versengve] esztek — és pokol vár természetesen az eretnekekre és a pogány népekre.

Akinek sikerült elkerülni az evilági csábításokat és lelki veszedelmeket, a mennyei boldogságot kapja jutalmul. A mennyországot valóságos helynek tartották; a 18. században Verestói György református prédikátor kiszámította a Földtől való távolságát, német mérföldekben. A boldogságból minden érzékszerv kivetheti a részét. „Ott a szem bételik friss öltözetek, gazdag kárpitok, drága ezüst-arany edények látásával — írja Pázmány Péter. — A fül gyönyörködik sok különböző muzsikák zengésével, énekek hangoskodásával. Az illatozás vidámkodik pézsmaszaggal, sok jóillatú virágok, vizek és étkek párájával. Végezetül a kóstolásnak jóízű étkekkel és édes italokkal kedve telik.” De nem mindenki kap egyenlő részt „a mennyei dicsőségnek lakodalmában”: a házas személyek, akik tisztán éltek, harminc fényes koronát nyernek, az özvegyek hatvanat, a szűzek, a mártírok és a prédikátorok — mert érdemük nagyobb — százat.

A mennyország leírása rendszerint kevésbé érzékletes, mint a pokolé. A legtöbb szerző az úgynevezett negatív festéssel élt: azt sorolta fel, hogy *mi nem lesz* az üdvözülés helyén: ami nem fér össze a boldogsággal. Mint Pázmány írja: „Nem leszen ott halál és siralom; nem leszen bánat és keserűség; nem leszen munka és fáradtság; nem leszen éhség vagy szomjúság; nem leszen hévség vagy hidegség; nem leszen vénség vagy gyermekség; nem leszen semmi alkalmatlanság.” Ennek a különös irodalmi eljárásnak alkalmasint lélektani magyarázata van: a szenvedést jobban ismerjük a mindennapi tapasztalatból, mint a ritka és illanó boldogságot; azt könnyebb leírni, mint emezt. A negatív festés Petőfinél is megjelenik: „Tündérországból csak híre sincs a télnek” — így kezdi a *János vitéz* 26. részét, szinte azonos szavakkal, mint száz egynéhány évvel korábban Csúzy Zsigmond pálos szerzetes: a mennyei Atyának hajlékában „a keserű télnek kedvetlen zürzavarárt soha nem érezzük”; a folytatás Petőfinél: „Nincsen ott nap kelte, nap lenyugovása...” — ez meg egy 17. századi verses halotti búcsúztató egyik sorával. rímel össze: „Hol soha keleti napnak s nyugta nincsen...” — és Petőfi profán mennyországának képe tovább is csupa negatív vonásból áll: „Halált nem ismerve élnek boldogságnak... Nem szükséges nekik sem étel, sem ital... Nem sír ott a bánat...” Az egyházi és a világi irodalom meglepő párhuzamokat mutat.

Némely papi szerző azonban megpróbálta, hogy elevenebb színekben tüntesse fel az üdvözültek életét. Lesz-e tánc a mennyei Jeruzsálemben? — tették föl a kérdést. Csúzy Zsigmond így felelt: a végtelen boldogságtól „megrészegülnek a szemek és a fülek, megrészegülnek a kezek s egyéb tagok, tehát a lábak is, ezért nem csodálom, ha tánc is léssen ott”. A tánc előtt jól belakomáznak; a Sándor-kódex szerint kokonyát esznek. Ez húsvéti kenyérből sajt, tej és tojás hozzáadásával készült eledel, „koszorú módra kell csinálni, meg kell sütni, meg kell szentölni” és polcra tenni, hogy meg ne rágják az egerek. Lakoma közben zene szól: hegedű, lant, dob, cimbalom, kürt, clavicordium, virginál; lesz énekkar is; tenor, diszkant és kontratenor — mindezek szimbolikus jelentéssel. A hét zeneszerszám: a szentek hét rendje; „az kürtön értetnek az apostolok, az hegedőn az erős penitenciatartó konfesszorok, az virginálon az szüzeknek sok voltak”; még a kárhozott lelek is szerepet kapnak, ők éneklik a kontratenor szólámat.

Jóllakás volt, muzsika van, kezdődhet a tánc — természetesen Isten dicsőségére. A mennyország a legalkalmasabb táncterem. Léssen ott „helynek szép volta, szellős volta, világos volta, erős volta, vigasságos volta”. A táncosok fejét koszorú ékesíti, mert a szent doctorok szerint „szörnyű volna az táncoló, ha koszorúja nem volna”. Arról nem szól a kódexbeli krónika, páros táncot roznak-e a szüzekkel, de az bizonyos, hogy a szüzek igen szép látványt nyújtanak, aranykoszorúsan, aranyos öltözetben, „kiben mikor ki felöltözik, méltó az királytul és mind az királlyal lakozóktul tisztöltetni és szerettetni”.

Ó dicsőséges mennyei örök farsang! Ó naivul és szentségesen szép irodalom!

MARIANO ROLDÁN

Thomas Merton utolsó levele Getsze- máni trappistáihoz

*P. Thomas Merton, az ismert író, Bangkokban áramütés következtében meghalt, amikor ventilátort akart bekapcsolni.
Ötvenhárom éves volt. (A sajtóból)*

Testvéreim!

*Tegnap a hajnali mise után
kisurrantam a bangkoki utcára
s egy kis piacra értem
a külvároshoz közel. Nem emlékszem,
mit is akartam venni. Talán semmit sem.
S egyszerre, nem tudom hogyan,
parasztközt találtam magam.
Rizst, gyümölcsöt, halat árultak,
színes selymeket, elefántcsont elefántot
és nemes fából faragott bálványokat,
míg a forró nap a síkságot
tengeralatti fénybe vonta.*

Gyékényen ülő

*öregre tévedt a szemem,
fehérszakállú, fehérruhás öregre,
aki mitsem árult, mitsem csinált,
de tekintete kegyes volt és mélységes,
mint a halál.*

*Tudjátok, testvéreim,
szeretem a hasonlatokat és képeket,
mint minden tucatköltő. Nos,
csöndben néztem
talán századokig,
s rám mosolygott szótlánul,
mint az emberi méltóság képe,
az emberé, aki életében — az évek
nem számítanak — megtalálta törvényét,
létének értelmét,
és örül, hogy él, hogy mások
erőt meríthetnek, ha akarnak,
alázatos-bölcs példájából.*

*Otthon, a plébánián
nem tudtam elhessegetni képét.*

Egész nap kísértett, mint kérlelhetetlen,
baráti árnyék. Azután az ágyban
álmodtam:

már nem a „szabad emberek”
szép országában voltam,
hanem Getszemáni cellájában,
mely nagy volt, végtelen, csillagos dobogó.
S annak az óriássá nőtt öregnek
acélos-könnyes hangja zuhogott
fehér szakálla ágain,
mint haragos víz. Görögtek dörgő szótagok
dagadó mellkasán,
mint nyári eső kövér cseppjei,
záporoztak emberek millióira,
akiket az igazság félelme terelt össze:
az öreg a gép végtelen,
hideg kegyetlenségéről beszélt.

Odafent szemei — hatalmas képernyők —,
nyugodt, derűs látomásokat sugároztak:
fákat, hegyeket, felhőket, folyókat, völgyeket,
madarat, gyümölcsöt, halat, gyermeket,
alkonyt és virradatot
az idő természetes, érzékfölötti,
emberi forgásában.

De hirtelen
szemei kialudtak és hangja
nyers, elviselhetetlen üvöltéssé vált,
széttzavarta az összegyűlteket.

Felébredtem,
majd elaludtam megint vígasztalan,
és hajnalig tízezerszer ismétlődött
a jelenet.

Ma meleg, felhős
volt a reggel. Hiába kerestem
az álom kulcsát. A monszunnapok fülledt
melege állati gőzökbe burkolja az elmét,
nem enged tisztán gondolkozni.
(Most, ha befejezem az írást,
bekapcsolom a ventilátort.)
Kérlek titeket, testvéreim,
ha valaki meg tudná fejteni az álmat,
irgalomból közölje velem.
Jelentése gyötör. (Egyre nő
ez a pokoli meleg.) Az Úr legyen
veletek,

Frater Merton Lajos.

Rónai Zoltán fordítása

A függőhíd metamorfózisa

GY. SZABÓ ANDRÁS

Thornton Wilder: Szent Lajos király hídja

Született 1953-ban Balasagyardon. Az ELTE magyar-népművelés szakán végzett 1976-ban. Tanár, előadóművész, az Eötvös Kollégium könyvtárának vezetője. 1987 óta publikál rendszeresen, többnyire irodalomtörténeti tárgyú írásokat.

Alig száz oldal, a világirodalom remeke. Szerzőjének, Thornton Wildernek ez a kisregény hozza meg a hírnevet és az elismerést. A mű megjelenése után egy évre, 1928-ban magyarul is megjelenik a *Szent Lajos király hídja*.

„A könyvben nem az az érték, ami le van írva — írja róla Kosztolányi, a regény fordítója —, hanem az, amit kiolvashatunk belőle. Minden szó csak arra való, hogy megindítson bennünk egy folyamatot, s mi azt kiteljesítsük.” A regény szövete több, de legalábbis két értelmezési lehetőséget sugall, s ezeknek a következtetéseknek rejtetten közük van egymáshoz.

A történet indítása megrendítően drámai, mégsem nevezhető különösnek, egyedinek, talányosnak. Leszakad egy függőhíd Lima városában, és a rajta átmenni igyekvő öt ember a mélybe zuhan. Talányossá a történetet az oknyomozás teszi. Rászolgált-e életével az öt ember erre a halálra, volt-e sorsukban valami közös, ami magyarázatot ad pusztulásukra? A kérdést ekként sarkítja az esemény szemtanúja, a Peruban szolgálatot teljesítő olasz ferences barát. De Juniper atya buzgalma, hogy az öt ember életében s haláluk módjában hitelt érdemlően bizonyítsa az isteni gondviselés jelenlétét, a tragédiában az elrendeltetést, kudarcot vall. Táblázatai, kimutatásai, melyek külön oszlopban sorakoztatják fel az áldozatok érdemeit és gyarláságait, összekuszálnak minden feltevést, nem oldanak meg semmit. A katasztrófa áldozatainak élete és halála között látszólag nincs semmi összefüggés.

Az eredménytelenül záródó oknyomozás könyvformában is megjelenik, s az inkvizíció mint az isteni gondviselésben való megrendülés dokumentumát eretneknek nyilvánítja a művet, s szerzőjével együtt Lima főterén nyilvánosan megégeti. A könyv — Wilder könyve — gondba ejti az olvasót. A párhuzamos élet-történetek kommentár nélküli elbeszélése, a közöttük összefüggéseket, kapcsolódási pontokat kereső Juniper atya vívódása, s végül az „eredmény”, tanácstalanságot vált ki belőlünk.

Miért kellett az első történet hősének, Montemayor márkinének meghalnia éppen akkor, amikor megérett benne az elhatározás egy új élet elfogadására? Közvetlen a katasztrófa előtt villanáserejűen tör rá a felismerés: rosszul szerette lányát. Gyötörte a szeretetével, minden igyekezetével azon volt, hogy távolba — Spa-

nyolországba — szakadt gyermeke méltányolja az ő határtalan vonzalmát iránta, hogy érezze szeretetének súlyát. A lányához írt, költői magaslatoiban szárnyaló levelekben, melyekre később mint a spanyol irodalom gyöngyszemeire tekintett az utókor, ott érződik az idős magányos asszony önsajnálata, s a szándék is, hogy a levelek kétségkívül lebilincselő stílusával mindvégig magához kösse imádoztját.

A felismerés, hogy a szeretetnek más kifejezése is lehetséges, mint annak hangsúlyozott megvallása, egy társalkodónőnek hozzá került, zárdában nevelkedett lány, Pepita döbbsenti rá. Ő ír olyan keresetlen egyszerűséggel a zárda fejedelemasszonyának, ahogy úrnője soha nem tudott a leveleiben. Pepita tartózkodó, nagy önfegyelmel megírt sorainak hatására írja meg a márkiné „az ő első botladozó levelét” a szeretetről, melyet lánya már csak az anya halála után fog kézhez venni, mert a márkiné és társalkodónője a szerencsétlenség áldozatai lesznek.

Talányos Esteban sorsa is ikertestvéreinek elvesztése miatt. A fájdalom súlyánál csak a vád lehetett nagyobb, hogy Manuel, a testvér, az önkívület óráiban őt tette felelőssé a Pericholéval való mélyebb viszony megghiúsulásáért. Holott Camila Perichole, a színésznő nem is biztos, hogy viszonszerette Manuelt, úgy egészen bizonyosan nem, ahogy ő, Esteban fogadta szívébe tulajdon fivérét. Egy elejtett megjegyzés arra enged következtetni, hogy Manuel, betegsége tiszta pillanataiban maga is így érzett Esteban iránt, hogy a testvéri szeretet mélyebb lehetett nála minden más szeretetnél. A történet végén megjelenik Alvarado kapitány, az örök utazó, és munkát ajánl fel a fiúnak a hajóján. Már indulni akarnak, amikor Esteban öngyilkosságot kísérel meg. A kapitány megmenti őt. Az irtóztató magány megsemmisítő pillanatait egyedül a kapitány, a másik szerencsétlen sorsú érti meg. Egymás fájdalomában részvétellel és megértéssel közelednek egymáshoz, s ez a kölcsönös elfogadás, ki nem mondott, de érzékelhetően jelenlévő szeretetté magasztosul kettejük viszonyában. A végzetes napon nem együtt kelnek át a hídon, Esteban megy előre. A kapitány megmenekül, a fiú a mélybe zuhan.

Montemayor márkiné az utókor által számontartott XXIX. levélben hosszan kitér Lima különcére, Pio bácsira. Ő a harmadik történet központi alakja. Ez az öregedő kalandor Lima ünnepelt színésznőjének mindenese. Pericholét kislány korában Pio bácsi veszi maga mellé, s eldönti, hogy művésznőt farag belőle. Kísérelte minden várakozást felülmúlt. Tisztelet, szeretet, kölcsönös rajongás jellemzi kapcsolatukat hosszú ideig. Aztán megváltozik köztük a viszony, Camila egyre ismertebb, színpadi sikerei a társadalmi érvényesülés bevehetetlennek látszó kapuit nyitják meg előtte, és lassan elszakad a színpad világától és pártfogójától is.

Amikor a feketehimlő jegyei mutatkoznak rajta, a hegyekbe költözik. Göggel viselt magányában egyvalaki háborítja: Pio bácsi.

A fiát kéri tőle, Camila egyetlen fiát, a beteg, epilepsziás kis Don Jaimet, hogy magával vigye és kitanítsa Lima iskoláiban. Az anya nehezen, de rááll az ajánlatra. És másnap Pio bácsi és Perichole fia elindulnak Limába, keresztül a Szent Lajos király hídján.

A regénnyel foglalkozó ismertetőik és tanulmányok szinte kivétel nélkül megállnak az áldozatok életútjának rövid vizsgálásánál, s annál a konklúziónál, hogy a szerencsétlenül jártak valamennyien válságos helyzetbe kerültek, „s a halál egyfajta megoldást jelentett számukra”.

„Az intellektuális-bölcseleti-metafizikai kérdés (véletlen vagy Gondviselés) mellett a reális kérdés, a sorskérdés ez: miért válik lehetetlenné öt ember sorsa, hogyan fojtja meg őket a befelé nőtt szeretet. Azok, akik szeretnek, ebben a közölhetetlen, átadhatatlan börtönszeretemben vergődve minduntalan fölkiáltanak, mint Esteban, mint Camila, mint Pio bácsi, mint Montemayor márkiné: »Egyedül vagyok, egyedül, egyedül!«” Rónay György remek Wilder-tanulmányában olvassuk ezeket a sorokat. De idézhetnék korábbról Szerb Antalt: „Az öt ember egymásba fonódó története igazolja a Gondviselést: egyikük halála sem volt vak véletlen, mind az öten életük olyan pontjára értek, ahonnan nem volt tovább út, csak a halálba.”

Az első jel, hogy itt többről van szó, az épp Juniper atya halála napján mutatkozik meg. A főtéren kerül sor a nyilvános megégetésre. Nem lázadozik, kész az áldozatra, aláveti magát az egyház akarátának, „mégis vágyakozott egy hang után, valahonnan, amely tanúságot tenne amellett, hogy szándéka szerint tulajdonképpen ő is a hitet kívánta szolgálni. Azt hitte, hogy a világon senki se hisz neki. De másnap reggel a verőfényes tömegben számosan akadtak, akik hittek benne, mert nagyon szerették”.

A másik történet, a mélyebb és rejtettebb, az, amelyikben a párhuzamos életsorsok is elnyerik majd értelmüket, — tulajdonképpen ekkor indul. Mert az az eseménysor, ami Juniper atya halálával veszi kezdetét, már a szeretet története a könyvben, annak a feltétel nélküli önátadásnak hosszú története, mely a kereszténység lényegét fogja magában.

A tragédia után egy láthatatlan erő kezd munkálkodni. S ettől kezdve ez az erő határoz meg mindent. Fellobbanhat a tűz a ferences barát összekötözött teste alatt — a máglya lángjánál már a szeretet és részvét van jelen a téren, „mert számosan akadtak, akik hittek benne”.

Azoknak az életében, akik az áldozatok rokonai, barátai, ismerősei voltak, a szerencsétlenség után jól követhető változások mennek végbe. A halottak rejtett szálakon az élők életébe lépnek, mintegy jelenvalóvá válnak, s beleszólnak a sorsok további alakulásába. Az erő, mely képes arra, hogy belülről formálja át az embert, s ezáltal életútjának is más irányt adjon, maga a szeretet, melynek természetrajzát az evangéliumok tanítása mellett Pál apostol teszi halhatatlanná a Korintusiakhoz írt levelében.

Camila Pericholét midvégig gyötri a vád, hogy igazságtalan volt tanítómesterével, hogy nem tudta kinyilvánítani a szeretetét iránta. Pio bácsi szeretete Pál apostol levelének kifejezésével: „hosszútűrő és kegyes” volt. Azok közé tartozott, akik szeretet nélkül nem tudnak létezni, elkéri az anyától a fiát, hogy minden ragaszkodását ezentúl neki adhassa át.

Az elutasított szeretet szenvedését csak jóval később, a tragédia megtörténte után érti meg Perichole. Ekkor válik világossá számára, hogy az igazán mély szeretet, amilyen Pio bácsié is volt, valójában nem ismer korlátokat. S ekkor olyasvalakit keres fel fájdalommal, aki maga is elvesztette két neveltjét a szerencsétlenségben, a Maria de Pilar zárda fejedelemasszonyát.

Ettől kezdve ez az idős apáca áll a történekek középpontjában. Juniper atya töprengő kérdéseire ő adja meg a helyes választ. A szeretet misztériumát magát-adó természetességgel ő teszi érthetővé a tragédia áldozatainak hozzátartozóiban. Megérteti velük, hogy mindannyiuk élete annyit ér, amennyit ebből a világban munkálkodó „soha el nem fogyó”, „ingyenes adományból” elfogadunk és továbbadunk. És ezt érti meg Montemayor márkiné távolba szakadt lánya is, akinek anyja oly szépen szerkesztett mondatokban nyújtotta át a szeretetét, s aki mégsem tudott olyan „bátor”, megejtően mély sorokat írni erről az érzésről, mint Pepita a fejedelemasszonynak. Az utolsó levél lefegyverző őszintesége viszi a márkiné lányát is az idős apáca elé, hogy legalább utólag választ kapjon arra a kérdésre: hol tévesztett utat kettejük szeretete.

Az esti lámpafényben visszafojtott lélegzettel fekszenek a zárda testileg-szellemileg rokkant betegek, és hallgatják a fejedelemasszonyt, aki egész életét közöttük töltötte. A márkiné lánya a háttérben némán figyel a jelenetet. A betegek ápolásában ott segít az az apáca is, „akinek szintén köze volt a híd leszakadásához, (...) aki annak előtte színésznő volt”.

A limai szerencsétlenség áldozatairól haláluk után, megkésetten derül ki szeretetük mélysége, de ekkor eljut azokhoz, akikre irányult, s képes azok életének megváltására is. A híd, mint a holtakat az élőkkel összekötő kapocs, így kap a kereszténység tanításain alapuló új értelmezést a könyv végén.

„Már mostan is — gondolta (a fejedelemasszony) — alig emlékszik valaki kívülem Estebanra és Pepitára. Camila csak az ő Pio bácsijára emlékszik, meg a kisleányára. Az az asszony az édesanyjára emlékszik. De nemsokára mi is meghalunk, és akkor erre az öt emberre senki nem emlékszik a világon, minket is csak egy kis ideig szeretnek még, aztán elfelejtenek. De a szeretetnek ez teljesen elegendő. A szeretet minden megnyilvánulása visszahull a szeretetre, amelyből fakadt. Annak, aki szeret, nincsen szüksége arra, hogy emlékezzenek rá. Van az elevenek országa, meg a holtak országa, s a híd a szeretet; csak az marad meg, ez az élet egyetlen értelme.”

Tenger-fantáziák

Eltűnt barát! Az évek óceánja
már vissza sose ringat
Csak éjszakákat látok és hajókat
viszik gazdátlan titkainkat
hogy elsüllyedjenek velük

A nap ha néha fölkel még szememben
füstben remeg
és roncsokat úsztat a tenger

Reménytelen ködkürtök búgnak
s túlharsogja őket az áradat
ég föld víz egyberoskad
hallom s elvesztem újra hangodat

Emlékezem
s zavaros lesz az emlék
szilánkokra törik
hajóinkat a partok elfeledték
mind zátonyra futott

Nincs semmi már belőled és belőlem
két féltudat
jelzőlámpa ing a vaksötétben
hogy kialudjanak

Csak a fájdalom szuroksöprűje
feketül a feketeségbe
Egy roskaát bárkán vízre szállok
és rábízom
hogy partot ér-e

Halott vagy már te is hiába élsz még
apám mellé fektettelek
s egyre növeszt a mélység

Ajkad ha szól öklöd ha feldörömböl
koporsónyi visszhangja támad
visszabúvólni nem telik erőmből
elhiszlek
régmúlt éveim fiának

*Te távozó te haza sose térő
hús-vér kísértet
idegen égőv bujdosója
nincs hová nyúlnom érted*

*Karod a messzeség
tekinteted a lebukó nap
arcod a folyton változó vizek
Az éj kalózhajója szöktetett el
nyomodban vitorlák suhognak
átgördültél a szemhatár alatt*

*Hogy odaát bukkanj ki már új arccal
és megváltsd lelkedet*

*Neved mellé
keresztet tett az angyal*

Akkor

*A föld túlsó felén most hajnalodik fölötted
munkába készülsz eszedbe jut valami
és megpróbálsz angolul kimondani*

*Itthon hat óra van szürkülő délután
tudod mikor süllyedni kezd a szűk utcák között az ég
Egyszerre hangodon szólít meg a magány
(Éppúgy értem ma már
az eltűntek szavát
akár a halottakét)*

*Érzem amint a túlsó féltekén
valami végsőt közölsz még velem
cinkos mosoly bujkáló értelem
s akkor kilobban a fény*

Isten szivárványa

(IV. rész)

(1886-1962) cseh író. Először papnak készült, majd orvosi tanulmányai befejeztével katonaoorvos lett. Két világháború közötti írói munkásságára az első csehszlovák köztársasággal való ideológiai szembenállás nyomta rá bélyegét. Történelmi prózájára a cseh középkori és barokk irodalom hatott. Gondolatvilágát a keresztény egzisztencializmus határozta meg. Itt közölt írása az 50-es években született, de csak 1969-ben láthatott napvilágot. A mű a Szudéta-vidéken, a II. világháborút követő kitelepítések után játszódik (Boží duha, Československý spisovatel, 1969).

A lány lebiggyesztette ajkát, én meg arra gondoltam, mi lehetett abban a koporsóban. De ekkor a lány behunyta a szemét, és mesélni kezdett.

— Nekem még, ha szabad ilyen őszintén beszélnem, mindennek dacára szerencsém volt. Megadatott nekem, hogy arccal az anyámhoz fordulva feküdjek, de csak azért, mert az az ember, aki elsőnek tepert le, a másik oldalról szorította hozzám a fejét.

Ezt úgy mondta, mintha vizsgálóbíró előtt állna, és a szemléletesség kedvéért a halántékára nyomta a kezét. Hangja is annyira alkalmazkodott lehunyt szeméhez és keze egyszerű, meggyőző mozdulataihoz, hogy legszívesebben kígyóként tekeredtem volna össze a lábánál. De csak ültem az ágyon, kényelmetlenül behajlított lábbal, feszes derékka, és moccani se tudtam, mert a lány engem nézett és hozzám beszélt.

— Így aztán — folytatta —, az anyám melléből ömlő vért is láthattam, és elcsodálkozhattam rajta, milyen sötét a vére. Talán csak azért volt olyan sötét, mert mély árnyékban feküdt, egy elvadult fekete erdőben.

A lány elhallgatott és elrévedt. Rosszullét kerülgetett. A lány nyugtalan ajka azonban nem zárult össze, és hirtelen mintha halálos rángás futott volna végig testén, vagy káprázatos, elmondhatatlan és diadalmas gyönyör.

— Aztán láttam — törtek ki belőle a szavak, mint az alvadtt vér, egyenesen az arcomba —, ahogy kihuny a szeme. És nem fogja elhinni, akkor teljesen megfeledkeztem róla, mi történik velem, csak attól féltem, hogy az az ember, aki feküdt rajtam, ne fordítsa el a fejem a másik oldalra, ne vegye el tőlem a kilátást anyámra.

Mint lángoló falak, úgy dőltek, zuhantak rám a szavai, görcs, ájulás, iszonyat fojtogatott, csak azt kívántam, mielőtt mindennek vége, taposson a lány az arcomba. De akkor a lány levegőt vett, és hangja a Trón magasságából érkező dicsőhimnuszoként zengett.

— Boldogságos anyám ugyanis csak megtántorodott, hanyatt esett előttem, és fel sem sóhajtott. És arca olyan nyugodt, olyan elmondhatatlanul és fenségesen szép volt, hogy bennem forrt, feszült, kiáltozott a büszkeség és a dicséret. És higgye el, csak arra gondoltam, hogy eztán a legsúlyosabb gyalázat se foszthat meg a legmagasabb megtiszteltetéstől, hogy anyám lánya voltam, és az is maradok.

Most lezuhantam valahonnan. Szóval én nem vagyok méltó rá, hogy valaki az arcomba taposson. Csak ő! Csak ő! De úgy tet-

szett, a lány még a markában tart, rázza a vállam és mutogatja lángoló arcát és fenyegető ajkát, holott mozdulatlanul ült, és mint a gyanútlan gyerek, nyugodt, bájos bizalommal mesélt.

— Hígyge el, hogy abban a pillanatban szipogni se mertem volna! Hogy csak azért haraptam össze a szám, hogy ne zavarjam meg búcsúnk szépségét. Hogy inkább a kedvében jártam annak az embernek, csak hogy kényelmesen feküdjön, csak hogy ne forduljon meg. És talán őszintén meg is köszöntem volna neki, hogy úgy helyezkedett el, hogy közben végig nézhettem az anyámat.

A lány sóhajtott, megsimogatta csodaszép gyertyáját, és elandalodott. És én szorongtam, de válaszolnom kellett, azt mondtam hát:

— Irigylem magát.

A lány összerázkódott, és a haragtól vagy szégyentől kigyúlt az arca.

— Ó! Hát nő maga? — bukott ki a száján.

— Nem — feleltem —, én csak az anyjától való búcsút irigylem magától.

Összecsücsörítette ajkát, megmarkolta a gyertyát, visszafojtotta lélegzetét. Aztán, mint a veszélytől menekülő halacska, gyorsan zavarni kezdte a vizet.

— Várjon csak! Még nem mondtam el mindent.

— Mégis mit?

— Hiszen a nagynénémet is látnom meg hallanom kellett. Púpos volt, öreg korára elhülyült és elgyerekesedett. Mindentől félt, és nem akart meghalni, de volt olyan elővigyázatlan, hogy egész úton, mintha csak szántsándékkal, úgy viselkedett, mint a bolond. Ha nyugodtan megy, nem nézelődik hátra, megmenekülhetünk volna. Így viszont csak az történt, aminek meg kellett történnie. De amikor aztán rajtunk ütöttek, kiabált és egyezkedni akart, eszébe se jutott, hogy az a két ember már zabolátlanul annak örül, hogy fogja átlőni a púpját. Amikor aztán letepertek, nagynéném olyan természetellenes hangon vonított és bögött, hogy az már nem volt szép. És tudja, mi volt a baja? Attól félt a szerencsétlen, hogy őt is megerősokolják, mint engem. És akkor az a másik ember, aki már rajtam mozgott, akkorát nevetett ezen, hogy még ma is érzem, hogy rázza, ütötte beleimet meg lágyékomat a nevetése. És moccani se tudtam. Rettenetes mancsa volt! És az egész az erdőben történt, és az erdő kinevetett... A madarak is gúnyolódtak, amíg el nem dördült a lövés, és akkor...

Már-már úgy tetszett, sírva fakad. De becsapott. Szinte viccelődve azt mondta:

— Jaj, bocsásson meg! Úgy jár a szám, mint egy vénasszonynak, pedig maga aludni akar.

Ezt jól megkaptam. Mint holmi libát, megtömött ezzel a sok keserűséggel, kis híján felszakította a gégemet, és ráadásul az egé-

szet azzal öblítette le, hogy a számba fröccsentette a saját, vagy valaki más halotti szennyét.

— Hát, magam se tudom — mondtam. — Aludni alighanem annyira van kedvem, mint magának. De magyarázzon meg nekem valamit! És utána csináljon velem, amit akar. Mi az, amit nem akar tudni? Mire nem akar gondolni, mit akar elkerülni?

Szemlátomást nem örült a kérdésemnek. De már nem hagyhatta válasz nélkül, és volt olyan büszke, hogy csak az igazságot mondja.

— Az anyámat.

— De miért?

— Ó, mit tudhat maga — mondta fájdalmas megvetéssel —, hiszen maga mégis csak férfi! Az anyám, ugye, halott. De miért üldöz engem? Mi hiányzik neki? Mit akar? Mért néz úgy rám, mintha a szememre vetné, hogy nem tudok meghalni! Szégyellem a dolgot, nem tagadom. De mit tehetek?

A hangja! Ó, a hangja! Csengett és illatozott, mint a méhektől rajzó legelő, hogy belefájdult a szem, feljajdult a csont!

— Maga szégyelli a hallatlan csodát — szakítottam félbe —, hogy él?

— Ó — vágott vissza —, az ilyen csodáért csakugyan köszönet jár!

Csakhogy én most már tudtam, hogy ez nyilván olyan csoda volt, mely attól, hogy a lány nem értette, egyre vakítóbb, égetőbb, szebb lett. A lány csakugyan élt. Talán a pokol kapujának támasztva a fejét elaludt, és még nem ébredt fel, jöllehet kénytelen volt felállni, és nyomorának batyujával holdkórosan elindulni, és menni, amíg ide nem ért. De miért élt? Kinek az érdeke volt, hogy éljen, és miért akarta az illető, hogy ilyen különös bélyeget viseljen?

És velem mi történt? Miféle álnok szellem űzött ide engem is? Hiszen ez nem való nekem, nem, nem való! Mint az egér, úgy rángatóztam. Méghogy én! Mit kezdjek itt ezzel az egésszel! Igen, jól mondta a lány, hogy mégis csak férfi vagyok, ő pedig mégis-csak nő, és ha remetéskedni akarok, akkor csakis egyedül remetéskedem.

Az ágy szélére ültem, és a nadrágom meg cipőm után tapogatózva csak úgy odavettem a lánynak:

— Nekem ennyi is elég. Most megírok magának egy levelet, és holnapután az igazolást is elhozhatom, hogy ez a ház mindenes-tül, ami örömeire szolgál vagy gondot okoz magának, mostantól a magáé.

Amit mondtam, az a cipőmnél is jobban meglepte.

— Magának ilyen hatalma van?

— De hiszem ez semmiség.

— Mondja meg, szépen kérem...

— Mit?

— Miért éppen maga?
 — Nem tudom. Talán félreértésből.
 — Hogyhogy?
 — Ezt most hagyjuk! Én sem értem. Vénségemre bolondot akartam csinálni magamból, remeteéletre vágytam. Ide jöttem hát az Isten háta mögé, és ez félreértés volt. Ezt most már tudom, és inkább elmegyek.
 — Hová? — kiáltott fel a lány.
 — Nem tudom. Akárhová. A Francba, ördögöket meg varjakat riogatni.
 — Csak nem bántottam meg?
 — Nem. Ez itt a maga háza, a maga szülői öröksége, és nekem nincs jogom zavarni a nyugalmát.
 Felállt, megkerülte az ágyat, odajött hozzám, és úgy tartotta elem csodaszép gyertyáját, mintha meg akarna esketni.
 — Ki mondta az előbb, hogy annyira kifárasztotta a gyaloglás, hogy akkor se bírma felállni, ha kigyulladna alatta a szalmazsák? Most mit gyek?
 Kényelmetlen, bizonytalan út előtt álltam, legalább a cipőm legyen jól befűzve. Már csak azért is, hogy ne kelljen nézmem a bűvös gyertyát. Csakhogy valami feltolta az állam, valami megemelte a szemhéjam, és egyszerre csak megláttam a lány félnk, alázatos mosolyát. Ez a mosoly a részvétemért esdekelt, és a megvető együttérzés, ami a meggyalázott és elárult nőkben minden szégyenlős férfi láttán feltámad, olyan fájdalmas-széppé tette, hogy lankadó erőmből csak rekedt válaszra futotta:
 — Kipihentem magam, most már elmehetek.
 Akkor a lány felkiáltott:
 — Sehová se megy!
 — Mennem kell —, mondtam. — Megmagyarázom. Maga nyugalomra vágyik, én is azt keresem. Így nem találunk rá.
 — Nyugalomra? Az csak a sírban van.
 Szavai szíven ütöttek. Nem, belém rúgtak. Lám, milyen ő, és milyen vagyok én!
 De még ellenkeztem:
 — Már megmondtam.
 — Ezt megnézem!
 És még mielőtt észbe kaptam volna, szédítő, örvénylő sötétség vett körül. És hallottam a lány hangjának megsokszorozódott visszhangját, de a kezem meg a lábam hiába kerestem. És gondolkodni szerettem volna sok mindenről, de már ismét az ágyban feküdtem, és bebeszéltem magamnak, hogy jobban teszem, ha reggelig már semmin se töröm a fejem.
 Csak lassan szoktam meg a kísérteties félhomályt, szemem előtt a lány rőt hajának és méregkék szemének visszfénye cikázott. És ebben a félhomályban a lány most levetkőzött, felakasztotta valahová a ruháját. Aztán hátat fordítva nekem leült, felvette a háló-

ingét, És akkor, mint aki rájött, hogy hol van és mi történik vele, elhagyott a türelmem, és szólni akartam a lánynak, hogy bújjon a dunyha alá, és aludjon el, azonnal aludjon el. De tudtam, hogy ez nem fog sikerülni, és keservesen felnyögtem:

— Szép kis remetéskedés!

Még mindig háttal ült nekem. Most megfordult, és megkérdezte:

— Kíván talán valamit?

Elállt a szavam. Mi köze hozzá, mit kívánok! És hogy képzelem, hogy gondolkodom valamire, hogy kívánok valamit!

— Semmit — feleltem —, vessen már keresztet, kérem, és aludjon!

Szerettem volna, persze, elaludni, hogy elmeneküljek mindattól, ami rázta, csigázta a testem, mert ezek a dolgok túl voltak azon a szűkre szabott határon, amit figyelmem befoghatott és akaratom uralhatott. Hiszen ez a lény a titokzatos, gyilkos hozományával most csábított engem, olyan erősen, olyan parancsolóan vonzott, hogy már-már úgy tetszett, a markában tart. És miért? Hogy lás-sam a csodát, hogy csakugyan él? Hogy hibbant tanúja legyek ennek a csodának, aki csak hitványságokra gondol? Vagy hogy imádkozzam? Miért? Kiért? Háborogtam, káromkodtam. Szidtam magam, hogy bamba és határozatlan vagyok. Mégis csak men-nem kellett volna, még ha a lány eloltotta is a gyertyát, mert most már láttam, hogy ez nem való nekem, nem való. Ó, nem! Dehogyan való ez nekem!

Csakhogy nem jött álom a szememre. Akkor hát próbáltam komolyabb dolgokra gondolni, mint amilyen a sötétség néma ölelé-sében riasztóan kihunyó szikrázás volt. De hiába kerestem ismeretlen arcomat, elszállt ifjúságom gaz felverte üszkös romjait, szívem törmelékét. Viszont egyvégtében az elpusztíthatatlant láttam, a szenvedélyt meg a bánatot. Fáradtságomra gondolva azzal biz-tattam magam, hogy most már csak elszenderedem. De nem jött álom a szememre.

Néztem hát a hold fényes sávját, és akkor eszembe jutott a nagy barna vipera.

Most sajnáltam a kígyót. Igazságosabbnak és jobbnak találtam, mint amilyen én vagyok, és olyan bizodalommal vártam rá, mint-ha csak tudnám, hogy biztosan eljön, s én mindezt elmondom neki. Lassan belefáradtam a várakozásba, és talán el is aludtam volna, de hirtelen megrándult a testem, mintha már a vipera köz-el-ségét érezné.

A lány is felébredt, és riadtan kérdezte:

— Valami baj van?

— Nincs — feleltem —, csak a viperáról álmodtam.

— Én is.

Ettől jobban megijedtem, mint félálomban a viperától.

— És mit álmodott?

— Ó! Aludjon inkább!

Jó, de hogy aludjam el? Megpróbáltam kitalálni, vajon mit álmódott a lány. De pilledt voltam már, kérdésekre csak a csintalanságra mindig hajló, legalantasabb érzékeim válaszoltak, úgy éreztem, összetekeredve fekszem a lány keblei közt, lassan nyugtogatom kopasz fehérlő nyakamat, mulatságosan összelapított fejem immár a tavrózsa bimbójához hasonlít, melyet az éppen kiszáradt iszap vetett ki, és ajkam már közeledik a lány gyanútlan és nyugodt ajkához. De mert nem ért el odáig, arra gondoltam: óvatosan, hogy a lány semmit se érezzen, kiegyenesítem kígyótestem legalább egy gyűrűjét. De ehhez a mellkasomat is meg kellett volna emelnem, s ettől, persze, nagyobb súly nehezedett volna a lány keblére. Dermedten lehunytam hát elkeskenyedett szemem, és visszafojtottam lélegzetemet. Csak fel ne ébredjen! De kígyótestem egy része eközben már annyira kinyúlt, hogy nem bírta tovább támasz nélkül, és hanyatlani kezdett. Aztán görcsbe rándultam és úgy tátogtam, mintha a végemet járnám. Aztán zokogás rázta a bensőmet, de mert csak vipera voltam, legfeljebb sziszeghettem volna. És aztán...

Álmomban alighanem megvonaglottam.

Aztán, felébredve, megkérdeztem a lánytól:

— Alszik?

— Nem.

— Miért?

— Eszembe jutott az a koporsóban fekvő halott.

Meglepődtem. Nem a lány idézte elő rémálmaimat? Nem fog örületbe kergetni?

De hirtelen világosság gyúlt az agyamban.

— Mi lenne, ha most, éjjel odamennénk, és eltemetnénk?

— Most? Miért?

— Hát, biztosan kellemesebb volna most, hűvösben ásni, mint napközben. Meg aztán az a hulla is talán szebb volna holdfényben. És megszabadulnánk nyomasztó álmainktól.

— Értem. Olajra akar lépni.

Ez szíven ütött. Szavai, mint a tűk, az ereimig hatoltak. Lehorgasztottam az orrom.

— Nem — hazudtam —, nem akarok elmenni.

— Szó sem lehet ilyen kalandról. Maga fáradt. Arra se gondol, hogy itt már a hegyek között van. Reggelre biztosan belázasodna. És ki tudja, hány napig kellene nyomnia az ágyat. Éppen most, amikor minden olyan gyönyörű itt!

Ez persze komoly és vitathatatlan érv volt. Kétségtelen, hogy hajlamos vagyok a megbetegedésre. Ha csak egyedül lennék itt...

Körtvélyessy Klára fordítása

KOVALCSIK KATALIN

Lankó Józseffel

Lankó József tizennyolc éve papja a Baranya megyei, kb. 1050 lakosú Alsószentmártonnak, amely a zömében horvát lakosság elköltözésével mára már román anyanyelvű cigányok lakta falu lett. A lakosság többsége hagyományos foglalkozása, a kosárfonás révén korábban is a Dráva mentén élt, tehát szerb környezetből érkezett jelenlegi lakóhelyére. A lelkes tulajdonképpen a munkanélküliséggel együtt költözött a faluba 1989-ben. Azelőtt hét évig Siklósról, két évig pedig Nagyharsányból járt ide.

Hagyományosan milyen szerepe van az egyháznak az Ön által ismert cigány emberek életében?

Tapasztalatom szerint a cigányok alapvetően istenhívők, legalábbis akikkel eddig találkoztam az életem során. Ugyanakkor ez autonómnak nevezhető istenhit, ami nem mindig fedti teljesen azt, amit az egyházak istenhiten, pontosabban vallásosságon értenek, vagyis az egyes egyházak sajátos szokásait. Ez a hit mégis táplálkozik egyházi gyökerekből, illetve egyházi közösségből. Vannak olyan alkalmak az életben, amikor nagyon is fontos az egyházhoz való kötődés. Ilyen a kereszteleés és a temetés, az élet két szélső határhelyzete, amelyet az élet két fontos pontjának tartanak.

A születéstől a kereszteleésig megpróbálják a gyereket óvni — ezt ők nem így mondják, de mégis — valamiféle gonosznak az ártó hatásától. Nagyon érdekes, hogy ezek a tiltások, amelyeket általában babonának szoktak tartani, de amelyek az ószövetségi vallási törvényekben is megtalálhatók, valójában higiénés törvények. Nem szabad a kicsi fölé hajolni és megcsodálni, vagyis óvni kell a fertőzés veszélyétől. Vagy: nem szabad kivinni éjszaka, nem szabad idegeneknek bejönni már este, sötétedés után, amikor nyugalom van — tehát sok olyan, körülbástyázó szokás, ami tulajdonképpen az újszülött és az anya védelmét jelenti. A kereszteleés ezek a tiltások megszűnnek, és e mögött az a hit van, hogy a kereszteleés révén a gyerek már az Istenhez tartozik. Ez pedig már pontosan megfelel a keresztény egyházak hitének, mert a teológia tanítása az, hogy a keresztség Isten gyermekévé és az egyház közösségének tagjává tesz. A cigányok is azt feltételezik, hogy Isten ettől kezdve apaként védi a gyermeket, és ezért nem kell többé praktikákkal körülvenni.

A kereszteleő egyébként az első gyerek születésénél a legnagyobb ünnep. Ilyenkor nagy összejövetelt, ún. komabált rendeznek. A falu cigánysága ugyanis megőrizte azt a hagyományos szokását, hogy esküvőt nem tartanak, hanem az asszonyt egyszerűen „hazaviszik”. Az első gyerek születése ad értelmet a kapcsol-

latnak, ezért a keresztlő egyben a fiatal pár ünnepe is. Hivatalos házasságkötésre általában csak több évi együttélés után kerül sor.

A halál esetében pedig azt tapasztaltam, hogy nagyon erős a halottakkal való kapcsolat és a temetés alkalmával igénylik az egyházi szolgálatot. Úgy gondolják, hogy az emberhez méltó temetéshez hozzátartozik az egyházi szertartás. Itt az elmúlt tizennyolc évben mindenkit egyházi szertartással temettek. Volt, akit nem katolikus szertartással, de az tulajdonképpen nem lényeges, mert akkor is ott volt valamelyik egyház papja. Olyanról sem tudok sem itt, sem Siklóson, hogy cigányt polgári temetéssel temettek volna.

Az egyházi szolgálat igényének az az alapja, hogy mindent meg akarnak adni a halottnak ahhoz, hogy békességben nyugodjék. Ha valaki kimegy a temetőbe és körülnéz, akkor azt látja, hogy a falu szegénységéhez képest borzasztóan gazdag temető van itt. Ami a maga módján gazdag, merthogy mindent meg akarnak adni a halottnak. Ha pedig olyan haláleset történik, amely valóban egészen váratlan vagy tragikus, akkor még fokozódik a „megadni mindent” kívánsága. Ilyenkor akár adósságba is belemennek azért, hogy mindent megtegyenek a halottért.

Miből áll az a „minden”?

Több dologból. Először is a virrasztásból. A halálesettől a temetésig minden éjszaka virrasztanak, ami régebben az erős szolidaritásnak, az összetartozásnak az alkalma volt, de az utóbbi években ez kissé föllazult. Azelőtt, ha halott volt, akkor elcsöndesedett a falu, nem volt zeneszó, nem volt mulatozás, mindenki tiszteletben tartotta a halottat, akkor is, ha nem az ő rokonságához tartozott. Most azért már előfordul, hogy van halottvirrasztás is, meg diszko is egyszerre a faluban. A halott megbecsüléséhez tartozik továbbá, hogy a virrasztókat itallal és cigarettával tartják jól nálunk a virrasztás idején, illetve van a temetés után közvetlenül és negyven nappal később is egy halotti tor, ahol az elhunyt kedvenc ételeit főzik.

A temetéskor odateszik a koporsóba a halott használati tárgyait, a pipáját, a ruháját, vagy egy üveg pálinkáját, szóval ami egészen szorosán őhöz tartozott. Nagyon sokan temetkeznek kriptába, viszonylag kevés a sima földbe temetés. Ezzel tulajdonképpen házat kívánnak építeni a halottnak, amit nemcsak kimeszelnek, hanem néha még ki is hengerelnek, mint a szobát; terítőt szögelnek a falra, hogy lakályos legyen, vagy szőnyeget terítenek bele, tehát tényleg otthonossá igyekeznek neki tenni. Fontosnak tartják a sírkövet, amelybe fényképet is rakatnak. A sírra koszorúkat, virágokat tesznek, tehát fölülről is kidíszítik a halott „házát” és ezt később is folytatják: főleg ünnepnapokon díszítik a sírokat.

A Mindenszentek egészen nagy ünnep, amikor — tényleg nem túlzás — van, aki talicskával viszi ki a vágott virágot a temetőbe, és a rokonságból mindenkinek ad belőle egy nyalábbal. Nagyon szép látvány, ahogy ezek az emberek kiosztják a virágaikat. Karácsonykor fenyőágot szaloncukorral visznek ki a sírokra, húsvét-hétfőn pedig mindenki a temetőbe megy délután. Visznek a sírra

tojtást meg gyertyát a halottaknak. Mindezt azért, hogy részük legyen a család ünnepe.

Több vonatkozásban is látszik tehát, hogy az emberek azzal, hogy meghaltak, ugyanúgy tagjai maradnak a családnak. Nagyon érdekes kettősség, hogy egyrészt él a halottaktól való félelem, vagy hogy jobb a távolságot tartani velük szemben, másrészt viszont továbbra is beletartoznak a családba, és részük van az ünnepekben. Nem ritka az sem, hogy valaki kimegy a temetőbe, és elmeséli az anyjának vagy más rokonának, hogy mi történt, mi újság, beszélget vele és jó tanácsokat kap tőle, tehát egészen élő kapcsolatot tart fenn a halottakkal. Ez a halál utáni életnek a hite, mely szerint a halott elment ugyan egy más világba, de nem pusztult el igazán, hanem lehet vele továbbra is valamilyen szinten kapcsolatot tartani.

A papi szolgálatot kizárólag a temetés alkalmával igénylik?

Korábban kezdődik. Sokszor megesik, hogy ha valaki beteg, akkor eljön külön imádkozni a templomba, gyertyát gyújt, vagy misét kér a gyógyulásért. Tehát az egészség megőrzésében is fontos szerepet játszik. Nagyon érdekes egyébként, hogy ezek a tevékenységek tulajdonképpen megfelelnek a katolikus egyház néhány szokásának. Ilyen például a betegek kenete mint szentség, ami kifejezetten a beteg erősítését és lelki vigasztalását szolgálja. Ez az igény nem elsősorban abban nyilvánul meg, hogy a beteghez papot hívnak. Sokkal inkább abban, hogy valamelyik hozzátartozó a templomban imádkozik, vagy imádságot kér a betegért.

A másik alkalom, ha valaki nagyon hosszan haldoklik, és lát-szik, hogy már csak szenved, akkor papot hívnak, hogy meg tudjon halni békességben. Emögött néha kimondottan, néha kimondatlanul az a feltételezés él, hogy valamely bűne miatt nem halhat még meg. Ilyenkor hívják a papot, hogy rendezze ezt a dolgot, vagy a beteg meggyónhasson, ha magánál van; ha pedig nincs magánál, akkor azért, hogy legalább imádkozzon érte a pap. És valóban, tapasztalataim szerint előfordult, hogy a gyónás után hamarosan meg is halt a beteg, de volt, ahová többször is elhívtak, mert úgy gondolták, hogy azért van még életben, mert biztos maradt valami bűne. Volt olyan is, hogy a férj is meggyónt egy hét múlva, mert feltételezte, hogy az ő bűne miatt nem tud meghalni a felesége. Egészen döbbenetes gondolkodás.

A temetés után pedig, amikor a család félni kezd a halott visszajárásától, vagy ha találkoznak a visszajáró halottal, akkor jönnek, hogy misézzünk érte, vagy hívnak házat szentelni, ami megint csak a halott érdekét szolgálja, mert azt kívánják, hogy imádsággal vagy a misével adjunk a halottnak még valamit, ami megnyugtatja őt.

Amikor a család fél, mert éjjel zörgést hallanak, vagy látni vélik a halottat, akkor szólnak, hogy jöjjenek el, szenteljem meg a házat, aminek az egyszerűbb formája szokott ilyenkor megtörténni. Van a házszentelésnek egy másik formája is, de az nem a halálhoz

kapcsolódik. Itt ennek az egyszerű formája az, hogy összegyűlnek a családtagok vagy a rokonok, általában a vasárnapi mise után vagy ilyen alkalmakkor, imádkozunk, majd szentelt vízzel meghintem a házat, és ez visszaadja a lelki nyugalmukat. Tehát a temetés, a mise és a házszentelés a három megbékítő, megnyugtató alkalom, illetve szolgálat.

Mennyire igénylik a cigány emberek a személyes kapcsolatot?

A cigányoknak mindig is volt arról egyfajta képük, hogy mire való a pap egy közösségben. Az említett szolgálatokat akkor is kérik, ha egyébként nincs a pappal személyes kapcsolatuk. Tehát ez nem kötődik feltétlenül a helyben lakó paphoz, sem személyes kapcsolathoz, hanem a papi szolgálat iránti igényhez.

Az én helyben lakásom megváltoztatta az egymással való kapcsolatunkat. Régebben például a gyerekek többnyire csak akkor láttak papot, amikor temetés volt, és ezért a pap fekete ruhája és a halál rokon dolgok voltak a szemükben: a viláért sem nyúltak volna hozzá a papi ruhámhoz. A mostani gyerekek viszont, akik itt nőttek föl a templom körül, temetés után fogják a ruhámat, és behozzák minden félelem nélkül. Nem gondolják többé azt, hogy ez fekete gyászruha. Tehát oldódott bennük a félelem. Nyilvánvaló, hogy a tizenhét év során valamilyen szinten mindenkivel kapcsolatba kerültem, ezért elvárják, hogy ne csupán vallási funkciókat lássak el, hanem segítsék is az embereket. Ezért ha nem úgy segíték, ahogy szeretnék, vagy nem elég szívesen segíték, mindjárt megkapom, hogy „Hát milyen pap vagy te!”.

Milyen segítségeket igényelnek?

Nagyon egyszerű, elemi segítségeket. A legelső dolog, amihez pap kell, ha hivatalos papírt vagy levelet kell kitölteni vagy elküldeni, vagy meg kell érteni, hogy miről szól egy határozat, szóval ilyen egészen egyszerű dolgok; vagy hogy mihez van joga, mit lehet kérni a hatóságoktól. Egészen odáig, hogy van-e mit főzni vagy nincs, és van-e mit enni vagy nincs, és tudok-e adni valamit, vagy orvosért telefonálni, vagy adott esetben kisebb felcseri szolgálatot ellátni. Most is van például két cukorbeteg, akiknek a család nem meri beadni az inzulint. Én járok injekciót beadni.

Az is természetes lett az elmúlt tizenévben, hogy a gyerekeknek van hitoktatás, illetve alkalmanként a felnőtteknek is van bibliaóra, tehát hogy ilyen irányú ismereteket is lehet szerezni. Ezenkívül van gyóntatás, ami nem abból áll, hogy az ember beül a templomban a gyóntatófülkébe, és várja az embereket. Hanem elsősorban abból, hogy időnként jönnek az emberek a problémáikkal, és nyilván olyanokkal, amiket egészen bizalmasan kell kezelni, és akkor az attól kezdve gyónásnak számít. Viszonylag nagy igény van az ilyen mentálhigiénés szolgálatra — hogy ne a teológia nyelvén fejezzem ki magam —, ahol az emberek tényleg elmondják a problémáikat, illetve megoldásokat keresnek a nehéz élethelyzetekben.

Ezek szerint alkalmazkodni kell a helyi szokásokhoz és igényekhez?

Nem mindegy, hogy az ember melyik végéről közelíti meg a dolgokat. Ha a teológus oldaláról közelítem meg, akkor papként nekem nyilván az a dolgom, hogy az egyház által hirdetett üdvösséget megfogalmazzam, és érthetővé tegyem az emberek számára, valamint megpróbáljam velük elfogadtatni úgy, hogy attól kezdve élni tudjanak benne. Ez lehet egyfajta misszionárius megközelítés. De szerintem van egy másik mód és út, amikor nem az én rendszeremből indulok ki, a teológiából, hanem odafigyelek a másik emberre. Megpróbálom megismerni, megérteni, elfogadni az ő hitét, és megpróbálunk attól kezdve közösen haladni egy úton, ahol az én hitem és az ő hite időnként találkozik, építi egymást vagy hat egymásra. Ez nyilván nem válik kattogó, katekizmuszerű vallásossággá, de az biztos, hogy sokkal több köze van az élethez. Mindenesetre szerintem ez az emberségesebb, mert a legkisebb hitet is, ami létezik a másik emberben, becsülni és értékelni kell, és nem szabad mindenre ráerőltetni az egyházi dogmákat. Ezzel nem a kereszténység ellen beszéltem, mert ugyanakkor, ha megkeresem az emberekben a hitet, és merem tisztelni és elfogadni, akkor ez azért az esetek többségében megfelel egyfajta keresztény elvárásnak vagy hitnek.

Arról sem szabad megfeledkezni, hogy ezek az emberek a korábbi évszázadok során már kapcsolatba kerültek a kereszténységgel a görög keleti egyház révén. Ennek a hatása az ünnepeiken is látszik. Például november 21-én tartják az ún. *rangilut*, amely családi fogadalmi ünnep. Ilyenkor nem dolgoznak, és ünnepi ételeket esznek. Néhány család még ma is megtartja a szerb karácsonyt is. A kereszténység bizonyos eszméi tehát tulajdonképpen mélyen meggyökereztek bennük.

Vajon van-e arra lehetőség, hogy a többség-kisebbség viszonyában az egyház segítségével pozitív változás következék be?

Ez nagyon fontos. Az ittenieknek hatalmas élmény volt az első időkben, hogy kirándulva betértünk valamelyik szomszédos templomba misézni, ahol jelen volt az ottani plébánia népe, s azok kedvesen fogadtak bennünket, beszélgettek velünk. Hallatlanul nagy élmény volt, hogy „nahát, az egyházban itt is itthon vagyunk, meg ott is, és kedvesek hozzánk”. Ez nagyon pozitívan hatott azokra az emberekre, akik ezt megélték. Persze sok függ attól, hogy van-e az egyes helyi egyházakban, egyházközségekben ilyenfajta nyitottság. Nyilván sok múlik az illető lelkipásztor személyén és azon, hogy egy templomnak a hívő népe hogyan reagál a cigányok jelenlétére.

Siklósi káplán koromban lassan kialakult az, hogy vasárnap este sok cigány jött misére. Először alaposan megnézték őket, de egy év alatt eljutottunk odáig, hogy amikor mise után megálltak beszélgetni a templom előtt, már nem különültek el a cigányok meg a magyarok, hanem beszélgettek egymással is. Persze nyilván lehet sorolni ezer ellenkező példát is, és én magam is tudok olyan papot, aki elküldte áldozáskor a cigányokat, mert nemigen tetszett neki, hogy kivonultak oda. Ez bizony nagyon nagy felelőtlenség, és nagyon ellentmond a keresztény szeretetnek.

Vannak külföldi kapcsolataink is, főleg a német katolikus egyházzal, így fiataljaink elég sokszor megélhetik azt, hogy az egyházban elfogadják őket. Most már nyolc éve rendezünk olyan nyári táborokat, ahol együtt vannak a mi cigány fiataljaink, esetleg egy-két magyar fiatal, német fiatalok, jugoszláv cigányok, muzulmán cigányok Boszniából, tehát hat-hét nációt össze lehet számolni egy-egy táborban. Voltak románok is egy időben, tehát egészen színes csapat. A tábor folyamán kifejezetten azt próbáltuk tanulni, hogyan lehet a másikat elfogadni, megismerni: más nyelven beszél, de azért meg tudjuk egymást érteni; más ízű, amit főz, mint amit megszoktam, de azért azt is meg lehet enni; uram bocsá', lehet szerelmesnek lenni belé, meg egyéb ilyen örömök az életben. Alakultak is nagyon szépen személyes kapcsolatok, barátságok. Azt gondolom, hogy az egyház nemzetközi jellege nagy lehetőséget ad arra, hogy mindenki beleférjen.

Itt helyben is történt egy példaértékű eset. Falunk sokac falu volt régen, és bizony nem mindenki örült a sokacok közül annak, hogy templomuk a cigányoké lett. Éppen most ősszel volt a templom 200 éves, és ebből az alkalomból sajtón, és templomi hirdetésekken keresztül meghívtuk a falu régi lakóit, akik el is jöttek. A mise egészen döbbenetes volt, három nyelven énekeltünk. Asszonyaink kalácsot sütöttek, és a mise után mindenkit körbekínáltak vele. Szóval nagyon jó volt együtt, és így földoldódott az évszázados feszültség. A sokacok közül többen is kimondták, hogy már itt volt az ideje, hogy ezeket a régi feszültségeinket elfelejtsük, és elfogadjuk ezt az új helyzetet.

Hogyan lehetne ezt a szemléletet szélesebb körben érvényesíteni?

Sajnos a teológiai főiskolák anyagából teljesen hiányzik az ilyen irányú szemlélet tanítása és az ilyenféle terepgyakorlat. Egy időben küldtek ki hétvégekre a plébániákra papnövendékeket az egyházmegyéből, s hozzám is kerültek srácok. Volt egy klasszikus eset, amikor két városi panelgyerek szeminarista került ide. Azt mondtam nekik: „Ott a fejsze gyerekek, ha fáztok, vágjatok fát, rakjatok tüzet!” Nekiálltak fát vágni, de nem mentek semmire. A Pali gyerek meg, aki egyébként kiségitős, egy ideig csak nézte őket, majd kikapta a szeminarista kezéből a fejszét, és egy perc alatt összevágott egy kosár fát, megrakta nekik a tüzet. Arról van szó tehát, hogy a teológus él a maga városi világában, és ezt a fajta praktikus tudást, amit egy cigány öt éves korától tud, nem ismeri. Ugyanakkor bizonyos élethelyzetben kiderül, hogy ez hallatlanul nagy érték. Ezeket az értékeket kell megtalálni ezekben az embereken.

Nagy a veszélye annak, ha a cigányokat „föl akarják emelni”. Borsózik az ember háta tőle, amikor fölemelési programokat dolgoznak ki, vagy egy-egy ember nekiáll, hogy fölemelje magához a cigányokat. Ez abszolút embertelen, mert ellentmond a másik ember méltóságának. Hiszen a zsidó-keresztény hit szerint az ember Isten képmása, és független attól, hogy milyen helyzetben él.

Mégis, hogyan lehetne elindulni?

Csak úgy lehet elindulni, hogy a személyére figyelünk, tehát személye méltóságát kell megbecsülni, s azokra az értékekre odafigyelni, amiket a személy és a közösség hordoz. Majd abból kiindulva, abban együttműködve vagy -élve mellétehetem az én értékeimet. Mert lehet, hogy szükségük is van rá, és segít rajtuk, de az is lehet, hogy nekem is szükségem van az övékre. Csak így jöhet létre valamilyen természetes egység.

Azt gondolom, hogy a maga környezetében, a maga közösségében ezt mindenki megteheti valamilyen szinten. Főleg, ha pedagógusnak vagy papnak készül, akkor eleve egy közösséghez szól a küldetése. Nagyon nagy problémának látom egyébként, hogy a falvakból eltűntek a tanítók. Ide is máshonnan járnak, főleg Siklósról. És hogyha valaki állandóan az óráját nézi, hogy mikor mehet már haza, akkor nem elérhető az emberek számára.

Minden kis faluba kellene helyben lakó értelmiség, orvos, tanító vagy pap, amire ténylegesen szükség van. Iskolapéldának szoktam emlegetni Tótokföldjét, ami itt található két kilométerre, egy kis puszta. A háború előtt nem volt 100 lakosa sem, de volt színjátszó csoportja. Ami azt jelenti, hogy ott az iskolaterem eleve úgy volt megépítve, hogy az egyik vége oltár volt, ami lezárható, a másik vége színpad volt, közepén osztályterem, aszerint forgatták a széket, ahogy éppen kellett, és ott lakott a tanító a családjával ugyanabban az épületben. Ez a tanító minden télen a falu ifjúságával begyakorolt egy színdarabot, amit otthon is, meg máshol is előadtak. A tanítónak hallatlanul nagy szerepe volt nemcsak abban, hogy tanította a gyereket írni, olvasni, hanem az egész közösség formálásában nagyon fontos volt az ő személye. Most az ilyenfajta értelmiség hiányzik ezekből a kisfalvakból, illetve ezeket a kommunisták szándékosan irtották ki a körzetesítéssel, de ha azt akarjuk, hogy ezek a falvak éljenek tovább, akkor arra van szükség, hogy legyenek emberek, akik odaköltöznek.

Végül hogyan foglalná össze az egyház közvetlen jelenlétének az értéket ebben a faluban?

Ha a Szentírás tanítását nézem, az alapvető emberi értékrendet ad. Ha pedig a cigányok saját törvényeit, amelyek nincsenek leírva, de életükből és kapcsolataikból kiolvashatóak, ezek is alapvető emberi rendet adnak, és ez a kettő nincs igazán messze egymástól. Ha az Ószövetséget nézem, akkor főként nincs. Az, hogy itt létezik egyfajta egyházi élet, azt jelenti, hogy bizonyos rendszerességgel összejönnek emberek a templomban imádkozni, és van egy mag, amelyik megpróbál valamilyen szinten tudatosan Jézus-követő lenni. Ehhez hozzájönnek még az egyházon belüli szélesebb kapcsolatok, és ez megteremtett egy olyan helyzetet, hogy nem abszolút reménytelen minden. Hogy egészen nehéz helyzetekben is van még egy kicsi továbblátás vagy továbblépési lehetőség, és nem veszett el, nem sülyedt el minden a nyomorba, nincsbé és a munkanélküliségbe. Tehát, hogy valahol a reménység megvan, hogy mégis lehet tovább csinálni. Ez az, amit az egyház adni tud, hogyha jelen van.

CURSILLO

A mozgalom Spanyolországban, Mallorca szigetén jött létre, az 1936-tól 1939-ig tartó polgárháborút követően, melyben 500 ezer ember, köztük az egyházüldözés következtében négyezer pap vesztette életét. Az egyházban ebben az időszakban a legaktívabb és átfogóbb ifjúsági munka a Santiago de Compostelába, Szent Jakab sírjához szervezett zarándoklatok voltak, bizonyítva, hogy az egyház is képes tömegeket megmozgatni, nem csak az uralmon lévő antiklerikális erők. Lelki vezetőjük Manuel Apareci és munkatársai a zarándoklat vezetői számára rövid tanfolyamokat terveztek, hogy a zarándoklat vallásos tartalmat kapjon. 100 ezer fiatal akartak meggyerni. A tanfolyam egy hétig tartott, és egynapos lelkigyakorlattal kezdődött.

Innen ered a cursillo mozgalom neve: megszületése 1943 nagyhete utáni időszakra és a tanfolyamok szervezésébe bevont Eduardo Bonnin tevékenységével kapcsolatos. Bonnin alapgondolata, hogy az embereket nem az intézmények mozgatják, hanem az a közvetlen környezet, amelyben élnek. A környezetet kell megváltoztatni. Csak azokra vagyunk hatással, akik környezetünk részei. A szívükhöz kell elsősorban szólni, nem az értelmükhöz. Nem tanítani, hanem meggyőzni kell őket. Bonnin a tanfolyamot három napra és egy estére sűrítette, hiszen az emberek nem tudnak egy hetet szakítani az idejükből. A módszert úgy dolgozta ki, hogy alkalmas legyen a különböző társadalmi és kulturális rétegek, hívők és hitetlenek meggyőzésére. Így váltak a tanfolyamok lelkeségi megújulási mozgalommá, melynek további neves személyiségei Sebastian Gaya pap és Juan Hervas, Mallorca püspöke.

A cursillo ugyan sajátos módszer, de szerves része a lelkipásztori munkának. A helyi egyházban a mozgalom mindig az egyházmegye vezetőjének engedélyével, szerencsés esetben részvételével indul. A mozgalom vezetői világiak és egy pap, akit az egyház-

megye vezetője bíz meg. A tanfolyamokat papok és világi munkatársak tartják. Ezen többnyire külön vesznek részt a férfiak és a nők, hogy az oldott, őszinte, baráti légkör gyorsan kialakuljon. A férfiakat, ismerve visszafogottságukat, általában előbb hívják meg. Olyanokat, akik a kereszténységet már ismerik, életük rendezett vagy rendezhető, és alkalmassá válhatnak kereszténységük továbbadására. Hasznos, ha a tanfolyamra jelölteket a javaslat alapján a munkatársak személyes beszélgetés során felkészítik. A tanfolyam három napig tart, a résztvevők száma 25 fő körül van.

A cursillo idején az elmékedéseket és előadásokat papok és világiak vezetik. Az előadások inkább beszélgetések, mert nagy szerepet kapnak bennük a hasonlatok, példák, személyes élmények, a tanúságtétel. Az előadások témája kötött, a nemzetközi gyakorlatban kialakított vázlatokon alapulnak. Hasonló módon rögzített a három nap programja is.

A pap által vezetett elmékedések a legfontosabb emberi kérdésekre adnak választ: Ki vagyok? Kicsoda Krisztus? Hogyan néz rám Krisztus? Hogyan kell Krisztusra nézнем? Mit kíván tőlem Krisztus?

A világiak keresztény életükről beszélnek, arról, hogy mit jelent számukra az egyház, a hitélet, az apostoli munka, a felelősség a közösségért és a viláért, hogy miként alakítják ki közösségi életüket.

A három nap igen rövid, ezért a cursillo a bemutatott módszerrel — a kereszténység lényegére összpontosítva — kívánja elérni, hogy a résztvevők szembesüljenek önmagukkal és Istennel. Barátságot kössenek Krisztussal, megtapasztalják a közösség örömét, mert csak így vállalhatják az apostoli küldetést. Sokak számára az Istennel létrejött személyes kapcsolat megrázó élményt jelent, életét megváltoztatja, új irányba, Isten felé fordítja.

A hazatérő cursillista élménye hamarosan elhalványul, ha azt tovább nem táplálja. Erre három támaszt kap útravalóul:

— rövid útmutatót, mely program a hitélet elmélyítéséhez, a hitismereti tanulmányok végzéséhez, és az apostoli munkához;

— a kis közösség befogadja, és segíti a megkezdett úton;

— a csoportok találkozója az ultreya (magyarul „előre”, s biztatást jelent), ahol a csoportok beszámolóikkal egymás példájából merítenek; a találkozó végén lehetőség szerint szentmisén vesznek részt, vagy szentségimádást tartanak a helyi adottságok szerint.

A cursillo életében a csoportnak van a legnagyobb jelentősége. Ez segíti a cursillistákat a kitartásban, és tartja fenn ezáltal az egész mozgalmat. A csoportokat 3-5 fő alkotja, melyben nők és férfiak együtt lehetnek. Az összejöveteleket ideális esetben hetente tartják egy-másfél órára. Megbeszélik a lelki útmutató szerint az elmúlt hét eseményeit, sikereit, kudarcait. Beszámolnak közösen végzett apostoli munkáikról. Az összejövetelt mindig a Szentlélek segítségül hívásával kezdik, és hálaadással zárják.

A cursillo nem elkülönülő mozgalom az egyházban, csupán módszere sajátos, mellyel a keresztényeket az egyház kovászává kívánja tenni, és a kereszténységet az idegen szellemű emberekkel meg akarja ismertetni. Végző célja, hogy az egyháznak megújulásában még nagyobb lendületet adjon, és ezzel II. János Pál pápa felhívására részt vállaljon a világ újra evangelizálásában.

1949 óta az egész világon mintegy 15 millió katolikus végzett cursillót. Magyarországon 1989. április 13-16. között Iszkaszentgyörgyön tartottuk az elsőt bécsiek, élükön a spanyol Josef Cascales klaretiner szerzetes pap irányításával, aki 1960 óta a mozgalom elindítója német nyelvterületen. 1991-ben Szombathelyen kanadai magyarok és Gaál Jenő verbita szerzetes pap szervezte meg az első tanfolyamot. Azóta valamennyi egyházmegyéből összesen 5100 fő részvételével 193 cursillót tartottunk. Magyarországi munkacsoport közreműködésével 1991-ben megtartottuk az első tanfolyamot Erdélyben, Gyergyó-Szárhegyen. Azóta több résztvevőnk volt a Vajdaságból és Szlovákiából.

Jelenleg öt egyházmegyeinkben működik

szervezett munkacsoport. Arra törekszünk, hogy munkánkat országos szinten is összehangoljuk, ezért az elmúlt évben nemzeti munkacsoportot választottunk. Országos hírmondónk a „de colores”, amely egyben a köszöntésünk is (színes-pompás), de valamennyi egyházmegyei munkacsoportnak van saját híradója.

RÉBAY LAJOS

A NEOKATEKUMENÁLIS ÚT

Az Út Spanyolországban, Palomerész barakkjaiban indult, rendkívül szegény, a társadalomból kirekesztett emberek között. Harminc évvel ezelőtt Kiko Arguello spanyol festő belső indíttatásból ment a barakkok közé, hogy együtt éljen a legnyomorultabbakkal. Annyira szegények voltak, hogy nem védekeztek Isten Szava ellen, elfogadták, hogy bűnösök, hittek Jézus Krisztus megbocsátásában, mert tapasztalták szeretetét, így kapták meg a Szentlelket, és Ő cselekedett bennük. Kezdett megszületni köztük a szeretet és az egység: „a koinoia” olyan közt, akik emberileg még csak emberi lények sem voltak. Ez volt az alaptapasztalat; ezért az Út a megtérés útja: el kell fogadnunk, hogy bűnösök vagyunk, hogy tapasztalhassuk Jézus Krisztus ingyenes megbocsátását.

A II. Vatikáni zsinatról hazaérkező Morcillo bíboros kijelentette, hogy ez valódi keresztény közösség. Elsőnek Zamora és Madrid egy-egy plébánosa kérte Kikót, hogy tartsanak ott is katekéziseket. Nagy meglepetésre más szociális környezetben is születtek közösségek a két hónapos katekézis után.

Az Út Spanyolországból Olaszországba vezetett, majd az „itiner katekéták” karizmája révén 1972 óta a világ 94 országába. (Itiner katekéták azok a testvérek, akik önként vállalják a csoportos küldetést, a csoport tagjai engedelmesen vállalják a missziót, személy és hely válogatása nélkül, „akárkivel, akárhová”.)

A Neokatekumenális Út a plébánia meglévő struktúráján belül nő ki, egységben a püspökkel. A közösségek olyan emberekből áll-

nak, akik korban, társadalmi helyzetben és kultúrában különböznek egymástól, de keresztségük újrafelfedezése révén keresztény életet akarnak élni. E közösségeknek az a missziójuk, hogy „jele és szentsége legyenek a missziós egyháznak” a plébánia belsejében; megnyissák az evangelizáció konkrét útját a távollévők számára.

1974-ben VI. Pál pápa erősítette és sürgette a Neokatekumenátus szükségességét az egyházban: „...a katekumenátus az Ősegyházban a keresztség előtt történt, ti a keresztség után csináljátok; nem az a fontos, hogy előtte vagy utána, hanem hogy kell csinálni”.

II. János Pál pápa kezdettől fogva támogatja az Utat. 1991-ben magyarországi látogatása alkalmából külön fogadta a magyar itiner katekétákat, és bátorította őket az Út folytatására.

A plébániákon általában az a tapasztalat, hogy az egyébként vallásos embereknek nehéz befogadni az Utat, amely a katekéták vezetése mellett, szakaszról-szakaszra vezeti őket bűnös voltuk felismerésére. Hosszú út során vezetik a már megkeresztelt testvéreket e felnőtt hitre, hogy megismerjék Jézus Krisztus szeretetét, aki egyedül képes az emberi életnek célt és megoldást adni.

A Neokatekumenális Út 1983-ban érkezett el hazánkba. Ma nyolc egyházmegyében negyven közösség él. Hétven magyar itiner katekéta adja tovább ezt a karizmát — a testvérek, akik az úton már elértek egy bizonyos szakaszhoz, részt vesznek az egyházközségek szentségi pasztorációjában. Ezek a csoportok komoly segítséget jelentenek a plébánosnak azáltal, hogy előkészítik az embereket a házasságra, az első áldozásra, beteget látogatnak, temetéseken vesznek részt.

WALTON GUSZTÁV

SZENT EGYED KÖZÖSSÉG

A Szent Egyed Közösség (Comunità di Sant' Egidio) 1968-ban alakult Rómában, a II. Vatikáni zsinat szellemében. A Szentszék által elismert laikus közösség. Jelenleg szerte a világban több mint 15 ezer tagja van.

Története akkor kezdődött, amikor egy római gimnázium néhány diákja elkezdett azon gondolkodni, hogyan tehetnék konkrétá hétköznapi életükben az evangéliumi szeretetet. Elmentek a város peremén lévő barakknegyedekbe, ahol a gazdag világ határára szorult, Dél-Olaszországból bevándorolt szegény családok éltek, a gyerekek az utcán nőttek fel, nem jártak iskolába. Ez a néhány fiatal délutáni iskolát szervezett számukra, ahol vidám, játékos légkörben tanították őket írni, olvasni. Ez volt az első lépés, amit a közösség tett a szegényekért. Ahogyan egyre több fiatal csatlakozott hozzájuk, látókörük tágult, a szolgálat is egyre terebélyesedett, meghallották és komolyan vették a város különböző pontjain élő szegények kiáltását.

Ma a római közösség tagjai segítenek gyerekeket, rászoruló időseket, fogyatékosokat, hajléktalanokat, látogatnak börtönöket és AIDS-es betegeket ápoló kórházakat is. Olaszországban nagy problémát jelent a bevándorlókkal, főként a színesbőrűekkel szembeni türelmetlenség. Számukra létrehoztak egy központot, ahová eljöhettek jogi tanácsokért, egészségügyi ellátásért, élelemért. A hajléktalanok számára menzát tart fenn a közösség, a munkanélküli külföldieknek pedig egy iskolát, ahol olasz nyelvet tanulhatnak. A közösség minden tagja végez valamilyen szolgálatot. Alapítója és vezetője Andrea Riccardi, a római La Sapienza egyetem történelem professzora.

Még a kommunizmus utolsó éveiben kezdtek megismerni Albánia elmaradott, fájdalmas világát. Ma iskolákat, kórházakat támogatnak, nyaranta orvosok, ápolók és más segítők töltik szabadságukat ebben az országban, amelyet sok történelmi szál fűz Olaszországhoz. A közösség szívén viseli a balkáni országok népei közötti kiengesztelődés előmozdítását, napjainkban közreműködik a szerbek és a kosovói albánok közötti párbeszéd útjának keresésében.

1986-ban a pápa Assisi városába hívta a különböző vallások vezetőit, hogy együtt imádkozzanak a békéért. A Vatikánnal együttműködve a közösség azóta évente megrendezi ezt a találkozót.

Mindezekhez a tevékenységekhez a Szentírásból merítik az erőt. A római Trastevere negyedben álló Sant' Egidio templomban minden este fél 9-kor imádságra gyűlnek össze a közösség tagjai. Aki belép ebbe a kis templomba, szimbólumain keresztül azonnal megérezheti a közösség lelkiségét. A középpontban a Szentírás áll és a húsvéti gyertya, a feláradás fényét árasztva a látogatóra. A népek oltárán álló, különböző országokból származó keresztiek a világ számtalan szenvedésére emlékeztetnek. Az egyik falon egy régi, csonka Krisztus-szobor függ. Arra tanít, hogy Jézus ma általunk tevékenykedik a világban, a mi segítségünkkel érhet el a szeretet azokhoz, akik szükségét szenvednek.

Magyarországon 1989-ben született meg a Szent Egyed Közösség. Néhány magyar diák a pécsi taizéi találkozón ismerkedett meg a római közösség néhány tagjával, akik aztán nyáron egy imahetet tartottak Budapesten. Az Evangélium üzenete és a rómaiak lelkesedése arra buzdított minket, hogy az ezeket a napokat besugárzó remény ne érjen itt véget.

Rendszeresen járunk ma is az állami gondozottak intézeteibe, programokat szervezünk a gyerekeknek. A szolgálat néhány év elteltével kibővült, az állami gondozott gyerekeken kívül elkezdtünk szociális otthonokban és elfekvő intézetekben élő idős embereket látogatni Budapesten és Pécsen is, ahol közben szintén született egy kis közösség.

Karácsony másnapján ünnepi ebédre hívtuk idős barátainkat: a Magyar Szentek Templomának plébániáján terítettük meg számunkra az asztalokat otthon készített finomságokkal a római Santa Maria in Trastevere közösség szokását követve.

Közösségeink kicsik, fiatalokból, főként egyetemistákból állnak. Anyagi kereteink is szűkösek.

Az idősek és az intézeti gyerekek barátsága olyan élmény számunkra, amely növeli bennünk az érzékenységet a társadalmi problémák iránt. Meggyőződésünk, hogy ezekbe nem kell és nem is lehet beletörődni...

A magyarországi cigányság életét szeretjük volna jobban megismerni, sokat olvastunk, beszélgettünk és ellátogattunk Alsó-

szentmártonba, egy baranyai cigánylakta településre, ahol a lakosság és a falu papja is nagy szeretettel fogadott minket. A pécsi közösség orvos tagjai két hétvégét töltötték a faluban, megvizsgálták a gyerekeket, a rászorulókat beutalták a környék rendelőintézteibe.

A harmadik évezred küszöbén a társadalom kihívásaira szeretnénk hiteles keresztény válaszokat találni, közös életünk alappilléreire építve: az imádság és az Evangélium hirdetése különösen az egyháztól távol élő emberek körében; a szegények szolgálata a II. Vatikáni zsinat szellemében („Az egyház mindenkié, különösen a szegényeké” — XXIII. János pápa), a testvériség megélése a közösségen belül és kívül, más felekezetekhez, vallásokhoz tartozó hívőkkel való párbeszédén, együttműködésén keresztül.

THULLNER ZSUZSANNA

EQUIPES NOTRE-DAME

Az Equipés Notre-Dame a házaspárok lelkes mozgalmáé. E.N.D. a mozgalom nevének nemzetközileg ismert és használt rövidítése. E kezdetektől kezdve ragaszkodva, hazánkban az „Együtt Nagyasszonyunk Dicsőségére” nevet adtuk mozgalmunknak. Laikusok mozgalmáé, a Kánonjogi Kódex definíciója szerint: „nemzetközi katolikus magánjogi egyesület, amelyet hívők vezetnek és irányítanak”.

Az E.N.D. célja a keresztény házaspárokat segíteni abban, hogy az egyház tanításához híven, a házasság szentségének minden dimenzióját felismerjék és megélik, tagjai pedig a házasság szentségében élő házaspárok, akik a mozgalom céljait és módszereit megkísérlik életükben megvalósítani. A mozgalom *Alapítólevelének* bevezetője így ír erről: „Korunkban a házasság intézményét sokszorosan megkérdőjelezzük. Ezért nagyon fontosá vált, hogy a keresztény házaspárok újra ráébredjenek a házasság szentségével kapott hivatásukra. Számos család ezért elhatározta, hogy erőit egyesíti az Equipés Notre-Dame családcsoportjaiban. Arra törekednek, hogy keresztiségi fogadalmuknak teljességgel eleget tegyenek: Krisztusért, Krisztussal és

Krisztus által akarnak élni, feltétel nélkül Neki szolgálni. Őt ismerik el családjuk fejének és Urának, Evangéliumát pedig családjuk alaptörvényének tekintik. Azt akarják, hogy a házasság szentsége által megszentelt szeretetük az Úr dicső énekévé váljék.”

Az E.N.D. házasságellenes mozgalom több mint 50 éve, Franciaországban született, mintegy válaszul a kor házasságellenes kihívásaira. Henry Caffarel atya és néhány házaspár voltak az alapítók, még 1938-ban. 1947. december 8-án, Szeplőtelen Fogantatás ünnepén, az Equipes Notre-Dame Alapítólevelének létrejöttével vált teljessé a megalapítása.

Az alapítók a mozgalom létrehozásakor abból indultak ki, hogy a családok a mindenkori társadalom alapsejtjei, a házaspárok pedig azok alappillérei. Egészséges társadalom erős alapokon nyugvó, tisztaszívű házaspárookra épül, akik házassági szövetségüket folytonosan „karbantartják”, nehogy a hétköznapi taposómalmának martalékaik legyenek. A bajokat megelőzni kell, Isten segítségét és Szűz Mária közbenjárását kérve.

Az E.N.D.-t 3-6 házaspárból álló csoportok alkotják a baráti pappal együtt, aki nem vezetője, hanem egyenjogú tagja a közösségnek —hiszen az E.N.D. világiak mozgalma. A pap gondoskodik arról, hogy a csoport egy-egy adott témakörben megismerje az egyház álláspontját, és ugyanakkor mint egyenrangú tag megéli a közösségbe tartozás élményét.

A csoportok rendszerint havonta egyszer jönnek össze, és együtt töltik az estét. Az érkezést szerény agapé követi, ezalatt a házaspárok elmondják egymásnak, hogy mi történt velük az elmúlt találkozás óta. Ezután közösen imádkoznak, majd az előre kiválasztott témát ismertetik és megvitatják. Az összejövetel végén kijelölik, hogy az elkövetkező időben melyik lesz az a „sarkalatos pont”, életszabály, amely szerint élni igyekeznek. A családok közötti kapcsolattartás két találkozó között sem szűnik meg.

Az E.N.D. házaspárok életfeladatként vállalják az említett „sarkalatos pontok” betartását. Melyek ezek? — A rendszeres közös bibliolvasás a házastárssal, közös ima a családdal, vagy az úgynevezett „leülés órája”, ami-

kor a házastársak havonta egy alkalommal egymással négy szemközt beszélgetnek életükről, terveikről, mint amikor még csak udvaroltak egymásnak. A házaspárok évente egyszer közös lelkigyakorlaton vesznek részt.

A mozgalom három alapdokumentuma: az *Alapítólevel*, annak *Kiegészítő dokumentuma*, mely időről-időre a körülményekhez és kihívásokhoz igazítja az E.N.D. közösségek életét, a harmadik pedig az *Új Impulzus* elnevezésű okmány, mely igyekszik elősegíteni a kisközösségi együttlét megélését az egyházban és a világban. Jelenleg 35 ezer E.N.D. csoport működik az egész világon. Hazánkban 1992 óta vannak jelen. Budapesten négy, Debrecenben kettő, Csobánkán és Zsámbékon egy-egy csoport félszáz házaspárral. Erdélyben és Kárpátalján is érdeklődnek már a mozgalom iránt. Az országos szintű éves lelkigyakorlat a csoportok egymás közti találkozásának is helye.

PAPP TAMÁS

FERENCES VILÁGI REND

Idén ünnepeljük megújított regulánk jóváhagyásának 20. évfordulóját.

Amikor Assisi Szent Ferenc a „bűnbánó” testvérekhez és nővérekhez szóló buzdítását megírta, talán nem gondolta, hogy újabb rendet alapít, pedig ez lett alapja az 1221-ben IV. Miklós pápa által jóváhagyott Regulának, amely VI. Pál pápasága alatt nyerte el mai formáját 1978-ban.

Még Szent Ferenc életében megjelennek országunkban a szerzetesek, majd azok is, akik a világban élve akarják megvalósítani életükkel az Evangéliumot. Ezek közt neves és híres személyek is vannak, például II. Endre lánya: Árpádházi Szent Erzsébet, aki a ferences világi rend védőszentje Szent Lajos királlyal együtt.

A III. rendet 1950-ben a szerzetes rendekkel együtt szétzavarták, nyilvános működését lehetetlenné tették. 1989-ben éledt formálisan is újjá Ferences Világi Rend (FVR) elnevezéssel. 1990-ben csatlakoznak azok a testvérek és nővérek, akik elfogadják a megújított regulát.

Jelenlegi létszámunk a képzésben résztvevőkkel és az érdeklődőkkel együtt 850 körül van. Fogadalmas testvéreink száma 654.

A megújult Nemzetközi Közösség 1995. június 24-én fogadta be hivatalosan a FVR Magyarországi Közösségét.

Assisi Szent Ferenc személyében az egyház olyan ajándékot kapott a 12-13. század fordulóján, amely akkor is megújulását segítette. Mi, világiak szándékunk szerint mintegy kiegészítjük, s a világban élve láthatóvá tesszük azt, amit „Szent Ferenc karizmájának” mondanak.

A karizmák — amelyekkel bizony nem mindig „gazdálkodunk” jól — talán a leginkább a következőkben foglalhatók össze:

— a magunk istenkereső útját testvéri közösségben, szeretetben igyekszünk megélni;

— ennek az életnek a kibontakozásához „elkötelezzük magunkat, hogy egységben élünk a pápával, a püspökkel, a papokkal, a bizalom szellemétől áthatott olyan dialógusban, mely nyitva áll apostoli kezdeményezésekre” (írja regulánk);

— életünkben igyekszünk megszerezni (elfogadni) azt a mélységes hitet és bizalmat, amelyből nyilvánvalóvá válik számunkra, hogy ez a világ — még ha ez nem mindig látható is — megváltott. Legfőbb feladatunk, hogy mi magunk megváltozva és keresztségünkhöz méltóvá válva azokat a folyamatokat támogassuk, amelyek ennek kifejezői;

— ez az alapja annak az örvendező lelkületnek: örvendezni a teremtés, a megváltás és az újjáteremtés csodáján a hétköznapi napokban is;

— az egyszerűséget — melyet „Szegénység Úrnő” rokonaként emlegetnek — is mintának és célnak tartjuk;

— a békességszerzés világunkban éppen úgy időszerű, mint Szent Ferenc korában. Azon fáradozunk, hogy minden teremtménynek békessége legyen Istennel, az emberekkel és a természettel.

Az elsődleges cél: egész életünk odaadása és az élet örömeinek továbbadása ott, ahová az Úr éppen állított minket.

Ahogy a II. Vatikáni zsinat az egyház felnövekvő tagjaként ismeri el a világi embert, úgy rendünk törekvése is az, hogy tagjait felelő-

sen megélt hitre segítse, és biztatja arra, hogy éljen felelősségével.

Rendünknek önálló szervezete van — helyi, regionális és országos, illetve nemzetközi szinten — szemben a korábbi kolostorokhoz kapcsolódó, és a szerzetesekhez kötődő felépítéssel.

A háromévenként (titkos szavazással) megválasztott tisztségviselők minden szinten tanácsot alkotnak, és e tanácsok vezetik a közösségeket. A tisztségek a felelősségvállalás területének és mértékének megfelelően a következők: miniszter (szolga!), helyettese, titkár, képzési felelős és gazdasági felelős. A tanácsok tagja az ún. lelki asszisztens is, aki valamelyik I. rendi közösség tagja. Ő a ferences lelkiség „őre”, kialakulásának, fejlődésének legfőbb segítője.

Rendünk „alkotmánya” a *Regula*. Az abban foglaltak bővebb kifejtését adják a nemzetközi szinten kidolgozott *Általános konstitúciók*, részletesebb és helyi igényekhez és lehetőségekhez igazodó kifejtését pedig a megfelelő szintű *Statútumok*.

Mint minden radikális törekvés az élet evangéliumi alapokon történő megélésére, Szent Ferenc Világi Rendje is nagyszerű lehetőséget kínál azoknak, akik erre törekszenek.

NÉMETH BÉLA

MAGYAR BÁRKA KÖZÖSSÉG

„Megosztott, gyakran kemény világunkban a sérült ember rávezet minket a bizalom, az egyszerűség, a szeretet, és az egység útjára.”

Jean Vanier

A „Bárka” szó hallatán először a bibliai Noé jut eszünkbe. Noé bárkája a megmenekülés lehetősége, az oltalom, a biztonság, Isten szövetségének és hűségének a jele volt az elembertelenedett világban.

A Bárka valami hasonlót jelent a sérült emberek számára; a közösséget, az otthonot, ahol a bizalom, a megbocsátás, az egyszerűség, a szeretet szövi át mindennapi életünket.

A Bárka olyan *család-közösség*, amelynek szí-

vében az értelmi fogyatékos személy áll. Keresztény közösség, amely az Evangéliumból él.

Hisszük, hogy a sérült ember élete nem személytelen „eset”, szüksége van arra, hogy szíve meglévő kincseire személyes megerősítést kapjon. A képességeiben, pszichéjében sebzett embernek is megvan az adottsága a szeretetre, melyet Isten Lelke tud felfakasztani benne. Isten különösen szereti Őt!

A Bárka tudatában van annak, hogy nem tud minden értelmileg sérült embert befogadni. Nem megoldást, hanem jelet akar kínálni — annak a jelét, hogy a társadalomnak, ahhoz, hogy igazán emberivé legyen, a gyengék és az elnyomottak befogadására és tiszteletben tartására kell épülnie.

A Bárka a remény jele kíván lenni egy megosztott világban. Közösségei, amelyek eltérő szellemi képességű, különböző szociális háttérű, vallású és kultúrájú emberek szövetségeire alapulnak, az egység, a hűség és a kiengesztelődés jelei szeretnének lenni.

A Bárka az életével hirdeti, hogy a súlyosan sérült személyek léte nem fenyegetés, hanem érték: lehet velük egy úton haladni és együtt növekedni! A Bárka-közösségben szellemi sérültekkel igyekszünk együtt élni, dolgozni. Segíteni akarjuk őket a növekedésben és abban, hogy annyira önállóvá váljanak, amennyire csak lehetséges, de elsősorban nem tenni akarunk valamit „értük”, hanem szeretnénk együtt lenni „velük”.

A szellemi sérült — akárcsak minden félreállított, kivetett ember — sajátos szenvedése abban áll, hogy kizártnak, értéktelennek érzi magát, akit nem szeretnek. A közösség mindennapi életében és a szeretetben lassan kezdi felfedezni, hogy értékes, hogy szeretik, hogy szeretetreméltó.

A Bárka (L'Arche) közösség 1964-ben született a franciaországi Trosly-Breuil-ben. Alapítója: Jean Vanier, két felnőtt értelmi fogyatékos férfit (Raphaelt és Philippet) fogadott egy állami intézetből, s megosztotta velük életét. Hármójuk szövetsége lett a Bárka közösség alapja. Ma már több mint 100 közösség él mind az öt kontinensen.

1989-ben Jean Vanier Kecskeméten lelki gyakorlatot tartott, és utána nem kis erőfeszí-

téssel, néhány személy baráti összefogásával született meg az első magyar „Bárka”!

Családcsoportos jellegű otthonunkat a franciaországi L'Arche szervezet lakóközösségeinek mintájára és szakmai segítségével, természetesen a magyar körülményekhez adaptálva valósítottuk meg.

Az első magyar Bárka Otthon-ház példaként szolgál arra, hogy ez a gondozási forma is elterjedhessen országunkban. Olyan otthonot hoztunk létre, ahol az értelmi fogyatékos személyeket egy életen át biztonság, személyes odafigyelés veszi körül.

Ebben az életközösségben a „gondozó” és „gondozott” viszonya átalakul. Testvéri szeretet-kapcsolat alakul ki közöttük, amelyben gyakran az egészségesek a megajándékozottak és a sérült emberek felfedezhetik, hogy az ő életük is egyedülálló értéket képvisel.

Otthonunk lakói hat, állami gondozásban felnőtt fogyatékos személy, akik túl vannak a tankötelezettségi korhatáron. Felvételük vállalási és szociális származásukra való tekintet nélkül történt. Őt segítő munkatárs él velük, akik tudatosan választották a fogyatékos személyekkel való együttélést, a Bárka Közösség lelkületében. A Bárka Otthon működéséhez egy orvos-, pszichológus-, pszichiáter, gyógyterapeuta team ad szakmai segítséget.

1990 nyarán megalakítottuk a Bárka Egyesületet, majd 1991 márciusában a Bárka Alapítványt. A Nemzetközi Bárka Szövetség, külföldi és hazai adományok segítségével megvásároltuk és speciális igényeink szerint átépítettük a Dunaharaszti-ban lévő otthonunkat.

A község vezetése, lakói, egyházközségei befogadták közösségünket. A baráti kapcsolatok természetes módon alakulnak a szomszédsággal és a helyi gyülekezetek tagjaival. Közösségünk több felekezeti keresztény közösség, tagjai a katolikus és református egyházba tartoznak. Mint közösség pedig, híd, találkozási hely szeretne lenni a keresztény egyházak tagjai között. Sérült lakóink jelenléte pezsdíti az egyházközségek életét. Részt vesznek a liturgiákon, az ifjúsági csoportok életében, s hűségükkel, imádságukkal Isten szeretetének jelei az egyház tagjai számára.

A Bárka Közösség életének másik színtere a kézműves műhely vagy nappali foglalkoztató. Hazai támogatások elnyeréséből felépítettük a 25 értelmi fogyatékos fiatal foglalkoztató műhelyt, ahol jelenleg nyolc segítő irányítása mellett, a Bárka Otthon lakóin kívül más, a családjaikban élő fogyatékos fiatalok számára is munkát tudtunk biztosítani.

A műhely 1993 decemberi megnyitása új kapcsolatteremtési lehetőségek forrása lett. Az új munkakapcsolatok, valamint az itt készített termékek egyaránt közvetítik közösségünk alapvető értéküzenetét. A szövés, gyertyaöntés, kertészet és exkluzív papíráru készítése folyik itt. A képző- és színházművészeti foglalkozások során megszülető értékeknek méltó helyet keresünk társadalmunkban.

Közösségünket elsősorban a barátok adománya, szeretete, munkája, és imája tartja fönt. Idén egy második Otthon-ház építése kezdődik el, ahová majd újabb sérült személyeket fogadunk be.

Befejezésül Jean Vanier-től idézek néhány gondolatot:

„Szeretni annyit jelent, mint igazán érdeklődni valaki iránt, figyelemmel fordulni felé. Tisztelni úgy, amilyen; sebeivel, sötétségeivel és szegénységével, de képességeivel, rejtett adományaival is.

Hinni benne, hogy képes növekedni, akar ni, hogy előre haladjon. Elfogadni, hogy mély és tartós kapcsolatot kössünk vele; gyöngeségei és sebzettségei, a lázadás vagy depresszió lehetősége ellenére...”

CSERNYÁK PÉTER

MAGYAR KOLPING SZÖVETSÉG

A nemzet boldogsága tagjainak személyes tisztességén, vallásos és polgári erényein múlik, szebb jövőjének záloga az erényes, a becsületos ifjúság.

Kolping Adolf

A Kolping-mozgalom egyik legfontosabb feladata, hogy tagjaival egyre mélyebben megismertesse a keresztény értékeket, és ezáltal tettekre serkentse őket. Ebben alapvető útmu-

tatás Adolf Kolping életpéldája és műve, valamint a katolikus társadalmi tanítás.

Fontos, hogy az egyesületen belül az egyes tagok az otthon védettségét tapasztalják meg. A Kolping-családban megélhetik és kibontakoztathatják kereszténységüket azáltal, hogy a tagok egymással szolidáris közösséget alkotnak, életproblémáik megoldásában egymás segítségére lehetnek. A Kolping-családok nyitottak mindazok iránt, akik hitük szerint kívánnak élni, s e hitből indítatva részt kívánnak vállalni a társadalmi problémák megoldásában, a jövő alakításában.

Adolf Kolping mint kölni egyházmegyes pap 1849-ben indította el mozgalmát. Teológiai tanulmányai és pappá szentelése előtt iparosként a cipész szakmában dolgozott. Fiatal káplánként személyes küldetését abban ismerte fel, hogy a nyomasztó szociális problémák enyhítésének szentelje életét. A katolikus legényegylet megalapításával ki akarta vezetni a fiatalokat elszigeteltségükből, életük sikeres megoldásához kívánt segítséget nyújtani, közös művelődés és önszegélyezés megszervezésével a kereszténységet életszerűen és bátran akarta belevinni a gyakorlati életbe.

Kolping 1856 májusában látogatott Magyarországra, ahol elgondolásait lelkesedéssel fogadták. Még abban az évben megalakult a fővárosi egyesület. Az első világháborúig Kolping mozgalma folytonosan terjedt, az egyesületek száma 80 fölé emelkedett az akkori magyar királyság területén.

A múlt század katolikus legényegyleteiben foglalkoztak szakmai továbbképzéssel, betegsegélyező szervezetet hoztak létre, tartalmas szabadidő programokat szerveztek. Magyarországon az első világháború és a monarchia felbomlása után 1922-ben alapították meg 58 egyesülettel a katolikus legényegyletek önálló nemzeti szövetségét. A Kolping-mozgalom ezután élte virágkorát egészen a második világháborúig. 1933-ban már 162 egyesület létezett, 1946-ban pedig több mint 200 helyi egyesületről számoltak be.

Tevékenységük fontos szociális és pedagógiai feladatokra irányult: szakmai tanfolyamok, iparos versenyek és kiállítások, házas-

ságra felkészítő előadások, kulturális rendezvények, vallásos nevelés és világnézeti oktatás. 1926 óta leányok részére működött a „napsugár-lányok” nevű testvérszervezet is.

A II. világháború után a kommunista rendszer feloszlatta a katolikus legényegyleteket. Kolping mozgalma 1989-ben éledt újjá a Pécsi Kolping Család megalapításával. A Magyar Kolping Szövetség 1990 novemberében az akkor létező 7 egyesületből alakult meg. Kolping látogatásának 140 éves évfordulójára 1996-ban az egyesületek száma 80 fölé emelkedett. Jelenleg — közel négyezer taggal — 90 Kolping-család működik Magyarországon.

A Kolping-mozgalom alapját a Kolping-családok képezik. Az egyes Kolping-családok rendszerint plébániákon szerveződnek. A közösség jellegzetességei:

— *családszerű*: Kolping a közösség mintapéneke a természetes családot tekintette;

— *nemzedékeket átfogó*: a fiatalok kezdeményezőkedvét és lendületét az idősebbek megfontoltsága és élettapasztalata egészíti ki;

— *demokratikus*: a közösségi élet kialakításában mindenki részt vehet. A tagok maguk választják meg vezetőségüket;

— *továbbképző*: a Kolping-család önképző közösség. Igyekszik olyan továbbképzési lehetőséget biztosítani, mely a tagok személyes boldogulása szempontjából hasznos;

— *tettre kész*: a szociális problémákat felismerve a közösség tevékenyen részt vesz a szükséges feladatok végrehajtásában.

Jelenleg három szomszédos egyházmegye Kolping-családjai alkotnak egy-egy körzeti szövetséget. Az ország 12 egyházmegyéjéből így négy körzeti szövetség jött létre.

Fontos intézmények a Szekszárdon, Várpalotán, Zalaegerszegen, Esztergomban, Gyöngyösön és Nagyállóban működő Kolping szakmai oktatóintézetek, illetve szakképző iskolák. A fiatalok a háztartásvezetésben, a szabás-varrásban, a fafeldolgozásban, a vendéglátásban és a kertészetben tesznek szert szakmai ismeretekre. Esztergomban egyéves szakmai előkészítő tanfolyam keretében a fiatalok megismerkedhetnek a fa- és fémmegmunkálás, a textilfeldolgozás, a fes-

tés-mázolás és a vendéglátás szakterületeivel. Egyes Kolping szakmai oktatóintézetek munkanélküli felnőttek átképzésére szakképzettséget biztosító tanfolyamot is indítanak. Az intézmények tevékenységét a Kolping Oktatási és Művelődési Alapítvány koordinálja.

A „G-t-B-Augsburg” a Magyar Kolping Szövetséggel közösen alapította a „G-t-B-Budapest” szakmai oktató intézetet, főleg munkanélküli szakmunkások továbbképzésére, mégpedig CNC gépkezelő és programozó, CAD, számítástechnika, elektronika, ügyvitel-technika, angol-német nyelvvoktatás területein.

A „G-t-B-Budapest” a központja a gyakorlati kereskedelmi ügyvitelre oktató korszerű hálózatnak is, amely összefogja négy városban működő Kolping Kereskedelmi Gyakorlócégek tevékenységét is.

A szociális helyzet javítását célozza az Alapítványokon felépült Családi Üdülő és Továbbképző Intézmény.

SZABÓ JÁNOS

KALÁSZ

A KALÁSZ szeretne gyengéd, szerető, tiszta, hűséges feleségeket Isten szeretetéből táplálkozó, oltalmat adó édesanyákat nevelni a kislányokból. Olyan édesanyákat, akik meg tudják tapasztaltatni gyermekeikkel, hogy van szeretet, van anyanyelv, család és haza, hogy fontosak és nélkülözhetetlenek vagyunk egymás számára. Időszerű volt ez már a két világháború között is, de talán még időszerűbb napjainkban.

A 30-as években két éber lelkiismeretű fiatal nő rádöbbsent arra, milyen kevésbé törődik a társadalom a nők képzésével. Mennyire nem készíti fel senki őket sajátos női hivatásukra. Tömérdek feladat van — az ő idejükben főként a falusi környezetben élő — lányok hiányos nevelésének pótlásában. Ők hozták létre a KALÁSZ-t 1936-ban: vagyonukat és életüket szentelték e célra. Tíz év múlva már 100 ezer tagja volt, 1949-ben betiltották. Ekkor a KALÁSZ-nak Pettenden, Bodajkon és Szadán népfőiskolája, Budapesten népművészeti boltja, kéthetente megjelenő újságja volt.

A KALÁSZ egyházmegyéenként szervező-

dött, egyházmegyei titkár vezetésével, az egyházmegye és a KALÁSZ Központ munkatársaként. Segítséget is mindkét helyről kapott, de megvolt a szükséges önállósága.

Összegyűjtötte és felélesztette a magyar falu legjobb hagyományait. Az 1980-as években — amint erre mód nyílt — az egykori vezetők és fiatal lányok élesztették újra a KALÁSZ-t. A KALÁSZ a múlt hagyományait őrizve, de a mai kor hangjának megfelelően új megfogalmazásban igyekszik továbbra is a mai lányokat-asszonyokat a széthulló családok megmentése érdekében mozgósítani.

Az alapítók célkitűzései ma is megállják helyüket. Más körülmények között, de ugyanúgy érvényes, hogy a lányokat női hivatásukra fel kell készíteni mind a családban, mind a társadalomban.

Szervezetileg a helyi plébániákhoz tartoznak. Több helyen működnek már egyházmegyei vezetők is. A központ Budapesten van.

Leánycsoportjaink feladata az otthonteremtés művészetének továbbadása.

A kéthetenkénti foglalkozások részei:

- hídépítés (harmónia Istennel);
- erkölcsépítés (harmónia az embertársakkal);
- értékmegőrzés és értékápolás (harmónia szűkebb és tágabb környezetünkkel, ezen belül: egyházi és nemzeti kultúránk hagyományainak ápolása);
- az otthonteremtéshez szükséges tudás tanulása: főzési, háztartási ismeretek (ha lehet kertészkedés), ünnepelni tudás, díszítés, szépítés, vidámság, játékos összejövetelek rendezésére felkészülés, anyai, asszonyi hivatásunkra való készülés;
- karitatív szolgálatok végzése — takarítás, gondozás, környezetápolás, ruhagyűjtés és elosztás stb.

Az asszonycsoportok összejövetelei inkább a lelki erősödést és a szolgálatokra való felkészülést célozzák.

Több napos programjaink: lánytáborok az ország különböző részein; tanfolyamok, vezetőképzők; találkozó, zárandoklatok; személyiségépítő ún. lelkigyakorlatok; „meny-asszonyiskolák”; bentlakásos főzőiskolák; „tíz falu egy asztal” mozgalom, amikor egy-

egy falu 1-2 napra vendégül hívja a környező tíz falu asszonyait gondolataik, érzéseik, kincseik megosztására fehér asztal (oltárasztal és ebédlőasztal) mellett a Szent István korabeli „10 falu egy templom” értékeinek felelevenítésére.

Kiadványaink szolgálják a KALÁSZ-család vérkeringését. Kéthavi újságunk az ÚJ KALÁSZ. Ugyancsak kéthavonta jelenik meg a vezetők lapja, a Tarisznya.

NÉNYEI GÁBORNÉ

KATOLIKUS IFJÚSÁGI MOZGALOM

A Katolikus Ifjúsági Mozgalom Egyesület 1989 novemberében országos társadalmi szervezetként alakult. Alapító okirata szerint feladatai közé tartozik a katolikus világnézet és értékrend megjelenítése közéleti síkon, az emberi közösség és a szolidaritás vállalása.

Az egyesület alapító tagjai társadalmi kérdésekre fogékony katolikus értelmiségiek, egyetemisták voltak, akik közül a többpártrendszer kialakulása után sokan úgy gondolták, hogy inkább a politikai életben vállalnak szerepet. Ezzel párhuzamosan növekedett az egyesület taglétszáma, ami jelenleg kb. háromezer fő. Több egyetemista és területi csoport alakult.

Az egyesület tevékenységét az elmúlt években a magyar katolikus egyház ifjúsági életének szempontjából fontos események formálták: 1993 augusztusában került sor Kismaroson arra az országos ifjúsági konferenciára, amely az ifjúsági ügyekkel megbízott püspök-referens vezetésével létrehozta az öt magyarországi katolikus ifjúsági régiót. A regionális ifjúsági munka keretében az egyesület munkatársai megkezdték az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye ifjúsági életének feltérképezését, az erre vonatkozó adatbázis felépítését.

A KIM tevékenysége természetesen országos feladatokat is jelent, évek óta rendszeresen szervezzük a nyári taizéi zárandoklatokat, illetve az év végi Európai Ifjúsági Találkozókon való magyar részvételt. 5 éve társrendezői vagyunk az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye pünkösdhétfői máriaremetei majálisának. Rendszeresen sor került KIM-

bálokra, valamint nyári táborokra, szabad-egyetemekre is. Idén nyáron az európai integráció és a keresztény értékek témakörben szervezünk szabadegyetemet Sopronban, amelyet egy színházi tábor is kísér. Az elmúlt években a Pázmány Péter Katolikus Egyetem hallgatóinak ösztöndíj-kiegészítést nyújtottunk. Folyamatosan figyelemmel kísérjük a közélet ifjúsági eseményeit, taglétszámunkból adódóan pályázatokon igyekszünk anyagi támogatást is nyerni az egyházmegeye, illetve a régió ifjúsági munkájának végzéséhez, különféle szintű már működő és újonnan induló vezetőképzés segítségével (Apostol-iskola középiskolások számára, Hajszoló).

Egyesületünknek 1996-ig csak természetes személyek lehettek tagjai, azonban feladataink hatékonyabb végzéséhez a legutóbbi közgyűlésünkön módosítottuk az alapszabályt, és jogi személyek (például más egyesületek) is tagjai lehetnek a Katolikus Ifjúsági Mozgalomnak. A korábbi szóbeli jóváhagyás után folyamatban van országos egyházi egyesületként való bejegyzésünk kérelmezése, illetve napirenden van egyházmegeyei tagszervezetek létrehozása is.

GÁBOR MIKLÓS

KATOLIKUS IFJÚSÁGI ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI SZÖVETSÉG

A Katolikus Ifjúsági és Felnőttképzési Szövetséget (KIFE) 1994 decemberében olyan katolikus szervezetek hozták létre, melyek tevékenysége az ifjúsági- és felnőttképzéshez kapcsolódik. Az alapítók szándéka olyan fórum létrehozása volt, ahol megvalósul a különböző régiók hasonló tevékenységet folytató szervezeteinek kommunikációja. A másik fő cél: megtalálni az utat és az eszközöket ahhoz, hogy minél jobban megismerjék és minél szélesebb körben ismertté tegyék az egyház társadalmi tanítását. A II. Vatikáni zsinat arra buzdítja híveit, klerikusokat és laikusokat egyaránt, hogy tevékenyen vegyenek részt az egyház munkájában. A Szövetség struktúrája és jellege — civil szervezet katolikus egyházi jóváhagyással — is tükrözi ezt a gondolatot. A KIFE 22 tagszervezetet tömörítő gyűjtő-

szervezet, melynek tagjai jogi személyek vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek lehetnek.

A szövetség tevékenysége:

— Hozzjárul olyan képzési modellek kifejlesztéséhez, melyek elősegítik a katolikus egyház társadalmi tanításának megismertetését és gyakorlati alkalmazását.

— Terjeszti és támogatja az egyes tagok által kidolgozott programokat.

— A tagok számára közös programokat szervez, oktatási anyagokat készít, információs anyagokat ad ki, továbbképzéseket szervez.

— Kapcsolatokat épít ki és tart fenn külföldi ifjúsági- és felnőttképzéssel foglalkozó szervezetekkel.

— Tájékoztatót ad hazai és külföldi pályázati lehetőségekről.

— Minden ősszel konferenciát rendez, melynek célja a találkozási lehetőség megteremtése a képzésben részt vevő szakemberek számára, irányvonalak, súlypontok kijelölése a képzések területén.

— Információs napok keretében tájékoztatást nyújt a szervezeteket érintő aktuális témákról.

— Hasonló tevékenységi területtel foglalkozó szervezeteknek találkoztatót szervez: KÖVET (Közösségi Vezetőképzések Találkozója).

— Évente négy alkalommal információs lapot jelentet meg TETŐTÉR címmel, melyben a Szövetség hírein kívül beszélők, könyvajánlatok, pályázati lehetőségek és programajánlatok is helyet kapnak.

A Szövetség működését az Arbeitsgemeinschaft Katholisch-Sozialer Bildungswerke közép-kelet-európai projektje teszi lehetővé anyagi és szellemi támogatásával. Fő célja: képzési struktúrák kialakítása és a katolikus társadalmi tanítás közvetítését szolgáló képzések kidolgozása Közép-Kelet-Európa országaiban.

A KIFE feladatainak ellátására irodát működtet Szegeden, ahol további információkkal készséggel állunk rendelkezésre.

PRITISIEVICZ ANDREA

MAGYAR PAX ROMANA FÓRUM

A Pax Romana mozgalmat 1921-ben európai katolikus diákegyletek alapították a svájci Fribourgnban, közvetlen szentszéki kapcsolattal rendelkező nemzetközi civil szervezetként. A megalakulás idején *alapvető célja* volt az evangéliumi alapú béke megvalósítása, és a világiak apostolkodása nyomán kiteljesedő egyház építése. Az 1947-ben újjalakult mozgalom az eredeti célok mellett — már a II. Vatikáni zsinat szellemében — hangsúlyozta az egyházfogalom átértékelését, a klerikusok és laikusok közötti szolidaritást és a társadalmi igazságosság megvalósulásában való aktív keresztény részvételt. A hatvanas évek óta — az Európán kívüli földrészek katolikusainak hittapasztalatával gazdagodva — a nemzetközi Pax Romana folyamatosan törekszik arra, hogy *szellemiségének alapelveit* a II. Vatikáni zsinat tanításának megfelelően alakítsa ki, és mindenkor szellemi környezete tudományos színvonalán fogalmazza meg. Az értelmiséginek kötelessége a dolgok értelmének keresése, a megkülönböztetés képességének kifejlesztése, az új realitások fölismérése, a folyamatos tanulás és a készenlét a dialógusra. A Krisztust követő értelmiséginek további kötelessége, hogy a krisztusi örömhír korszerű értelmezésére törekedjen. A Pax Romana tagjainak meggyőződése, hogy a keresztények apostoli szolgálata csak az állandó reflexió, az igazság kitartó keresése, a dialógusban megérlelt szabad véleményalkotás, a radikális morális döntések, hiteles életvezetés és a mások javára végzett munka alapján valósulhat meg.

A mozgalom titkársága Genfben működik, tisztségviselőit és az elnökség tagjait négy évenként a közgyűlés választja. Tagszervezetei útján 57 országban, egyéni tagjai révén a világ 82 országában van jelen. A mozgalom évente kétszer Convergence címmel folyóiratot ad ki angol, francia és spanyol nyelvű tanulmányokkal, beszámolókkal. Mint nemkormányzati szervezet (NGO) és nemzetközi katolikus szervezet (ICO) a Pax Romana ICMICA állandó képvisellel rendelkezik az ENSZ bizottságaiban, az UNESCO és az Eu-

ropa Tanács megfelelő bizottságaiban, valamint a Laikusok Pápai Tanácsában.

1921-ben, megalakulásakor, a Magyar Katolikus Diákszövetség a Pax Romana alapító tagja volt. A háborút követően a hazai civil szervezetek feloszlásával és nemzetközi kapcsolataik megszakadásával a tagság is megszűnt. A nyugati emigrációba kényszerült magyar katolikus diákok és diplomások 1964-ben hozták létre a Katolikus Magyar Egyetemi Mozgalmat (1984-től Katolikus Magyar Értelmiségi Mozgalom), amely 1967-ben az ICMICA magyar tagszervezete lett. Itt 1992-ig, a Magyar Pax Romana Fórum felvételeig képviselte Magyarországot.

A KMÉM szellemiségének a II. Vatikáni zsinat volt a meghatározója. A KMÉM szellemében indult el a MÉRLEG, amely céljaul tűzte ki, hogy a II. Vatikánum nyugati teológiai feldolgozását magyarul hozzáférhetővé tegye. Az emigrációban működő magyar Pax Romana volt évtizedeken át a hitről és az egyházzal való korszerű gondolkodás és beszéd egyik magyar nyelvű műhelye. 1959-től kezdve évente húsvét hetében, változó helyszíneken került megrendezésre a KMÉM-Pax Romana kongresszusa — kezdetben inkább teológiai, ekkleziológiai, később aktuális társadalmi kérdésekről. 1991 óta Magyarország a kongresszusok színhelye, alkalmat adva a találkozásra a Kárpát-medence országaiban, a keleti és a nyugati szórványban működő magyar Pax Romana szervezetek tagjainak. Az emigráns lét megéléséből és a nyugati demokráciákban érlelődött polgári nagykorúság tudatából automatikusan következett a KMÉM-Pax Romana tagjai számára az őket befogadó társadalmak megértésének igénye, az őszinte érdeklődés és tolerancia a másik ember kultúrája, értékei iránt, az ökumenikus beállítottság, s az egyház tagjaként is a gondolkodás és a véleményalkotás szabadsága.

Az 1991-ben megalakult Magyar Pax Romana Fórum számára ezek az előzmények jelentik azt az indítást, amelynek alapján *céljait* a jelenleg is érvényes alapszabályban meghatározta: „Személyes és közösségi tanúságtétellel, tudományos, kulturális, közéleti, tömegkommunikációs és hivatásbeli munká-

val szolgálni és terjeszteni a keresztény szellemiséget és lelkeséget. Munkálkodni a magyar értelmiség kulturális, világnézeti és teológiai képzésén, hitéletének, valamint keresztény és szociális tudatának elmélyítésén a tudományos világkép és a keresztény hit összhangjának megfelelően. Katolikus szervezetként elősegíteni a keresztények ökumenikus egységét és szolgálni az egyetemes magyarság ügyét.”

Az MPRF működésének súlypontját eddig az évente húsvét hetében megrendezésre kerülő kongresszus és az őszi tanulmányi napok jelentették. Az 1998-ban hivatalba lépő elnökséget a közgyűlés felhatalmazta közép-távú programja megvalósítására. Eszerint az MPRF-nek olyan szellemi potenciálra kell szert tennie, és ennek olyan nyilvánosságáról gondoskodnia, hogy mind a keresztények, mind a Krisztust kereső, de az egyháztól különféle okokból távolálló személyek számára stratégia-adóvá válhassék. Az MPRF küldetése tehát egyaránt szól a magyar katolikus egyházhoz és annak társadalmi környezetéhez.

A kezdetben alapvetően föderatív jelleggel megalapított, 1998 januárjában 23 tagszervezettel és 140 egyéni taggal rendelkező MPRF vezetése mára felismerte, hogy nem lehet célja a magyarországi katolikus értelmiség, illetve azok szervezeteinek összefogása, mint-hogy sajátos szellemi-világnézeti profillal rendelkezik. Az MPRF azokat a személyeket várja tagjai sorába, akik közösséget tudnak vállalni a Pax Romana fent vázolt szellemiségével, és vállalják egy modern, korszerű egyházi struktúra kialakítására irányuló (valószínűleg elég hosszú) fejlődési folyamat hordozását.

SZÖLLÖSSY ÁGNES

KERESZTÉNY ÉRTELMISÉGI TÁRSASÁG

A Keresztény Értelmiségi Társaság (KET) 1993-ban alakult egyetemközi ifjúsági-kulturális egyesületként. Az egyesület eredeti célja az értelmiségi keresztény fiatalok számára rendszeres, igényes találkozás kereteinek

megteremtése a társasági élet, kulturált szórakozás, az általános emberi, de különösen a nemzeti és keresztény értékek ápolása és terjesztése céljából. Rendezett előadásokat, kiadványokat, bálakat, s határon túli magyarok számára segélyakciókat (pl. ruha- és könyvgyűjtés). A KET évek óta jelen van az interneten, ahol két levelezési újságja, és információs állománya (honlap) is megtalálható.

A KET tagjai nem alapszervezetekbe tömörülnek, hanem egységes tagságot képeznek. Az egyesületben a tagok közül a legaktívabbak beléphetnek beltagoknak. A közgyűlések közötti időszakokban a háromtagú elnökség irányítja az egyesületet, a KET szervezetének működtetését pedig az ügyvezető végzi. Az egyesület tevékenységét ún. klubok keretében folytatja. A klubok egy része helyi csoportként működik, mint pl. az Esztergomi Klub; más részük egy-egy szakterület köré csoportosul. Az utóbbiak közé tartoznak többek között az Irodalmi Klub, a Film Klub, a Határon túli Kapcsolatok Klub, vagy az Egyetemközi Diákklub. A KET nyitott szervezet, bárki csatlakozhat hozzá, aki alapelveivel egyetért.

A KET független világi egyesületként jött létre, tagjai főleg katolikusok. Eszmeiségük keresztény értékrendre, nemzeti elkötelezettségre és emberközeliségre támaszkodik. Különösen jó kapcsolatokat ápolunk Gyulay Endre szeged-csanádi megyéspüspökkel, Pákozdi István egyetemi lelkésszel, Várszegi Asztrik pannonhalmi főapáttal. Folyamatosan fejlődő az együttműködésünk a különböző szerzetesrendekkel is, elsősorban a Misszionaryról Elnevezett Kalocsai Iskolánövérék Társulatával.

Hiszünk abban, hogy egy nemzet tagjai csak akkor lehetnek igazán boldogok, ha büszkének tudnak lenni a saját kultúrájukra és biztosak vagyunk abban, hogy a jövőben is nemzeti keretek között akarunk élni az Egyesült Európán belül.

Mindent támogatunk, ami életünk kiteljesedéséhez szükséges. Ebbe beletartoznak a komoly, többnapos továbbképző tanfolyamok, táncos rendezvények, táborozások is. A KET emberközeliségébe beletartozik még,

hogy nagy hangsúlyt fektetünk az egyesületen belüli megértésre, egymás elfogadására.

Az egyesület társadalmi közéletben súlyának megfelelően részt vállal: hosszú ideig az egyik tagunk töltötte be az Országos Gyermekek és Ifjúsági Parlament elnöki tisztségét, továbbá a képviselőnk a Magyar Ifjak Világforumának elnökségi tagja. Ezen kívül a KET tagja a mintegy 40 kulturális szervezetet tömörítő Médiakollégiumnak. Tavaly előtt képviselőnk a Magyar Televízió Kuratórium tagja volt, tavaly pedig a Magyar Rádió Kuratóriumban tevékenykedtünk.

A KET az utóbbi évben nagy erőfeszítést tett a legfiatalabb egyetemista-főiskolás korosztályon belül az egyesület népszerűsítéséért. Eddigi munkánk eredményeképpen kerül sor a Nemzetközi Egyetemista-Főiskolás Találkozóra (ifjúsági sátoztábor) augusztus 7–17. között Kisorozsiban. A találkozó motója: „Keresztényként sikeresnek lenni a médiák korszakában”.

HOSSZÚ GÁBOR

KERESZTÉNY ÉRTELMSÉGEIK SZÖVETSÉGE (KÉSZ)

A legnagyobb keresztény civil szervezet — egyesületi formában működve — Magyarországon. 1989-ben alapította Dr. Csanád Béla professzor, a Hittudományi Akadémia gyakorlati teológia tanszék rendes tanára. Az alapító 1996. november 25-én bekövetkezett halála után az egyesület Dr. Osztie Zoltán, plébános, teológiai tanárt választotta elnökévé.

Az egyesület igazi erejét a helyi csoportok alkotják, melyek negyvenöt helységben mintegy négyezer-ötszáz tagot számlálnak. Sőt a tagságon túl a csoportmunka kisugárzása komoly társadalmi tényező. Minden városban vagy településen, ahol a KÉSZ megtelepszik, hamarosan meghatározó szellemi-lelki központtá lesz. Az egyesület célja az evangelizáció, mely kettős tevékenységi kört jelöl ki szá-

munkra. Egyrészt a saját tagságunk felé irányul, hogy valóban értelmiségi szinten ismerjék hitüket, és azt öntudattal képviseljék. Ennek érdekében előadásorozatokat, szabadegyetemeket, kerekasztal vitákat szervezünk. Számos helységben a keresztény óvoda vagy iskola elindulása a KÉSZ csoport kezdeményezésének és munkájának köszönhető. Külön büszkeségünk a bajai Szent László Iskola, melynek egyesületünk a főntartója. A másik irány pedig az Evangélium, azaz Jézus Krisztus képviselete a közélet minden területén. Ennek legjobb fóruma a Jel című kulturális és spirituális folyóiratunk. Kulturális rendezvényeink, közéleti szerepvállalásunk, erkölcsi kérdésekben való megnyilatkozásaink, politikai fórumaink ennek jegyében fogantak. Szívügyünk még a magyarság létének és önbecsülésének támogatása. Ezért intenzív kapcsolatot tartunk fenn a felvidéki társ szervezetekkel, a délvidéki magyar közösségekkel és az erdélyi magyarsággal, ahol líceumot épített a debreceni helyi csoportunk.

Értelmiségi szervezet a KÉSZ, ami azt jelenti, hogy azokat az embertársainkat szólítjuk meg, akik sajátos (keresztény-krisztusi ember) belső, szellemi-lelki életet élő emberek. Nemcsak azok tartoznak tagjaink közé, akiknek diplomájuk van, hanem azok is, akik valóban élnek az „írástudók felelősségét”. A meghatározásban az ökumenikus vonás is benne van, hiszen mindaz, aki „krisztusi ember”, vagyis eleven kapcsolata van Jézus Krisztussal, magáénak tudhatja Szövetségünket.

Célunk a továbbiakban még, hogy a szakmai munkát és a fiatalok megszólítását illetve mozgósítását hatékonyabbá tegyük. Keressük a kapcsolatot más szervezetekkel vagy egyesületekkel is annak érdekében, hogy a közéletben erőteljesebben képviseljük a keresztény alternatívát.

OSZTIE ZOLTÁN

HOLOCAUST EMLÉKKÖNYV — A MAGYARORSZÁGI HÁBORÚS MUNKASZOLGÁLAT

„A század botránya” nem feledhető, nem megkerülhető. Bár nemcsak a második világháború iszonyatos, emberellenes tettei árnyékolják be e század történelmét, hanem az ezekhez hasonlatos pusztulást okozó lágerrek, fogolytáborok, genocidiumok is — nem érdemes felsorolni valamennyit, az emberiség szégyenél, bűnös találékonyágának bizonyítékául. Talán azért is merül föl a kollektív emlékezetben a holocaust, mert összefonódott Radnóti Miklós tragikus sorsával és klasszikussá érett költészetével, amelyben félelmetes hittel jelenítette meg keresztútja állomásait, egészen az utolsó elzuhanásig.

Ezen az állomásokon vezet végig a Randolph L. Braham szerkesztésében megjelent vallomáskönyv, amelyben a munkaszolgálat borzalmait túlélők szólnak meg. Olyanok is, akik a bori táborból indulva végigszenvedték a halálmenet stációit, olyanok is, akik egy másik csoporttal kerekedtek föl, s a partizánok jóvoltából kiszabadultak. Bár sok hasonló vallomást ismerünk — Radnóti „képeslapjai” valószínűleg a világlíra maradandó alkotásai —, például György Attila megrendítő beszámolóját, de újra meg újra elszörnyedve szembesülünk az eseményekkel, a bűntettekkel, az emberi szégyennel. Az „átélők” az idő távolából nem indulattal, hanem az emlékezet bizonytalanságait korrigálni vágyó objektivitással idézik az eseményeket, de ez így is sokkal félelmetesebb, lelkiismeretvizsgálatra készítetebb, mint a *Holocaust Emlékkönyv*, amelyek előadásaiban inkább a józan tudományosság az uralkodó, ami persze nélkülözhetetlen az események értékelése során, de valamelyes távolságtartást szül az olvasóban is, akiben felmerül az a gondolat is, hogy hasonló nagyszabású gyűjteményben, ugyanilyen szép kivitelű könyvben kellene megörökíteni az 1948 utáni egyházüldözés kegyetlenségeit, iszonyatait is.

Az antiszemitizmus nem indokolható, a holocaust az emberiség gyalázata. Szomorú bizonyítványunk, hogy hasonló, égbekiáltó bűnök sokaságára gondolhatunk anélkül, hogy bizonyosak lehetnének ezek megismételhetetlenségéről. (TEDISZ — Látószög könyvek)

RÓNAY LÁSZLÓ

MADAS EDIT—MONOK ISTVÁN: A KÖNYVKULTÚRA MAGYARORSZÁ- GON A KEZDETEKTŐL 1730-IG

A magyarországi könyvkultúra történetének kutatása az utóbbi évtizedekben öröndetes módon fellendült. Bár a forrásfeltáró — rendszerező és kiadó — tevékenység eredményeinek feldolgozása még jó ideig munkát ad a szakembereknek, a kötet szerzői úgy gondolták, hogy az elért eredmények indokolttá teszik egy könyvtörténeti összefoglalás megírását. A szerzők szándéka egy olyan kézikönyv elkészítése volt, amelyet az egyetemek, főiskolák hallgatói mellett a szélesebb olvasóközönség is haszonnal forgathat.

A könyv két nagy egységre tagolódik: a középkori részt Madas Edit, a kora újkorit pedig Monok István írta. Az *Írás, könyv és könyvhasználat a középkori Magyarországon, 1000-1526* című rész három fejezetből áll. Az első két fejezet a kéziratokkal, nyomtatványokkal kapcsolatos technikai és anyagi természetű kérdésekkel foglalkozik. Megtudhatjuk többek között, melyek a középkori könyvkultúra elsődleges forrásai, milyen íróanyagokat, főiskolákat használtak a másolók, milyen írástípusok voltak, hogyan tárolták és hogyan szerezték be a kéziratokat a középkorban. A harmadik fejezet a középkori könyvhasználatot tekinti át. Amint a bevezetőben is olvashatjuk, a középkori könyvkultúra legbiztosabban az egyházi társadalom intézményein és az ezekhez kapcsolódó feladatokon ragadható meg, hiszen az egyház a középkorban meghatározó szerepet játszott az írásbeliség kialakulásában. A szerző szól többek között a szerzetesrendek szerepéről, a főpapság műveltségéről, a laikusok lelki épülését szolgáló késő középkori magyar nyelvű kódexirodalomról. A harmadik fejezet végén olvashatunk a reneszánsz könyvkultúráról is. (A reneszánsz korról szóló rész egyébként Csapodi Csaba egy korábban megjelent művéből származik.)

A könyv második nagy egységében Monok István a 16-17. század könyvtörténetét foglalja össze. Az első fejezetben a korszak könyvkultúrájára vonatkozó levél- és kéziratári dokumentumokat (levelek, könyvbejegyzések, katalógusok, hagyatéki inventáriumok, vagyonekbejegyzési jegyzőkönyvek stb.) tekinti át — lévén, hogy ezek a 16-17. század

könyv- és olvasmánytörténetének fő forrásai. A második fejezetben az intézményi könyvtárakat, a harmadikban pedig a magánkönyvtárakat mutatja be. Áttekintéséből kiderül, hogy a főúri udvarok gyűjteményei igen korszerű könyvtárak voltak, de a köznemek, az egyháziak és a polgárok könyvtáraiban is megtalálhatók voltak a legfrissebb kiadványok. Megtudhatjuk továbbá azt is, hogy a magyarországi könyves kultúrának ebben a korban nem volt infrastruktúrája, ezért a könyvek beszerzői középkori könyveszerzési módszerekre kényszerültek. A negyedik fejezet az olvasmányok nyelvi összetételéről, az ötödik pedig a könyvgyűjtési szokásokról szól.

A kötet előszavában a szerzők a nyugat-európai könyv- és olvasmánytörténet kézikönyveinek magyar kiadását szorgalmazzák. Úgy véljük, Madas Edit és Monok István könyve viszont megérdemelné, hogy lefordítsák valamelyik világnyelvre, hogy a szélesebb nyugat-európai olvasóközönség is képet kaphasson a magyarországi könyvkultúra történetéről. Példát vehetnénk e téren más közép- és kelet-európai népek (például a horvátok, szlovének) erőfeszítéseiről, amelyeket nemzeti kultúrájuk megismertetésének érdekében tesznek. (Balassi, 1998)

LŐKÖS PÉTER

BUDA ATTILA: GRÓF KÁROLYI ISTVÁN ÉLETE

Károlyi István a múlt századi magyar történelem kiemelkedő személyisége volt. 1830 körül birtokainak korszerűsítésébe kezdett, teljesen átalakította fői kastélyát, az itteni templomot felújította, s szerződést kötött azokkal a betelepültekkel, akik a mai újpestiek leszármazottjai. A híres alapítólevél egyik megalapozója volt Újpest ipari fejlődésének. Jótékonyan liberális szemléletét nemcsak olvasmányai alakították ki, diplomataként is sok tapasztalatot szerzett, s nem maradt háttalan belső fejlődésére Széchenyi Istvánnal való kapcsolata sem. Ez a 40-es évek közepére teljesedett ki, s a szabadságharc végével szűnt meg: Széchenyi Bécs mellett élt egy intézetben, Károlyi István pedig csak 1850-ben szabadult fogságából. A nevezetes fői templomot 1855. december 8-án szentelte Hollo Mihály, akkori plébános, s Károlyi gróf élete végéig nobilis kegyura volt.

1847-ben Nagyváradon Fogarassy Mihály kanonok kezdeményezésére alakult meg a Szent István Társulat elődje, a Jó és Olcsó Könyvkiadó Társulat. Pesten, 1848-ban tartották alapító ülését, elnökévé Károlyi Istvánt választották. Lapja, a Katholikus Néplap a szabadságharc alatt is megjelent. Utóda, a Csáládi Lapok 1852-ben váltotta föl. A hatóságok 1854-ben engedélyezték, hogy az egyesület Szent István Társulatként működjék. A Társulat jelentős szerepet vállalt a keresztény szellemű könyvek kiadásában, maga Károlyi a Pázmányfüzetek kiadását támogatta jelentős összeggel.

A sajtótörténetnek is érdekes fejezete az Idők Tanúja címmel 1859 végén beharangozott politikai napilap kiadása körüli vita. Károlyi helytelenítette, hogy egy katolikus lap bármelyik párt mellett is elkötelezze magát, s álláspontját a hercegprímásnak is megírta. Végül a Társulat elnöke, Danielik János kijelentette, hogy a tagok véleményének szabadságát senki sem korlátozza, de a Társulat független marad a politikától. A Társulat ülésein a gróf újra meg újra szorgalmazta, hogy végre önálló székházra volna szükségük. Emellett komoly szerepet vállalt a Szent László Társulat létrejöttében is, 1861-ben. Komoly része volt abban is, hogy a Szent István Társulat egyre határozottabban törekedett magyar nyelvű imakönyv kiadására.

A 60-as évek végén Károlyi István végleg visszavonult a politikai élettől. Utolsó éveiben a hazai katolicizmus egyik nagy alakjaként tevékenykedett. 1880-ban hunyt el.

Buda Attila kiváló könyve hatalmas kutatómunka eredménye. Nagy segítségére lesz az egyháztörténet és az irodalmi élet kutatóinak is, hiszen Károlyi gróf korának szinte teljes történelmi és művelődéstörténeti keretszűkületét adja. (Újpest)

RÓNAY LÁSZLÓ

PUSKELY MÁRIA: KÉTEZER ÉV SZERZETESSÉGE

A kétkötetes mű az első magyar nyelvű Szerzetesség és művelődéstörténeti enciklopédia, amint a könyv alcíme is jelzi. A szerző, szerzetesi nevén Cordia nővér, negyedik százados kutatásainak eredményét foglalja össze ebben a munkában. Könyvei már évek óta ismertté tették nevét. Amikor a szerzetesélet újraindulhatott Magyarországon, sokan az ő könyvecskéjében néztek utána, vajon melyik szerzet volna leginkább nekik való. Az elmúlt

években újabb és újabb művekben tárta fel a magyar és az egyetemes szerzetesség történetét. A mostani enciklopédia méltó megkoronázása eddigi fáradozásainak: másfélezer oldalon 900 szócikkben, 1400 képpel, táblázattal és térképpel mutatja be a szerzetességet kezdeteitől napjainkig. Igyekszük kitapintani annak gyökereit, szétágzásait, a különféle karizmák, lelkiségek megjelenését, s megpróbál behatolni a világ elől gyakran rejtett életek, közösségek titkaiba is.

Az olvasó végigjárhatja a kopt, a mezopotámiai, az örmény, a perzsa, a szír, a bizánci és a szláv szerzetesség világát, megismerkedhet a 13-14. századi orosz misztikusokkal, feltekintheti Európát és a Közel-Kelet szerzetességét, bepillant a lovagrendek sokszor kalandós életébe.

Amint az egyház, úgy a szerzetesség is túlnőtt Európa határain, s eljutott a többi kontinensre is. Az enciklopédia áttekintést ad a két Amerika és Ausztrália szerzetességének történetéről is.

Külön érdeme a könyvnek, hogy hangsúlyosan foglalkozik a női rendekkel, hiszen ezek kevésbé váltak ismertté hazánkban, holott a szerzetesség létszámát tekintve ők vannak túlnyomó többségben.

Amint az egy enciklopédiához illik, jól áttekinthető időrendi áttekintés, bőséges bibliográfia és irodalomjegyzék ad lehetőséget a további tájékozódásra. E tudományos művet azonban képeskönyvként is forgathatja a kíváncsi olvasó: akár a kolostorok érdeklik, akár a szerzetesek által készített képek, ikonok, akár a szerzetesek öltözéke: ilyen bőséges képanyaggal a magyar nyelvű irodalomban még nem találkozhatott.

Nemcsak a szerzetesek lesznek hálásak e könyvért, hanem mindazok, akiket érdekel az egyház vagy az egyetemes művelődés története. (*Dinasztia Kiadó-ház Rt.*, 1998).

BERNÁT LÁSZLÓ

HUBAY MIKLÓS: VÉGTELEN NAPJAIM

Mostanában, ha a budapesti Egyetemi Könyvtár előtt visz az utam, megállok egy pillanatra, s át nézek a másik oldalra, ahol valaha a Centrál Kávéház működött, s az asztalnál Babits és Schöppflin Aladár üldögélt fogadva a Nyugat íróit. Hubay Miklós megejtő beleérzéssel eleveníti föl ifjúságát, amikor maga is leülhetett itt, s elborzadva eszmélkedik azon, hogy manapság ugyanitt reklámok

csillognak hirdelve a szerencsejáték bővölését. S hány és hány jegyzetében búcsúzhat és búcsúzthat! Egy igazi európai int búcsút sokmindennek, ami e műveltség szerves része volt. Lassan-lassan, de feltartóztathatatlanul árad be a nyugati tőke, s vele enyésznek a nemzeti hagyományok. Francia barátja azt panaszoja, hogy a lemezpiacot uraló japán tőke eltünteti Césár Franckot, Debussyt, s Ravelből is a *Bohero* marad hírmondónak. Míg ezt az epizódot olvastam, eszembe jutottak apám és barátai, a Hangli hársfái alatt, amint hangversenye után Faragó Györggyel, a kivételes tehetségű, korán elhunyt pianistával beszélgettek, aki 1939-ben Luxemburgban úgy győzött a Fauré-zongoraversenyen, hogy a francia rádió így kommentálta sikerét: „Ez az eredmény a franciák hatalmas veresége egy magyartól.” Most a külföldi tőkétől szenvednek még súlyosabb vereséget a franciák, és ki tudja, még hány európai állam.

Hubay Miklós csüggeden áll a vártán. Bárhová tekint is, mindenütt a nagy európai kultúra emlékeire lát, s miközben lelkesülten szemlélődik fölöttük, szemérmesen elmorzsol egy-egy könnycseppet, mert sejtí veszítüket. Ahogy drámáiban is, jegyzeteiben is sorskérdésekkel szembesül, az európaiság és az európai kultúra sorskérdéseivel. S közben árnyak pillantanak rá szemrehányóan: ő az utolsó, aki felidézheti őket, s megőrizheti szép emlékezetüket. „Korom fogékonyrá tesz rá, hogy érzekeljem generációm »kimenetelét«. (Az irodalomból, a közszereplésből, s életből.)” — olvasom egyik jegyzetében, s megcsap az elmúlás fagyos lehellete. Pedig e rövidre vágott, mindig gondolkodásra és önvizsgálatra serkentő írások gyakran napfényes tájakra vezetnek: leggyakrabban Itáliába, ahol Hubay Miklós a magyar kultúra nagyköveteként működött, aztán a háború utáni békeséges Genfét idézi, a Cornavin pályaudvar sokadalmát, kávéházak teraszát, ahol barátaival beszélgettek. Miről? Mindegy, a lényeg a beszélgetés, a baráti eszmecsere, az együttlétek helyettesíthetetlenül bensőséges hangulata.

Emberi mozdulatokat, mondatokat, arckokat idéz. A lényeg: az ember. S ha Hubay Miklós jegyzeteit olvassuk, reménykedni kezdünk: hátha az emberről és az emberiségről még nem múlt időben kell beszélünk. (*Elektra Kiadó*)

RÓNAY LÁSZLÓ

SOMMAIRE

- SIMONE WEIL: Réflexions sans ordre concernant l'amour de Dieu
Laïcs dans l'Église
- FERENC JUHÁSZ: Laïcs et le service pastoral
- EDIT RÉVAY: L'effectif des prêtres et le rôle des laïcs
- TAMÁS MOHAY: Anthropologie culturelle dans l'Église
- PÉTER PACZOLAY: Le juriste laïc dans l'Église
- ERNŐ MAROSI: Les monuments d'art dans l'Église
■ Les hongrois de l'Étranger à propos de la lettre pastorale sociale des Évêques de Hongrie

INHALT

- SIMONE WEIL: Unsystematische Meditationen über die Gottesliebe
Laien in der Kirche
- FERENC JUHÁSZ: Laien in der Seelsorge
- EDIT RÉVAY: Zahl der Priester und die Rolle der Laien
- TAMÁS MOHAY: Kulturanthropologie in der Kirche
- PÉTER PACZOLAY: Der Laie als Jurist in der Kirche
- ERNŐ MAROSI: Kunstdenkmäler in der Kirche
■ Auslandsungarn über den Sozialhirtenbrief der Ungarischen Bischofskonferenz

CONTENTS

- SIMONE WEIL: Casual meditations about the Love of God
The laity in the Church
- FERENC JUHÁSZ: Lay people in pastoral ministry
- EDIT RÉVAY: The number of priests and the role of the laity
- TAMÁS MOHAY: Cultural anthropology in the Church
- PÉTER PACZOLAY: Legal profession in the Church
- ERNŐ MAROSI: History of arts and the Church
■ Hungarians living outside Hungary about the Social Pastoral letter of the Hungarian Bishops

Főszerkesztő és felelős kiadó: LUKÁCS LÁSZLÓ

Szerkesztőség: BITSKEY BOTOND, HORÁNYI ÖZSÉB, KISS SZEMÁN RÓBERT, MORVAY EDIT
Szerkesztőbizottság: BÉKÉS GELLÉRT, KALÁSZ MÁRTON, KENYERES ZOLTÁN, MOHAY TAMÁS, NAGY ENDRE,
POMOGÁTS BÉLA, RÓNAY LÁSZLÓ, SZŐRÉNYI LÁSZLÓ, VÁRNAI JAKAB
Indexszám: 25 921 HU ISSN 0042-6024; Nyomás: VESZPRÉMI NYOMDA RT.; Felelős vezető: Erdős András vezérigazgató

Lapunk megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap
és a Soros Alapítvány támogatja

Szerkesztőség és Kiadóhivatal: Budapest, V., Kossuth Lajos u. 1. III. lh. II. em. Telefon: 317-7246; telefax: 317-7682. Postacím: 1364 Budapest, Pf. 48. Internet cím: <http://communio.hcbc.hu/vigilia> /E-mail cím: vigilia@hcbc.hu. Előfizetés, egyházi és templomi árusítás: Vigilia Kiadóhivatala. Terjeszti a Magyar Posta, a HÍRKER Rt., az NH Rt. és alternatív terjesztők. A Vigilia csekkszámja száma: OTP. VII. ker. 11707024—20373432. Előfizetési díj: 1 évre 1200, — Ft, fél évre 600, — Ft, negyed évre 300, — Ft egy szám ára 115, — Ft. — Előfizethető külföldön a KKV-nál (H-1389 Budapest, POB 149.) vagy az Inter-Europa Bank Rt-nél (1053 Budapest, Szabadság tér 15.) vezetett 1971941404 sz. számláján. Ára: 45, — USD vagy ennek megfelelő más pénznem/év.

SZERKESZTŐSÉGI FOGADÓÓRA: KEDD, CSÜTÖRTÖK 10—14 ÓRA. KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.

Ára: 115 Ft

VIGILIA

SZEMLE

- Holocaust emlékkönyv
– a magyar háborús munkaszolgálat
- MADAS EDIT-
MONOK ISTVÁN A könyvkultúra Magyarországon
a kezdetektől 1730-ig
- BUDA ATTILA Gróf Károlyi István élete
- PUSKELY MÁRIA Kétezer év szerzetessége
- HUBAY MIKLÓS Végtelen napjaim

A SZEMLÉKET ÍRTÁK Bernát László, Lőkös Péter és Rónay László

KÖVETKEZŐ SZÁMAINKBÓL

- Kereszténység és magyarság
a 14. században
- Az ezredvég reménye
- A szenvedés áldása
- A keresztény Európa és a magyarság
a 17. században
- A szolidaritás esélyei és kihívásai
- Az 1848-as szabadságharc és az egyház